

ürün

SOSYALİST DERGİ

Ağustos
1978

50

YIL:5 CİLT:9

**Ölümünün 10. Yılında
Reşat Fuat Baraner'i Anıyoruz** ★

İçindekiler

Ekrem Moralı
bağışdır - 2012

TKP MK Bildirisi	3
Türk - Sovyet İlişkilerinde Yeni Gelişmeler	4
TKP MK Bildirisi	6
Yugoslavya Komünistler Birliği'nin XI. Kongresi'ne - İ. BİLEN	7
TKP MK Genel Sekreteri İ. Bilen Yoldaşın "Ulusal Demokratik Cephe Sorunu" Üzerine TKP'nin Sesi Radyosunda Yaptığı Konuşma	9
Alman Komünist Partisi Prezidyumu'na - İ. BİLEN	10
Demokratik Toprak Reformu ve Kürt Halkına Hak Eşitliği	11
Ulusal Demokratik Cephe ve CHP	13
POL-DER'i Kapatma Kararı Kaldırılmalıdır!	15
Uluslararası Gelişmelerin Işığında Türkiye	17
Hükümet — TÜRK-İŞ Anlaşması Bir Sınıf Uzlaşmacılığı Belgesidir	19
Üye Adaylığı	20
Silahsızlanma ve Düşmanları	21
Kadro Seçimi	22
Tarım Sorunu ve Ulusal Kurtuluş Devriminin Bugünkü Aşamasında Köylülüğün Rolü	24
TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI TARİHİNDEN SAYFALAR: TKP MK Genel Sekreteri İ. Bilen Yoldaşın Kısa Biyografisi (4)	29
Ölümünün 10. Yıldönümünde: REŞAT FUAT BARANER'i Anıyoruz	46
Türkiye Gençliği Özgür Küba Adasında	47
TKP Merkez Komitesi'nin Dünya Gençliğine Çağrısı	48
Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Fidel Kastro Yoldaşa - İ. BİLEN	50
TKP PROGRAMI DAVASI: Çekin Ellerinizi Kitapların, Bilimin Özgür Düşüncenin Üzerinden	52
Türkiye'de Ordu ve Politika (2) : A. ARAKLIOĞLU	56
Enflasyon Nedir, Nasıl Önlenir? (2) - Ayhan YILMAZ	68
Egemen Güçlerin Yeni Bir Provokasyonu	77
Çekoslovakya'da 1968 Yılı'nın Gerçeği - Milan MATOUS	79
Tarım İşçileri ve Sorunları - Kerim AKSU	85
KAPİTALİST TOPLUMDA İŞÇİ SINIFI VE ULUSAL SORUN (5) : Kapitalizmin Genel Bunalmının Birinci Döneminde Ulusal ve Sömürge Sorunu - Kadri ŞİMŞEK	93

Kapak Fotoğrafı: Leonid İlyiç Brejnev ve Bülent Ecevit, Ecevit'in SSCB'ni ziyareti sırasında.

DEĞERLİ DOSTLAR,

48. (Haziran 1978) sayımızda ÜRÜN'ün fiyatının artan kağıt, dizgi, baskı ve dağıtım masrafları sonucunda 20 Lira'ya çıkarıldığını, ancak 1 Ağustos 1978 tarihine kadar eski abone bedelleriyle abone olunabileceğini duyurmuştuk.

Eski bedelleri üzerinden abone kaydını 1 Ocak 1979 tarihine dek uzatıyoruz. Bundan amacımız dağıtımın henüz ulaşamadığı bölge ve yörelerde okur sayımızı artırmak ve okurlarımızla her yönlü dayanışma sağlamaktır.

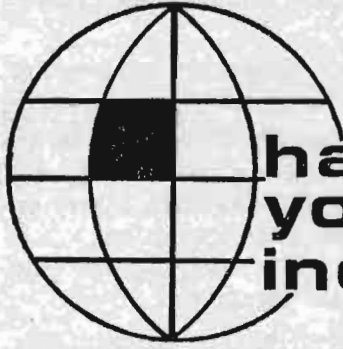
Dost okurlarımızı kendi dergilerine sahip çıkmaya, abone olmaya ve çevrelerinde abone kampanyası başlatmaya çağırıyoruz. Dostça Selamlarımızla.

ÜRÜN

Sahibi: URAL ATEŞER • Yazı İşleri Müdürü: AHMET TAŞTAN • Yönetim Yeri: Nuruosmaniye Caddesi, Özyayın İşhanı, No: 59-61/2 Cağaloğlu - İSTANBUL • Yazışma ve Havale Adresi: PK: 41, Sirkeci - İSTANBUL • Türkiye Dağıtım: TEMEL DAĞITIM, Himaye-i Etfal Sokak, Orhanbey İşhanı, No: 6, Kat: 1, Daire: 1 Cağaloğlu - İSTANBUL • Dizgi-Baskı: BAŞARAN MATBAASI • Kapak Filmleri: TAB GRAFİK • Kapak Baskı: GÖZLEM BASIMEVİ • Yurtiçi Abone Koşulları: Altı aylık 75, Bir yıllık 150 Lira • Yurtdışı Abone Koşulları (uçakla): F. Almanya - 35 DM, Hollanda - 38 Fl, Belçika - 600 Fr, İngiltere - 9 £, Fransa - 75 Fr, İsviçre - 40 Fr, İsveç - 75 Kron, ABD - 22 \$.

Baskı Tarihi: 1 Ağustos 1978

haber yorum inceleme

BİLDİRİ

«Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında imzalanan Politik Belge ve bir sıra anlaşma, çıkarılan Ortak Bildiri, Türk-Sovyet ilişkilerinde yeni bir dönemin açıldığını gösteriyor. Bu gelişme, NATO ve Amerikan köleliğinden kurtulmak için halkımızın yürüttüğü savaşta daha geniş olanaklar sağlıyor. Bu anlaşmalar, Lenin ve Atatürk'ün temelini attığı Türk-Sovyet dostluk ve kardeşliğini yeniden canlandırma, daha da geliştirme yolunda atılan önemli bir adımdır. TKP, komünistler imzalanan bu belgeleri yürekten selamlıyor.

TKP kurulduğu günden bu yana Sovyetler Birliği ile dostluk ve iyi komşuluk ilkesini savunmuş, bu ilkenin yaşama geçmesi için savaşagelmıştır. Proletarya enternasyonalizminin ilkelereinden, Lenin'in partisi SBKP ile kardeşlikten, dünyada barışın kalesi, ulusal bağımsızlık savaşlarının güç kaynağı SSCB ile dostluktan hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Birçok komünist bu uğurda canını vermiştir.

Sovyetler Birliği'nin ardıcıl Leninci barış politikası, TKP'nin işçi sınıfının, ilerici, demokratik güçlerin, halkımızın savaşları ve ulusal burjuvazinin içinde, gerçekçi, sağduyulu eğilimlerin ağır basması sonucunda bugünkü gelişme sağlanmıştır. Büyük komşumuzla dostluk ilişkilerinin bu denli gelişmesi, tüm ulusal demokratik güçlerin ortak bir kazanımıdır.

İmzalanan belgeler, bölgemizde, Avrupa'da ve dünyada barış ve güvenliğin, silahsızlanma yolunda girişimlerin güçlenmesine önemli katkıda bulunuyor. Emperyalizme karşı ulusal bağımsızlık, gericiğe, faşist tirmanışa karşı demokrasi ve özgürlük için savaşımın olanaklarını genişletiyor. İşçi sınıfımıza, halkımıza bu savaşta güç kaynağı oluyor.

Emperyalizm, işbirlikçi, gerici çevreler ülkemizi, ekonomik, politik her türlü bunalımın burgacına itmştir. Bu bunalımdan, bu yıkımdan kurtulmak savaşında karagün dostumuz Sovyetler Birliği halkımıza yeniden dost elini uzatıyor. İmzalanan bu an-

laşmalarla ulusal ekonomiyi geliştirmek, ekonomik bağımsızlığı kazanmak yolunda ülkemizin önünde yeni olanaklar açılıyor.

Emperyalizmin yaydığı "Sovyet tehlikesi" yalanı giderek çöküyor. İkili anlaşmalarıyla, üsleriyle işbirlikçi büyük burjuvazinin izlediği NATO'culuk, soğuk harpçilik politikasının temel dayanakları sarsılıyor. Böylelikle ülkemizde anti-komünizm, anti-Sovyetizm güçten düşüyor. Bu süreçler, ulusal demokratik güçlerin eylem birliği için elverişli bir ortam yaratıyor.

Bu olumlu gelişmeyi baltalamak isteyen güçler, emperyalizm, işbirlikçi büyük burjuvazi, gerici faşist güçler, Maocular ağır bir darbe yediler. Ama barışın, Türk-Sovyet dostluğunun, ulusal bağımsızlığımızın, demokrasinin, özgürlüklerin, halkımızın düşmanları boş durmuyor. Sovyetler Birliği ile gelişen dostluk ilişkilerine azgınca karşı çıkıyor, anti-komünist, anti-Sovyetik provokasyonlarda ayak diriyorlar. Faşist tırmanışı sürdürüyorlar. Kimi küçük-burjuva çevreleri ise bağlanan anlaşmaların içeriğini boşaltmaya, önemini küçültmeye yönelik bir tutum alıyorlar.

TKP, Türk-Sovyet dostluğunu, bağlanan anlaşmaları, imzalanmış belgeleri emperyalizmin, gerici faşist güçlerin, Maocuların saldırılarına karşı savunuyor. Onları işçi sınıfına, geniş emekçi yığınlara maletmek için var gücüyle savaşıyor. Hükümet, imzalandığı anlaşmaların gereklerini yerine getirmelidir. Bunun güvencesi, emperyalizme bağımlılığı kırmak, gerici faşist güçlerin saldırılarını ezmek, faşist tırmanışı önlemektir. İşçi sınıfı, halkımız bunu istiyor. TKP bu amaçla bütün ulusal, demokratik güçleri cephe birliğine çağırıyor.

Yaşasın Türk-Sovyet dostluğu!

Yaşasın bu dostluğu savunan ulusal demokratik güçlerin birliği!»

27 Haziran 1978

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi

(DURUM, 1 Temmuz 1978)

TÜRK - SOVYET İLİŞKİLERİNDE YENİ GELİŞMELER

«21-25 Haziran günlerinde Başbakan Ecevit Sovyetler Birliği'ni ziyaret etti. Bu ziyaret sırasında Başbakan Ecevit'i, SBKP MK Genel Sekreteri ve Yüksek Prezidyum Konseyi Başkanı L. İ. Brejnev kabul etti. Görüşmelerden sonra, Türk-Sovyet ilişkilerinin yeni bir düzeye ulaştırılmasını içeren bir siyasal belge imzalandı. Bunun yanı sıra, iki ülke arasında Uzun Vâdeli Ticaret ve Sanayi İşbirliği Anlaşması, Kültür Anlaşması, Kıta Sahaneliği Anlaşması ve Fır Hattı Anlaşması imzalandı.

İmzalanan siyasal belgede iki ülkenin birbirinin içişlerine karışmama ve ortak çıkar ilkelerine uygunluk biçiminde gelişen iyi komşuluk ve dostça işbirliği ilişkilerinin daha da güçlendirilmesi yolundaki kararlılıkları belirtildi. Siyasal belgede "tehdide ve kuvvet kullanmaya başvurmama ve topraklarının diğer devletlere karşı saldırı ve yıkıcı faaliyetler için kullanılmasına izin vermemeye" ilkesi vurgulandı. İmzalanan Ekonomik İşbirliği Anlaşması'nda ise, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında ticaret ve sanayi ilişkilerinin mali portesinin 1 milyar doları aşması öngörülmüyor. Anlaşmada, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye 1978'de 1 milyon ton, gelecek yıllarda ise 3 milyon ton petrol vermesi, Türkiye'de petrol ve doğal gaz arama işlerine katkıda bulunması kararlaştırıldı. Yayınlanan ortak bildiri de ise, Türkiye ile Sovyetler Birliği'nin, iki ülke arasında iyi komşuluk ilişkilerinin ve çok yönlü işbirliği ilişkilerinin geliştirilmesinden yana oldukları, dünyada güvenliğin gerçekten sağlanması, barışın güçlendirilmesi, silahlanma yarışının durdurulması, etkin uluslararası kontrol altında nükleer silahlar da dahil olmak üzere genel ve tam bir silahsızlanmaya yönelik etkili önlemler alınması için çaba harcaacakları belirtildi.

Sovyetler Birliği ile Türkiye arasında imzalanan bu önemli belgeler Türkiye işçi sınıfının, emekçi halkımızın, barıştan yana tüm ulusal demokratik güçlerin büyük bir kazanımıdır. Özellikle siyasal belge, bölgemizde, dünyada barışa ve yumuşamaya çok önemli katkıda bulunacaktır. SBKP MK Genel Sekreteri L. İ. Brejnev yoldaş, Minsk'te yaptığı konuşmada "bu belge, Lenin ve Atatürk tarafından temeli atılan iki ülke arasında iyi komşuluk ve dostluk ilişkilerinin yeni bir düzeye ulaştığının somut bir göstergesidir" dedi. Başbakan Ecevit de, "bu belge, iki komşu ülke arasında dostluk ve karşılıklı güvenin arttığını kanıtıyor" dedi. Türk-Sovyet ilişkilerinde bu olumlu gelişme, halkımız, tüm emek-

çiler, ilerici kuruluş ve örgütler arasında büyük bir sevinçle karşılandı. TKP MK 27 Haziran günlü bildirisinde Türk-Sovyet dostluğunun yeniden, ulusal kurtuluş savaşı yıllarında olduğu gibi canlandırılmasını coşkuyla selamlıyor. Sovyetler Birliği ile dostluk ilkesi tüm ulusal demokratik güçleri emperyalizme ve iç gericiliğe karşı savaşta birleştiren güçlü bir etkidir.

Maocu **Aydınlık**, faşist MHP yayın organı **Hergün**, AP yayın organı **Son Havadis** gibi birkaç gazete dışında demokratik basın Ecevit'in Sovyetler Birliği gezisini dünyada, bölgemizde barışa, ulusal çıkarlarımıza uygun olarak değerlendirdi. Gerici-faşist güçler, Maocular Türk-Sovyet ilişkilerini baltalamak için anti-Sovyetizm, anti-komünizm temelinde daha da bütünleştiler. Bunlar elbirliği ile Doğu Anadolu'da, ordu içinde provokasyonlara hız verdiler, kanlı terörü yoğunlaştırdılar. Böylece ilerici güçlerin NATO elebaşlarına, Pekin'li karşı devrimcilere, onların ülkemizdeki işbirlikçisi gerici-faşist güçlere, Maoculara, halk ve barış düşmanlarına karşı savaşının Türk-Sovyet dostluğunu güçlendirme savaşıyla bağlı olduğu bir kez daha kanıtlandı.»

(DURUM, 1 Temmuz 1978)

★

BİLDİRİ

«Amerikan emperyalistleri, yerli işbirlikçileri, Türkiye'nin Doğu illerinde, Kürdistan'da bir çıban başı kopartmak çabasındadırlar. Bu bölgede silahlı, ateşli bir provokasyon ocağı tutuşturmaya çalışıyorlar. Hakkari ilinin Şemdinli bölgesinde İran'dan gelen Barzaniciler kendilerine karşı olan bir gurupla bir aydır kıran, kırana savaşıyor. Yörede yaşayan Kürt halkını da bu ateşin içine çekmek istiyorlar. Bu provokasyonu Amerikan emperyalistleri, CIA tezgahlamıştır. Böylesi bir tutum, son NATO tepe toplantısının gerginliği daha da artırma, yeni yeni savaş ocakları yaratma amaçlarıyla uyum içindedir. Bu planı destekleyenlerin bir kolu Türkiye'de, bir kolu Tahran'da, bir kolu da Pekin'dedir.

Demirel'lerin, Türkeş'lerin gövde gösterileri hükümeti devirme çağrıları, Malatya, Kars, Iğdır olayları, gerici ayaklanma provokasyonları bu CIA planının içindedir. Çin Dışişleri Bakanı'nın Ankara'ya ve Tahran'a gelişi bu planla bağlıdır. Şemdinli'de çarışanların üzerinden Çin silahlarının çıkması da bir rastlantı değildir. Maocuların değişik kolları, Perinçek'çiler, Tikko'cular ve ötekiler aynı provokasyon planında değişik roller alıyorlar.

Emperyalistlerin amaçları şunlardır : Birincisi, Türkiye üzerinde Amerikan diktasını daha pekiştirmek, gelişen anti-Amerikan, anti-emperyalist hareketi kırmak, faşist tirmanışı hızlandırmak ve bugünkü hükümete geri adım attırmak, olmazsa yıkmak çabalarını güçlendirmektir. Anti-Sovyetizmi, anti-komünizmi,

TKP düşmanlığını alabildiğine körüklemektir. **Hürriyet** ve **Ter-cüman** gibi büyük burjuvazinin yayın organları, CIA'nın, MİT'in yönetiminde bu provokasyon kampanyasının başını çekiyorlar.

İkincisi, Türkiye'de uyanan Kürt halkının bu uyanışını, ulusal demokratik istemler için savaşımını ezmektir. Kürdü Kürde kırdırmaktır. Türk ve Kürt halklarının emperyalizme, faşist tirmanışa karşı savaş birliğini kırmaktır.

Üçüncüsü, daha geniş olarak Yakın Doğu'da İsrail saldırganlığına karşı savaşan Arap halkları, özellikle Irak ve Suriye'deki ilerici güçlerin üzerinde Amerikan emperyalizminin baskısını yoğunlaştırmak, İran'da gelişen halk hareketine karşı kanlı Şah rejimini desteklemektir.

Emperyalistler, Türkiye'de gerici egemen çevreler, Demirel, Türkeş gibileri her zaman böylesi provokasyon planlarından yarar ummuş, onların uygulanmasına destek olmuşlardır. Onlar her zaman Kürt ağalarını, beylerini korumuş, Kürt halkını, Kürt köylüsünü kırmışlardır. Orduyu bu kırımlara alet etmişlerdir. CIA'nın, MİT'in borazanlığını yapan gerici basın silahlı kuvvetlere yine böyle bir tepeleme hareketi için çağrıda bulunuyor. Ordunun içinde bu tutuma karşı olan yurtsever er, assubay ve subaylara karşılık, bu planı destekleyenler de vardır.

TKP böylesi bir durumda yalnız Kürt halkını uyarmakla kalmıyor. Emperyalizmin bu provokasyon planına alet olmamak için, Kürt ve Türk emekçilerinin eylem birliği kurması için savaşıyor. Halkı, yurttaşları kırdırmamak için, işçi sınıfını, tüm ulusal, demokratik güçleri birliğe çağırıyor. Olaylar, gelişmeler gösteriyor ki, TKP'nin tüm ulusal demokratik güçlere yaptığı çağrı günceldir. Kürt halkının bu cephe birliğinde yerini alması bir zorunluktur. Emperyalizmin, onların ajanlarının provokasyonlarını bozmak için bütün ulusal, demokratik güçler birleşin!»

19 Haziran 1978

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi

(DURUM, 1 Temmuz 1978)

★

YUGOSLAVYA KOMÜNİSTLER BİRLİĞİ'NİN XI. KONGRESİ'NE

«Değerli yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi, Yugoslavya Komünistler Birliği'nin XI. Kongresi'ni kardeşçe selamlar, çalışmalarında başarılar diler.

Türkiye ve Yugoslavya komünistleri arasında çok eskilere uzanan kardeşçe savaş bağları vardır. Bu bağlar proletarya enternasyonalizmi ile örülmüştür. Bununla birlikte ilk kez bir TKP delegasyonu Yugoslavya Komünistler Birliği'nin kongresine, par-

tinizin böyle yüksek bir forumuna katılıyor. Avrupa Komünist ve İşçi Partilerinin Berlin Konferansı, eski bağları canlandırma yolunda bir etken oldu.

Yugoslavya Komünistler Birliği bu kongresinde, sosyalizmin kuruluşunu daha da geliştirme, Yugoslavya halklarının, emekçilerinin genliğini artırma sorunlarını ele alıyor. Yugoslavya Komünistler Birliği'nin ülke yaşamındaki rolü büyüyor. Sosyalist Federatif Yugoslavya Cumhuriyeti, emperyalizme karşı, barıştan yana bir dış politika izliyor.

Günümüzün dünya çapında en önemli sorunu, barış, güvenlik, yumuşama ve silahsızlanma için, yığınsal insan kırma silahlarına, Nötron bombasına karşı savaşımdır. Sovyetler Birliği, sosyalist dünya sistemi, bu savaşımın başını çekiyor. Halkımız da bu savaşımın içindedir. TKP, dünyada, Avrupa'da, Balkanlar'da kalıcı bir barış için, Türkiye'nin bütün komşularıyla, sosyalist ülkelerle, ulusal bağımsızlığı için savaşan ülkelerle dostluk ve işbirliği ilişkilerini derinleştirmesi için savaşıyor. Amerikan emperyalizmi, NATO'nun egemen çevreleri yeryüzünde silahlanma yarışını körüklüyorlar. Pekin yöneticileri, bu en gerici, en saldırgan çevrelerin politikasına destek oluyor. Dünyada sosyalizmin ve barışın güçlenmesi, emperyalizme karşı savaşan işçi sınıfını, ulusal kurtuluş hareketlerini güçlendiriyor.

Emperyalizmin ülkemize baskısı yoğunlaşıyor. İşbirlikçi büyük burjuvazi, gerici, faşist güçler kanlı saldırılarını, provokasyonlarını sürdürüyorlar. Amerikan emperyalizmine, NATO'nun egemen çevrelerine dayanan bu güçler faşizme tırmanıyor, halkımızı kanlı bir iç savaşa zorluyorlar. Bu somut tehlikeye karşı en başta komünistler, tüm ulusal demokratik güçler ardıcıl bir savaş yürütüyor. İşçi sınıfı, ulusal bağımsızlık ve demokrasi hareketinin başını çekiyor. Sendikalar, ilerici gençlik ve kadın örgütleri, barış örgütü, demokratik meslek örgütleri bu savaşta aktif yer alıyorlar. Türkiye Komünist Partisi, işçi sınıfının, tüm ulusal, demokratik güçlerin eylem ve cephe birliğini kurmak, bu güçleri anti-faşist, anti-emperyalist bir platformda bir araya getirmek için çalışıyor.

1978 1 Mayıs'ı, işçi sınıfının, halkımızın emperyalizme ve faşizme karşı savaşında yeni bir aşama oldu. Geniş emekçi yığınlar 1 Mayıs Alanı'nda "TKP'ye özgürlük!" belgisini haykırdı. TKP, Marksizm-Leninizm ilkelerinden ödün vermeden yasal çalışma hakkını elde etmek için savaşıyor. Uluslararası komünist hareketin proletarya enternasyonalizmi ilkeleri temelinde birliğini savunuyor.

Değerli yoldaşlar,

TKP Merkez Komitesi, Yugoslavya Komünistler Birliği'nin

XI. Kongresi'ne, partinizin barış ve sosyalizmin güçlenmesi uğrunda savaşına başarılar diler.

Komünist selamlarımızla.»

19 Haziran 1978

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi
adına
Genel Sekreter
İ. Bilen

(DURUM, 1 Temmuz 1978)

★

**TKP MK GENEL SEKRETERİ İ. BİLEN YOLDAŞIN
"ULUSAL DEMOKRATİK CEPHE SORUNU" ÜZERİNE
"TKP'NİN SESİ"
RADYOSUNDA YAPTIĞI KONUŞMA**

«Soru : TKP MK'si 9 Haziran'da Tüm Ulusal Demokratik Güçlere bir Çağrı'yla başvurdu. TKP'nin Ulusal Demokratik Cephe tezini ilk kez ortaya atmadığı biliniyor. Günümüzün koşullarında bu çağrının özelliği nedir?

Yanıt : Ulusal Demokratik Cephe sorunu, halkımızın en temel, yakıcı, vazgeçilmez, güncel sorunudur.

TKP kurulduğu günden bu yana sürekli olarak Ulusal Demokratik Cephe sorununa ayrı bir önem vermiştir. Komünistler, ulusun bütün ilerici güçlerini savaşta birleştirme, bu güçlerin bağlaşıklığını kurma eylemini başa almışlardır.

Emperyalizme karşı tek cephenin ilk biçimi Ulusal Bağımsızlık Savaşı günlerinde oluştu. TKP, "Kuvayi Milliye"yi, ulusal güçlerin birliğini en zor koşullarda savundu, yaşama geçmesinde önyak oldu. Bu cephede yer alan güçler arasında komünistler, büyük bir özveriyle, yiğitlikle salgıncılara karşı savaştılar. Burjuvazinin hıyanetine karşılık, halkın çıkarlarını, ulusal çıkarları en başta tutmak yolundan ayrılmadılar. Büyük kurbanlar vermelerine karşın, birinci ve ikinci kongrelerinde ulusal bağımsızlık savaşını sonuna kadar götürmeye and içtiler ve bunu uyguladılar, uyguluyorlar.

O günden bu yana uluslararası ve ulusal koşullar, sınıfların yeralımı, güçler oranı çok değişmiştir. İşçi sınıfı halkın savaşında başı çeken ana güç olmuştur. Burjuvazinin iç ayrışmaları derinleşmiştir. İşçi sınıfının bağlaşıklık kuracağı güçlerin çevresi genişlemiştir. Politik durum, ulusal demokratik güçlerin cephesini güncel bir zorunluk yapıyor. Türkiye üzerinde emperyalizmin baskısı artıyor. Karşımızda NATO, Amerikan emperyalizmi, işbirlikçi büyük burjuvazi baş düşman olarak duruyor. Faşizm sürekli tırmanıyor. Emperyalizmin baskısı ve faşist saldırı, işçi sınıfımızın, halkımızın üzerinde olduğu gibi, ikircimli tutumlu hü-

kümet üzerinde de yoğunlaşıyor. Bu durumda CHP'nin sola açılan kanadı işçi sınıfının, emekçi yığınların savaşına yaklaşıyor.

Bütün bunlar, ulusal demokratik güçlerin eylem ve cephe birliğini kurmanın hem olanaklı, hem de zorunlu olduğunu gösteriyor.

Emperyalizme, NATO'ya, işbirlikçi büyük burjuvaziye, faşist tırmanışa, gericiliğe karşı savaşta böylesi bir cephe, güç birliği kurulmadan başarı kazanılamaz. Ulusal bağımsızlık elde edilemez. Halkın demokratik erki, ileri demokrasi kurulamaz. Sosyalizme yol açılmaz. Bölgemizde kalıcı bir barış, güvenlik sağlanamaz.

Bu savaş cephesi, bu ulusal bağlaşıklık halkın, ulusun en geniş katmanlarını; Proletaryasından, işçi sınıfından, kentin, köyün emekçi yığınlarından, ulusal burjuvazinin sola açılan kesimine kadar halkın bütün güçlerini kucaklamalıdır.

Lenin bize, hiçbir zaman kafamızdan çıkarmıyacağımız bir öğüt vermiştir. Lenin, bir olayın üzerinde öngül bir direnişle durur, onu kesinlikle vurgular. Der ki :

“Kendisinden daha güçlü olan bir düşman, ancak son kertesine kadar bir güç gerilimiyle, düşmanlar arasındaki en küçük çatlak genişletilirse, ... her ülkede burjuvazinin değişik grupları, bölümleri arasındaki en küçük çıkar çelişkilerinden yararlanılırsa ve aynı zamanda geçici bir bağlaşıklık olsa da, sallantılı ve koşula bağlı olsa da, pek öyle sağlam ve güvenilir olmasa da, sayıca büyük bir bağlaşıklık kendinden yana kazanmak için en küçük olanaktan, en büyük bir özen ve ayıklıkla, ustaca ve akıllıca yararlanılırsa yenilgiye uğrattılır. Bu gerçeği anlamayan Marksizm'den hiçbir şey anlamıyor demektir.”

TKP, biz komünistler, Lenin'in bu öğütünü, bu Leninci ilkelere kılavuz edinmişizdir. TKP'nin Ulusal Demokratik Cephe politikası, Leninci ilkelere oturtulmuştur.»

(TKP'nin Sesi Radyosu, 23 Haziran 1978)

ALMAN KOMÜNİST PARTİSİ PREZİDYUMU'NA

«Değerli yoldaşlar,

Türkiye Komünist Partisi, Türkiye işçi sınıfı ve emekçileri adına, kardeş Alman Komünist Partisi'nin yayın organı **Unsere Zeit** gazetesine karşı Federal Almanya'da gerici, militarist ege-men çevrelerin giriştikleri saldırıyı, gazeteye karşı dava açılmasını şiddetle protesto eder.

Federal Almanya işçi sınıfının, emekçilerinin sesi olan **Unserre Zeit** gazetesine karşı yürütülen bu saldırı, yalnız komünistlere değil, bütün ilerici, barışsever, anti-faşist, anti-emperyalist güçlere, bütün halkın demokratik hak ve özgürlüklerine karşıdır.

Böylesi bir saldırı, en gerici, yayılıcı emperyalist çevrelerin “soğuk harp”çiliği körüklemek, yumuşama sürecini baltalamak, silahlanmayı hızlandırmak girişimlerini maskeleyen taktiği ile bağlıdır. **Unsere Zeit** gazetesine karşı yürütülen bu saldırı, yer-yüzünde barış ve güvenlik için, ulusal bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için savaşılan bütün güçleri, bu arada Türkiye işçi sınıfını, halkımızı yakından ilgilendiriyor.

Unsere Zeit gazetesi emperyalizmin, NATO'ya egemen çevrelerin tezgahladıkları oyunları, provokasyonları sürekli açığa vuruyor. Gericici, militarist egemen çevreler buna dayanamıyor. Federal Almanya işçi sınıfının, demokratik güçlerin sesini boğmak, onu susturmak istiyor.

Federal Almanya'da çalışan Türkiye'li işçiler, Batı Alman tekellerine, gerici egemen güçlerin provokasyonlarına, baskılarına karşı savaşta Batı Alman işçileriyle, sınıf kardeşleriyle beraberdir. Proletarya enternasyonalizmi ilkelerinden hiçbir zaman ayrılmayan TKP, Türkiye komünistleri kardeş Alman Komünist Partisi'yle onun yayın organı **Unsere Zeit** gazetesiyle tam bir dayanışma içindedir.

Gericiler, militarist güçler, eski - yeni faşistler : **Unsere Zeit** gazetesinden elinizi çekin!»

7 Temmuz 1978

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi
Genel Sekreteri
İ. Bilen

(TKP'nin Sesi Radyosu, 8 Temmuz 1978)

★

DEMOKRATİK TOPRAK REFORMU VE KÜRT HALKINA HAK EŞİTLİĞİ

«Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı Ankara'da “Köylüye Ulaşım Projesi” adlı bir toplantı düzenledi. Aynı günlerde Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nin başkenti Ulan-Bator'da “Tarım Sorunu ve Ulusal Kurtuluş Devriminin Bugünkü Aşamasında Köylülüğün Rolü” adlı uluslararası teorik bir konferans yapıldı. Bu Konferans'da TKP'nin temsilcileri, Konferans'a katılanlara ülkemizde köy emekçilerinin savaşını tanıtan bir konuşma yaptılar.

Gerek Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı'nın düzenlediği toplantıda yapılan konuşmalarda, gerekse TKP temsilcisinin Uluslararası Konferans'da yaptığı konuşmada köy emekçilerinin sorunlarının çözümü için öneriler getiriliyor.

Önerilerin; köy emekçilerinin sorunlarını çözmeye izlenecek yolların hangisinin ne derecede doğru, ne derecede demokratik ve ilerici öz taşıdığı tartışmasına geçmeden önce belirtilmesi ge-

reken önemli bir sorun vardır. Bu da, Ankara'da yapılan toplantıda köy emekçilerinin kalkınması sorununun önemli bir başka sorunla bağlı olduğunun üstü kapalı bir biçimde de olsa tanınmış olmasıdır. Bunu CHP yöneticilerinin "bölgeler arası eşitsizlik" ve "devlet ilgisine en çok gereksinme duyulan bölgeler Doğu ve Güney Doğu Anadolu'dur" sözlerinde görmek mümkündür.

Niçin, Doğu ve Güney Doğu Anadolu da, başka bir bölge değil?

Çeşitli burjuva politikacıları öteden beri Doğu ve Güney Doğu Anadolu'nun geri kalmışlığından söz etme cesaretini gösteriler de, bunun nedenini açık açık söylemeye pek yanaşamazlar.

Nedenini, TKP temsilcisi Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nin başkentinde yapılan uluslararası Konferans'da şöyle belirtiyor: "Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da Türkiye nüfusunun % 20'ye yakını oluşturulan Kürtler yoğundur. Egemen Türk büyük burjuvazisi bu bölgede ağır bir ulusal baskı uyguluyor. Bu bölgeyi endüstrileşmede ve kültürel alanda da geri bırakıyor."

TKP temsilcisinin bu konuşmasında üzerinde durduğu bu gerçeği Ankara'daki toplantıda, CHP yöneticileri üstü kapalı bir biçimde tanıdılar, ulusal baskının sonucunu söylediler ama, ulusal baskıya açıkça karşı çıkmaktan çekindiler.

Eğer CHP yöneticileri gerçekten de bölgeler arasındaki eşitsizliği yoketmek için çalışmak niyetinde iseler, Kürt halkına karşı uygulanan ulusal baskıya açıkça karşı çıkmak zorundadırlar. Çünkü, AP, MHP'den, MİT'ten Kontrgerillasına, CIA ve SAVAK'ına kadar gizli, açık tüm gerici kuvvetler, Doğu'da Kürt ve Türk halklarını şoven, ırkçı bir propagandayla, kışkırtmalarla birbirine düşürmeye çalışıyorlar. Kürt halkının varlığını tanımazlıktan gelmek hiçbir zaman çözüm değildir. Sorunun ekonomik yönü ise şöyledir: "Feodal kalıntılar, Kürt ağalar, beyler, şeyhler, en gerici Türk burjuvazisiyle elele çalışıyorlar." Demokratik bir toprak reformu yapmadan bu gerici birliğin gücü kırılmaz. Genel olarak köy emekçilerinin sorunu, özel olarak Doğu'da ve Güney Doğu'da Kürt köylülerinin sorunları demokratik bir toprak reformu yapılmadan, Kürt halkına hak eşitliği sağlanmadan çözülemez. Bunlar olmadan ne "kırsal alanda tarım sanayileşmesi", ne "kentleşme" gerçek anlamda söz konusu olamaz. Kapitalizmin emekçi halk yığınlarının sorunlarını çözemeyeceği, burjuva hükümetlerinin de emekçi halk yığınlarına karşı yalnızca sömürücü amaçlar için yaklaştıkları açıktır. Kapitalizm köy emekçilerine de, tüm öteki emekçilere olduğu gibi, acıdan başka birşey getirmemiştir.

Türkiye Komünist Partisi, köy emekçilerinin sorunlarının çözülebilmesi için, onların işçi sınıfıyla bağışıklığını, savaş birliğini kurmaya çalışıyor. Kürt ve Türk emekçilerinin birliğini sa-

vunuyor ve Kürt halkının Türk halkıyla tam hak eşitliğine kavuşması için; sosyalizme açılan ileri demokratik bir düzen için savaşıyor.»

(Bizim Radyo, 17 Haziran 1978)

ULUSAL DEMOKRATİK CEPHE VE CHP

«Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin «Tüm Ulusal, Demokratik Güçlere» başlıklı çağrısı uluslararası düzeyde büyük ilgi gördü. Alman Sosyalist Birlik Partisi Merkez Organı **Neues Deutschland**'dan sonra, Sovyetler Birliği Komünist Partisi MK Organı **Pravda**, TKP MK'nin çağrısına 2 Temmuz sayısında birinci sayfalarında yer verdi.

Ulusal demokratik cephe düşüncesinin hem ulusal, hem de uluslararası düzeyde böylesine yankılanması bir raslantı değildir. Türkiye gerçekten derin bir bunalım içindedir ve faşist tehlike gerçekten de elle tutulur, gözle görülür bir yoğunluktadır. Bütün bunlara karşın, ulusal - demokratik güçler ne yazık ki, hâlâ tüm güçlerini savaşlarda birleştirmeyi başaramamışlardır. Somut önerilerle ve açık bir platformla çıkan TKP MK'nin Çağrısı günün en ivedi politik görevini aydınlatığı için geniş yankı uyandırmıştır.

Çok geniş emekçi çevrelerde ve bir dizi demokratik, yığın örgütünde ulusal demokratik cephe düşüncesi yer etmekle birlikte, cephenin zorunluğunu kavrayamayanlar da vardır. Bunun son örneği, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in CHP Ortak Grup toplantısında yaptığı konuşmada yansıyor.

Gerçekten de Ecevit bir süredir dolaylı yollardan ulusal, demokratik cephe sorununu tartışma alanına getiriyor. Bilindiği gibi bundan bir süre önce TKP MK'nin çağrısının hemen arkasından parlamentoda yaptığı bir konuşmada Ecevit, «ulusal birlik» çağrısı yapmıştı. Ne var ki, bu birlik çağrısı, parlamentodaki gerici - faşist partilere yöneltilmişti ve haklı olarak komünistlerin, sosyalistlerin ve hatta CHP'li pek çok yurtseverin tepkisiyle karşılaşmıştı. **TKP'nin Sesi** radyosu Ecevit'in bu konuşması üzerine yaptığı yorumda «bu çağrı yanlış adrese gönderilmiştir» yargısında bulundu.

Şimdi Ecevit aynı soruna bir kez daha dönüyor. Bu kez, CHP'nin içinde ulusal - demokratik güçlerin eylem ve cephe birliğinden yana olanları eleştiriyor.

Konuşmasından anlaşıldığı gibi, Ecevit, TKP'nin önemle ortaya koyduğu bir eylem birliği ilkesini tanımıyor. Bu ilke, emperyalizme ve faşizme karşı eylem ve cephe birliğine katılan parti ve örgütlerin bağımsızlığı ve eşit haklılığıdır. Ecevit, kendisinin dışındaki örgüt ve partilerin bağımsızlığını tanımak istemi-

yor. Onlara “bizim doğrultumuzu benimseyin”, “bizimle bütünleşin” diyor. Yani eylem birliği yerine tüm örgütlerin CHP içinde erimesini dayatıyor. İşçi sınıfını kendi partisi yerine, burjuva partisinde burjuvaziyle bütünleştirme niyetini açıklıyor. TKP, cephe çağrısında bulunurken bütün partilerin, örgütlerin bağımsızlıklarına saygılı olduğunu kesin bir dille açıklamıştı. Bu ilkesel tutumun CHP yöneticilerince de benimsenmesi gericiliğin ve faşizmin saldırılarını durdurmada gerçekten büyük bir önem taşıyor.

Ecevit'in ortaya sürdüğü ve kendi deyimiyle “bütünleşme” için vazgeçilmez saydığı koşullardan biri “CHP'nin doğrultusunu benimsemiş olmaktır”. Herkes haklı olarak bu koşulun ne anlama geldiğini soruyor. Çünkü, Ecevit bugüne kadar komünistlere, sosyalistlere ve öteki yurtsever güçlere eylem birliği çağrısında bulunmamışken, daha önce belirttiğimiz gibi, AP'ye de, MHP'ye de üst üste “ulusal birlik” çağrılarında bulunmuştur. AP ve MHP, CHP'nin doğrultusunu benimsemişler midir? Dahası; CHP, gerici DP ve cuntacı CGP ile, bırakalım eylem birliğini, hükümet ortaklığı kurmuştur. Bu partiler CHP'nin doğrultusunu benimsemişler midir? Bu sorulara hiçbir CHP yöneticisi inandırıcı yanıt veremez. Ecevit'in “herkes bizim doğrultumuzu benimsesin, benimsemeyenle hiçbir ilişki kurmam” şeklindeki mantığı gerçeikle çelişkilidir.

Ecevit, bir de “yasal olma” koşulunu koyuyor. İşbirlikçi burjuvazi, TKP üzerinde yarım yüzyıldır düpedüz anti-demokratik, insan haklarına da, hatta burjuva parlamentoculuğuna da aykırı bir yasak sürdürüyor. Ortada bir yumrukla dağıtılması gereken böylesi bir yasak var diye milyonlarca işçi ve emekçinin emperyalizme ve faşizme karşı savaş cephesine yanaşmamak faşist yasakların önünde boyun eğmek olur. Değil yasa dışı, düpedüz anayasa dışı olan Kontrgerilla örgütüyle aynı devlet çatısı altında yarım yıldır bir arada yaşayanların, iş kontrgerilla da içinde olmak üzere faşist güçlere karşı cepheye gelince, “yasal olma” koşulunu dayatmaları içtenlikli bir tutum değildir.

Ecevit konuşmasında gerici güçlerin “CHP'de bölünmeye umutlarını bağladıklarını” açıklıyor. Bunda doğruluk payı vardır. Ama CHP Genel Başkanı, CHP dışındaki demokratik güçlerle eylem birliği yapma yanlısı CHP'lilerin böylesi bir bölünmeye neden olacağını söylerken derin bir yanılgıya düşüyor. Çünkü işbirlikçi burjuvazinin CHP'yi bölme oyunu bunun tam tersinedir. Tekelciler, CHP'nin sol kanadına karşı CHP merkezini kışkırtmaya çalışıyorlar. Tekelci basının manşetlerine “CHP'de komünistler temizleniyor” şeklinde inanılmaz sözlerin yazılması boşuna değildir. Onlar, CHP'de eylem birliği yanlılarına karşı saldırı kışkırtırken hem ulusal demokratik güçlerin cephesini engellemeyi, hem de CHP'yi parçalamayı amaçlıyorlar. Bu oyuna gelinmemelidir.

Komünistler, eylem ve cephe birliği düşüncesini tüm yanlış görüşleri dostça eleştirerek bundan böyle de ardıcılıkla yaymaktan geri kalmayacaklardır.»

(Bizim Radyo, 3 Temmuz 1978)

★

POL-DER'İ KAPATMA KARARI KALDIRILMALIDIR!

«İşçi hareketi ve genel olarak Türkiye devrim hareketindeki olumlu gelişmeler toplumun emekçi kesimine yakın olan güçleri de derinden etkiliyor. Bunlar da tırmanan faşizme karşı gelişen yığın hareketinin içinde yerlerini alıyorlar. Örneğin, TKP MK Plenum Raporu'nda da belirtildiği gibi son zamanlarda polis örgütü içinde emperyalizmin baskılarına, faşist tırmanmaya karşı çıkan güçler arasında yoğun bir örgütlenme başladı. Pol-Der, emekçi yığınlarının bazı eylemlerinin yanında daha kesin ve tutarlı bir tutum alırken, kontrgerillacı işkencecilere, gerici-faşist provokasyonlara karşı demokratik özgürlükleri savunduğunu kuşku götürmez bir biçimde vurguladı. Bu olumlu gelişmeden korkan işbirlikçi güçler, sermaye basını, gerici-faşist mihraklar, Pol-Der'e, polis örgütü içindeki bu demokratik gelişmeye karşı yoğun bir saldırı ve provokasyon kampanyası açtılar. **Tercüman, Son Havadis, Hergün, Aydınlık** gibi gerici, faşist, maocu karması gazeteler anti-faşist güçler ve örgütler arasında yer alan POL-DER'i gözlerinde diken olarak görmeye başladılar. Faşist tırmanışa son verilmesi için tüm ilerici, demokratik güçlerin birliğini savunan bu polis örgütüne karşı en aşağılık yalanlarla saldırıya geçtiler. Türkeş'in faşist komandoları Pol-Der merkezini sürekli ateş altında tuttular, birkaç kez bombaladılar. Bu arada Pol-Der'in Uşak, Niğde, Kocaeli şubeleri silahlı bombalı saldırılara uğradı. İstanbul'da 27 Pol-Der üyesi tutuklandı. Bu arada 20'den fazla Pol-Der üyesi öldürüldü. 100'ü aşkın kişi yaralandı. Bütün bunlar Demirellerin, faşist Türkeşlerin sıkıyönetimci, kontrgerillacı, işkenceci katillerin maskelerini indiren, kimliklerini açığa vuran Pol-Der'den ne denli korktuklarını gösteriyor. Polis içindeki bu olumlu, demokratik gelişme karşısında korkuya kapılanlar faşizme tırmanmada polisi istedikleri gibi ve tümüyle basamak olarak kullanamayacaklarını görmüşler ve POL-DER'e karşı veryansın etmişlerdir. Bir yandan kendi işledikleri kanlı cinayetlerin açığa çıkmasını, ve diğer yandan da polisteki demokratik gelişmeyi bastırmak için her türlü provokasyona başvuran iç gericilik, bir de Pol-Bir adında gerici-faşist bir dernek kurdu. Amaçları, Pol-Der'in karşısına Pol-Bir'i sürmek ve hükümete bu derneği kapattırmaktı. Bu amaç Pol-Der'in son yıllarda gelişip güçlenmesiyle de belgeleniyor. Pol-Der örgütlülük bakımından ileri adımlar atarken, gerici-faşist eğilimli Pol-Bir birkaç işkenceciyi toplamaktan öteye gidemedi. Çünkü ana gö-

revi örgüt olarak ortaya çıkmak değil, POL-DER'in kapatılmasında bir araç olmaktadır.

"Demokratik haklara, özgürlüklere saygılıyız" sözlerini ağızlarından hiç eksik etmeyen hükümet yetkilileri, gerici - faşist güçlerin öne sürdüğü bu Pol-Bir adlı yemin ucundaki zokayı yutmuş, provokasyona kapılmış ve POL-DER'i kapatmıştır. Ankara Valiliği'nin aldığı kapatma kararı, hükümet yetkililerinin ve özellikle İçişleri Bakanı Özyıldırım'ın aylardan beri sürdürüldüğü "POL-DER'i kapatma" sözlerinin bir yansımasıdır. Vali, Pol-Der'i, "dernekler yasasına aykırı eylem yürüttüğü" için kapatmıştır, hükümet ve İçişleri Bakanı istediği için almıştır bu kapatma kararını.

Pol-Der'i kapatma kararı, zaten kısıtlı olan demokratik hak ve özgürlükleri baskı altında tutan, zincire vuran anti-demokratik uygulamalar zincirine yeni halkalar ekliyor. Aynı zamanda CHP ağırlıklı hükümetin de ikircimli tutumunu sergiliyor. Hükümet, tırmanan faşizm karşısında gevşek davrandıkça, gerici - faşist güçler daha da azacaktır. Kendi deyimleriyle "dengeyi sağlamak" amacıyla sağ gösterip sola vurmak demokrasi güçlerine zarar verir. Hükümetin dayanaklarını da zayıflatır.

Bir kez ve bir kez daha niyeliyoruz. Hükümet bindiği dalı kesmemelidir. Kapatılması gereken POL-DER değil, Türkeş'in emrindeki faşist Ülkü Ocakları, maocu terörist ve provokasyon yuvalarıdır, faşist MHP'dir. CHP sayılablarından Muammer Aksoy'un da belirttiği gibi, bunların kapatılması için elde yeterli derecede delil vardır. Demirel de Türkeş de meydanlara çıkarak "hükümeti yıkacağız" diye bağır bağır bağırıyorlar. Bunun için kanlı olaylar tertipliyorlar. Orduya kanca atmaya çalışıyorlar. Sıkıyönetimde ayak diriyorlar. Orduyu halka karşı yine vurucu bir güç olarak kullanmanın planlarını çiziyorlar. Tehlike böylesine somut iken faşist tırmanmaya karşı cephe alan örgütlere çullanmanın, bu örgütleri kapatmanın anlamı nedir? Böylesi bir tutum hangi demokrasi anlayışına ve mantığına sığar? Böylesi anti-demokratik bir kararı yargı organları geri döndürecektir. Ama iş buraya varmadan önce hükümet Ankara Valisi'nin kararını bozmalı, POL-DER üzerindeki kapatma yasağını kaldırmalı, baskılara son vermelidir. Bunu yalnız komünistler değil, tüm Türkiye işçi sınıfı, ilerici, demokratik güçler, halkımız istiyor. Halkımız, nice devrimcinin, yurtseverin kanına girmiş, canına kıymış, nice ocakları yıkmış, analar ağlatmış olan AP'li ve MHP'li, Ülkü Ocaklı katillerden, baş katil Demirel ve gestapo ve CIA ajanı faşist Türkeş'ten hesap sorulmasını, tüm cinayet yuvalarının kapatılmasını istiyor.»

(TKP'nin Sesi Radyosu, 6 Temmuz 1978)

ULUSLARARASI GELİŞMELERİN IŞIĞINDA TÜRKİYE

«Emperyalistler, NATO elebaşları ve özellikle Amerikan emperyalizmi, dünyadaki en gerici, yayılıcı çevreler bir yandan gerginliği azaltma çabalarını engellemeye, gerginliği azaltmanın özünü boşaltmaya çalışıyor, diğer yandan da soğuk harp dönemine doğru adımlar atıyorlar. NATO'cuların, emperyalist güçlerin Afrika'daki yeni kanlı saldırıları, Birleşmiş Milletler silahsızlanma forumundaki baltalama girişimleri, İsrail'in Lübnan'a karşı ardı arkası kesilmeyen barbarlığı, Kamboçya'nın sosyalist Vietnam'a karşı sürülmesi, Mısır ve Suudi Arabistan'ın Demokratik Yemen Cumhuriyeti'ne ve Etiyopya'ya karşı kışkırtmaları bunun en somut belgeleridir. Emperyalistler, NATO'cular dünyanın birçok bölgesinde birden çiban başları koparmak, harp ocakları açmak istiyorlar. Onların bu politikası dünyayı nükleer bir savaşta kül etmeye yöneliktir.

İki Yemen devletinin karşı karşıya getirilmesi, Şaba bölgesindeki kurtuluş hareketinin kanla, kurşunla bastırılması, Ortadoğu'da sürekli kanayan bir yarayı andıran gergin durumun sürüp gitmesi, hep NATO'nun Vaşington tepe toplantısında planlandı. Türkiye'nin de katıldığı bu toplantıda "silahlanmaya devam" kararları alındı. Silahlanma harcamalarının artırılması, silahlanmanın hızlandırılması planı, emperyalizmin dünyanın ayrı ayrı bölgelerinde yeni yeni savaş ocakları açma genel planıyla uyumludur. NATO'cular bu amaçlarına Afrika'da Suudi Arabistan, Mısır, Oman, Ortadoğu'da İsrail, Uzakdoğu'da Kamboçya gibi gerici, ulusal çıkarları emperyalizme peşkeş çeken hükümetler kanalıyla ulaşmaya çalışıyor. Bu gelişmeler içinde Pekin'deki maocu yönetim de büyük rol oynuyor. Maocu karşı devrimciler uluslararası alanda barış ve silahsızlanma düşmanı, emperyalizmin, en gerici, ırkçı, faşist güçlerin ideolojik ve politik bağlaştığı olarak boy gösteriyorlar. Maocular Kamboçya'yı sosyalist Vietnam'a karşı kışkırttılar. Ardından, Vietnam'daki Çin asıllı vatantaşların sorununu kendilerine bahane ederek, emperyalizme karşı ağır bir savaştan çıkan bu kahraman halka aşağılık bir dille saldırmaya başladılar. Ekonomik yardımları kestiler, uzmanlarını geri çektiler, sorunu çatışma eşiğine getirdiler.

Pekin yöneticileri, Birleşmiş Milletler silahsızlanma forumunda da barışa karşı tutum aldılar. NATO tepe toplantısında alınan silahlanma kararlarını selamladılar. Ardından, Demokratik Yemen'de karşı devrimcileri kışkırttılar, Şaba'daki kurtuluş hareketini ezmek için katil Mobuto'yu silahlandırdılar, Eritre bölgesindeki gerici, karşı devrimci grupları desteklediler. Tek sözle, Pekin'deki maocu yönetimin izlediği politikayı hangi yönden ele alırsak alalım, bu politikanın sosyalizme, ulusal kurtuluş hareketlerine, barışa, yumuşamaya düşman olduğunu anlamakta güçlük çekmeyiz.

Türkiye bu gelişmelerin dışında mıdır? Doğu'daki kanlı provokasyonlar, terörist grupların serüvenciliği, faşistlerin teröre yeni boyutlar kazandırması, Demirellerin, Türkeşlerin hükümeti yıkma, kanlı - kurşunlu çıplak bir diktatorayı dayatma girişimleriyle, emperyalistlerin, NATO'cuların barışı ve güvenliği baltalama, soğuk harp dönemine adımlar atma, yeni yeni çıban başları koparma planlarıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Demek ki, Türkiye emperyalizmin yayılma stratejisinde önemli bir halkadır. Bu stratejinin güttüğü hedef, Türkiye'yi komşularımız sosyalist ülkelere uzak tutmaya, onu daha uzun yıllar komşularımız sosyalist ülkelere ve Arap kurtuluş hareketine karşı bir atlama tahtası olarak kullanmaya, NATO'ya, emperyalizmin sömürü politikasına daha sıkı bağlamaya yöneliktir.

Ege ve Akdeniz'de ardı arkası kesilmeyen kışkırtma manevraları, Çin Dışişleri Bakanı'nın Ankara gezisi hep bu amaçlardan kaynaklanıyor. Yani içteki faşizm tehlikesini, dıştaki harp kışkırtıcılığı ve silahlanmayı körükleyip dünyayı ateşe verme tehlikesinden ayrı ele alamayız. Bundan ötürü emperyalizme, NATO'ya karşı savaş, gerici - faşist ortaklığı hortlatma girişimlerine karşı savaştan, demokrasiyi savunma, ulusal bağımsızlığı elde etme savaşıyla ayrılmaz. Anadolu'yu emperyalist üslerden temizlemekle, ülkemizi NATO kölelik zincirinden koparmakla Türkiye uluslararası alanda barışa hizmet etmiş olacaktır. TKP, bu sorumluluğun bilincindedir.

TKP, komünistler dünyada barışın ve güvenliğin sağlanması, harp ocaklarının söndürülmesi, halklar arasında dostluk ve işbirliği ilişkilerinin pekiştirilmesi için savaşıyor. Bu savaşı halkımızın emperyalizme, NATO'ya, onların yerli işbirlikçileri Demirellere, Türkeşlere, tekeli sermayeye, büyük toprak ağalarına karşı savaşla sıkı sıkıya örüyor. TKP, bu savaşın garantisini tüm ilerici, anti-emperyalist, anti-faşist, demokratik güçlerin, örgütlerin cephe ve savaş birliğinde görüyor. Ulusal Demokratik Cephe ülkü ve ilkesini günümüzün en canlı politik sorunu, ivedi çözüm bekleyen sorunu olarak sınıf savaşlarının gündemine getiriyor. Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerle, dünya komünist ve işçi hareketiyle, uluslararası barışsever güçlerle Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi temelinde savaş kardeşliğini, dayanışmasını giderek pekiştiriyor. TKP, komünistler Sovyetler Birliği ile Türkiye arasında imzalanan anlaşmalara, dostluk ve işbirliğine büyük önem veriyor. Çünkü Sovyetler Birliği Leninci barış politikasını, yeryüzünde barışı ve güvenliği güçlendirme politikasını, insanlığı korkunç savaştan kurtarma politikasını ardıcıl uyguluyor. Silahsızlanmanın somut önlemlerle politik ve askersel alanları da kapsamaları için sürekli çaba gösteriyor. Bu politika, ulusal bağımsızlık, barış ve güvenlik, demokratik haklar ve sosyalizm için savaşan Türkiye işçi sınıfı, ko-

münistler, halkımız için tükenmez güç kaynağıdır.»
(TKP'nin Sesi Radyosu, 8 Temmuz 1978)

HÜKÜMET — TÜRK-İŞ ANLAŞMASI BİR SINIF UZLAŞMACILIĞI BELGESİDİR

«Hükümetle Türk-İş'in başındakiler anlaşmaya vardılar. Yaklaşık yarım milyon işçinin haklarını kapsayan bir anlaşma yaptılar.

Halil Tunç "biz kavgadan değil barıştan yanayız" diyerek sınıf uzlaşmacısı olduğunu bir kez daha kanıtladı. "İşçi-patron elele" diyenlerden, işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki sınıf çatışmasını, sömürüyü gizlemek isteyenlerden biri olduğunu bir kez daha gösterdi.

Hükümetle Türk-İş arasındaki anlaşmadan sonra yapılan açıklamada ücretlerin bugünkü gelir düzeyinde tutulacağı, öbür yan ödemelerin de bu gözönünde tutularak hazırlanacağı söyleniyor. Yani ücretler ve öteki haklar, sadece işçiyi aynı yaşam düzeyinde tutacak kadar artırılabilecek Yeni hakların alınması, işçinin biraz daha hakettiği biçimde yaşaması sözkonusu değildir.

Daha önce Hürriyet gazetesinin 13 Temmuz tarihli sayısında Hükümet - Türk-İş anlaşması üzerine bazı rakamlar verilmişti. Burada aylık ücretlere en az 2,700, en fazla 3,600 lira zam yapılacağı söyleniyordu. Bu örneğe göre asgari ücretle çalışan bir işçinin eline 2,700 lira zamdan sonra ayda 4 bin liradan daha az bir para geçecek demektir. Oysa son altı ay içinde fiyatlar % 25 dolayında bir artış göstermiştir. Enflasyonun bu kadar dört nala gittiği bir ülkede ücretleri sınırlamaya kalkışmak, işçi yığınlarını bilerek daha fazla yoksulluğa itmekten başka bir şey değildir.

Kaldı ki, vergilerde yapılmak istenen değişiklikler de işçilerin, sabit gelirlilerin cebinden burjuva devletinin kasasına daha çok para akıtmayı amaçlıyor.

Hükümet ile Türk-İş ücret artışlarını saptamak için, fiyatların ne kadar arttığını ölçek alıp onun üzerinde pazarlık ediyorlar. Ücretleri fiyat artışları kadar artırmak, ücretleri dondurmaktan başka bir şey değildir. Bir kilo et almak için ne kadar çalışıyor idiyse, sözde zamdan sonra yine o kadar çalışmaya devam. Hükümet ve Türk-İş ücretleri dondurmak için böyle anlaşarak İMF'nin de istediğini yerine getirdiler. Tekelci burjuvaziye peşkeş çekilmek üzere İMF'den kredi alabilmek için emperyalistlere verilen ödünün yükünü işçi sınıfının sırtına vurdular. Oysa işçinin satınalma gücü, yani gerçek ücreti donduruladursun, Koç Holding'in kârlarında bir yılda % 36 oranında bir artış oldu. Bu kodaman holdingin eline her türlü vergi de düşüldükten sonra geçen "temiz" kâr 2 milyar 575 milyon liraya yükseldi.

Demek ki, "işçinin satınalma gücünü aynı tutalım" diyerek bir yandan ücretleri dondururken, sınıf uzlaşmacıları öte yandan tekeli burjuvaların kârlarının artmasına ses çıkarmıyorlar. Başbakan Ecevit işçilerin istemlerinin çok yüksek olduğunu, işçilerin fedakârlık yapması gerektiğini söylerken kapitalistlerin kârlarından söz bile etmiyor.

Tekellere karşı çıkılmadan faşizme de karşı çıkılamaz. İşbirlikçi tekellerin kârlarını bu kadar ısrarla korudukça, faşizmi getirmek de olanaklı değildir. Hükümetle Türk-İş, üretimi artıran işçilere ek haklar verilmesinde de anlaşılabilir. İşçi sınıfı şimdiye kadar bütün hakları burjuvaziye karşı çetin savaşımalar vererek bileğinin gücüyle almıştır. Oysa sınıf uzlaşmacıları şimdi ona "haydi, burjuvazinin isteklerini daha iyi yerine getir, daha çok üretim yap" diyorlar.

İşçi sınıfımız şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da sınıf düşmanından haklar koparacaktır. Hükümetle Türk-İş, İş Kanunu'nun işten çıkarmalarla ilgili maddelerinin değiştirilip işten çıkarmaların zorlaştırılması kararına vardılar.

Ülkemizde döviz bunalımı dışa bağımlı montaj sanayiini tökezletiyor. Bazı iş kollarında kapitalist tekeller ekonomik bunalıma karşı kârlarını korumak için üretimi düşürüyorlar. Sermayelerini daha kârlı alanlara kaydırmak için fabrika kapatıyorlar. Tekellerin karşısında dayanamayan bazı tekeldışı kapitalistler de işyerlerini kapatmak zorunda kalıyorlar. İşten çıkarmalar gittikçe çoğalıyor. Burjuvazi işten çıkarmalarda uyanık davranıyor. Öncelikle bilinçli öğeleri, sendika militanlarını atıyor. Burjuvazinin iş güvenliğini böylesine darmadağın ettiği bir ortamda işten çıkarmaları zorlaştırması, ne şimdiki hükümetten beklenir, ne de Türk-İş'ten. İş Kanunu'nun işten çıkarmalarla ilgili maddelerini değiştirmek, işçi kitlelerinin aktif desteğine dayanan bir politikayla mümkündür. İşçilerin en doğal hakkı olan grevleri kısıtlamamak da, grevleri yasaklamaya kalkışmamakla mümkündür. Sınıf sendikalarına cephe almamakla mümkündür. Başta Türkiye Komünist Partisi olmak üzere tüm demokratik güçlerle, herkese iş sağlamak, tekellerin, emperyalizmin sömürsünü durdurmak doğrultusunda eylem birliğine gitmekle mümkündür.»

(TKP'nin Sesi Radyosu, 22 Temmuz 1978)

★

ÜYE ADAYLIĞI

«TKP, işçi sınıfının, halkımızın savaşlarını örgütliyor. Bu savaşlarda yeni yeni deneyler kazanıyor, kadrosu çelikleşiyor. 1 Mayıs komünistler için böylesi bir savaş okulu olmuştur.

TKP çetin sınıf savaşları içinde yığınsallaşmaya doğru adımlar atıyor. İşçi sınıfından, diğer emekçi katmanlardan yeni ye-

ni, genç savaş erleri TKP sıralarına katılıyor. Bu çok olumlu sürecin getirdiği bazı sorunlar, görevler de vardır. Değişik politik-ideolojik akımların etkisinden kopmuş, ama henüz onların izlerini taşıyan öğeleri, Komünist Partisi'nin savaş potasında bu olumsuz izlerden arındırmak. Değişik koşullarda savaşan, sınıfsal yapıları değişik olan parti örgütleri arasındaki deneyim ve yetişmişlik düzeyindeki farklılıkları gidermek. Partinin Leninci politik-ideolojik ve örgütsel birliğini daha da güçlendirmek.

Bu sorunların çözümünde, partiye üye olmak işlemi başlı başına bir önem taşıyor. TKP'nin tüzüğü, partiye üye olacak kimseyi iyi tanımayı şart koşar. Partimizin çevresindeki sempatan halkalarından, özellikle sınıf savaşlarında pişen, sınınan aktif işçiler partiye alınmalıdır. Parti örgütü aldığı kimse için sorumluluk taşır. Ayrıca tüzükte partiye ancak tek tek üye alınabileceği önemle belirtiliyor. Bu, değişik burjuva ve küçük burjuva ideolojilerin egemen olduğu parti ve gruplardan gelen sempatanlar için daha da önem taşır. Kuşkusuz en başta partiye polis ajanlarının, provokatörlerin, sınıf düşmanının, her soydan ve boydan oportünistlerin sızmasına karşı uyanık olmak, gözleri dört açmak gerek.

TKP tüzüğünde, birçok kardeş komünist partisinde olduğu gibi, aday üyelik süresi ön görülüyor. Bu rasgele konmuş bir madde değildir. Lenin, özellikle parti yapısı ve üyelerin düzeyi bakımından "adaylık süresinin boş bir formalite değil, gerçekten çok ciddi bir sınav süresi olması" gereğini önemle belirtir. Aday üye, bu süre içinde parti örgütünün verdiği görevleri, işleri yapar, bağlı olduğu örgütün toplantılarına gider, partinin program ve tüzüğünü iyice öğrenir. Parti politikasını izler ve uygular. Ancak bu süreyi geçirdikten, sınıandıktan sonra parti üyeliğine geçer. Adaylık süresi, hem aday üyenin komünist formasyona ulaşması bakımından, hem de partinin güvenliği açısından zorunludur. Küçük burjuvaziden gelen, veya Marksizm-Leninizm'e yabancı akımların, böylesi grupların etkisinde kalmış aday üyelerin süzgeçten geçirilmesi, yetiştirilmesi, eğitilmesi, kontrol edilmesi üzerinde önemle durulması gereken bir sorundur. Bu konuda parti temel örgütleri, özellikle temel örgüt sekreterleri büyük bir sorumluluk taşır.»

(ATILIM, 1 Haziran 1978)

★

SİLAHSIZLANMA VE DÜŞMANLARI

«Dünya demokratik kamuoyu, barışsever güçler uluslararası gelişmede iki ters eğilime bir kez daha tanık oldu.

Sosyalist ülkeler başta olmak üzere, kalıcı bir barış için savaşan güçlerin yoğun çalışması sonucu BM'nin tarihinde ilk kez bir silahsızlanma forumu toplandı. Bu, başlı başına önemli bir

politik olaydır. Güçlü ve kalıcı bir barışın başta gelen koşulu silahsızlanmadır. Barış milyonların istemidir.

İnsanlığa barışın, su ve hava kadar zorunlu olduğu bilincinden yürüyen Sovyetler Birliği bu foruma yeni bir programla gitti. Silahsızlanma çalışmalarında somut adımların atılması için somut önerilerde bulundu. Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Gromiko, yaptığı konuşmada, "artık sözden çok somut eyleme geçmek gerek. Dünyadaki gelişmeler bunu zorunlu kılıyor. Sovyetler Birliği genel bir silahsızlanmaya giden yolda atılacak her adımı desteklemiş, bundan böyle de destekleyecektir" dedi. Böylece Lenin'in partisinin, SBKP'nin, Sovyet hükümetinin ardıcılı barış politikasının niteliğini bir kez daha vurguladı. Kalıcı bir barış isteyen ve harbe karşı olan tüm ülkelere çağrı niteliğinde olan Sovyetler Birliği'nin ve öteki sosyalist ülkelerin bu yapıcı ve barışçıl önerileri dünya demokratik kamuoyunda büyük destek gördü, görüyor.

Dünya ülkelerinin ezici çoğunluğu silahsızlanma yönünde ele tutulur, gözle görülür ileri adımlar atılması için çalışırken, Amerika'nın başka bir kentinde, Vaşington'da saldırgan NATO'nun tepe toplantısı yapıldı. NATO elebaşlarının bu toplantısında yine silahlanmayı alabildiğine körüklemek, halkların uyanışını engellemek, yenisömürgeciliği, ırkçılığı sürdürmek, yitirilen konumları tekrar ele geçirmek için bölgesel savaşlar çıkarmak çabası başta geldi. Toplantıda yeni bir silahlanma programı kabul edildi. Nötron bombası gibi toptan kırım silahlarının üretimine yeşil ışık yakıldı. Silahlanma için 1993 yılına kadar 80 milyar dolarlık bir ek harcama yapılması ve NATO ülkelerinin harp bütçelerinin her yıl en az % 3 oranında artırılması kararlaştırıldı. Bütün bunlar yine sözümona "Sovyet tehlikesi" sözleriyle haklı gösterilmeye çalışıldı.

Tepe toplantısında, NATO elebaşları, Afrika'da ulusal kurtuluş hareketlerini ezmek için "kollektif bir saldırı ordusunun" oluşturulmasını kararlaştırdılar. Bunu Zaire'nin Şaba bölgesinde uyguluyorlar.

Emperyalizmin, NATO'nun silahlanma yarışına hız vermesi, onun saldırganlık planları Türkiye'yi yakından ilgilendiriyor. Bunlara karşı savaş daha da güncelleşiyor. Tüm anti-emperyalist güçlerin savaş birliği daha da zorunluk oluyor."

(ATILIM, 1 Temmuz 1978)

KADRO SEÇİMİ

"TKP zor koşullarda, illegalitede, kanlı nitelikler alan sınıf savaşları içinde yığınsallaşma yolunda ilerliyor. Komünist Partisi'nin sınıf savaşlarında etkinliğini, onun işçi sınıfını, emekçi yığınları örgütleme, savaşlarda yönetme yeteneğini, başta kad-

roları belirler. Kadroların doğru seçimi, dağıtımı, eğitimi, yerinde kullanılışı ve sürekli kontrolü parti çalışmasının özüdür.

Kadrolar, Komünist Partisi'nin devrimci çekirdeği, büyük sorumluluk isteyen noktalara, en önemli savaş kesimlerine yerleştirdiği savaş erleridir. Kadrolar, üstün savaş deneyimi ve sağlam bilinci, özel kişisel nitelikleri nedeniyle yönetici organlarda çalışan, ya da özel bir hazırlanma gerektiren örgüt, yığın, teknik, propaganda ve ajitasyon işlerini yürüten parti üyeleridir.

TKP, kadrolarını seçerken güçlerin yer alımını, sınıf savaşlarının gidişini, aldığı boyutları, içinde bulunduğu aşamayı gözönünde tutuyor. Faşist tehlikeye karşı en önde savaşmanın, ulusal demokratik güçlerin eylem ve cephe birliğini kurmanın, değişik savaş biçimlerini uygulamanın dayattığı gereksinimlerden çıkıyor. Partinin politikası, strateji ve taktiği, kadro seçiminin ölçütlerini belirliyor.

Kadro seçiminde Komünist Partisi kimseye ayrıcalık tanımaz. Söz konusu kişinin nitelik ve yeteneklerini ölçüp tartar. Verilecek görevin üstesinden en iyi kim geliyorsa, yapılacak işin gereklerini kim en iyi yerine getiriyorsa, görev, iş öyle dağıtılır. TKP, tüzüğünde, "kadro seçerken ön yargılara, dostluk, gözde-lik, dalkavukluk duygularına kapılmamak" gerektiğini özellikle vurguluyor.

Kadro seçiminde üyelerin politik - moral ve çalışma nitelikleri gözönünde tutulur. Kadroların politik formasyonu başta gelir. Komünizm ülküsüne, Marksçı-Leninci ilkelere, TKP'ye sınıksız, yürekte bağlılık, Parti politikasını her türlü koşulda ardıcıl uygulamak. Faşist tirmanışa, emperyalizme karşı emekçi yığınlarla bağlanmak, yığınların gücüne güvenmek. Duru bir sınıf bilinci ve politik olgunluk. Dalıcılık ve devrimci uyanıklık. Çelikten disiplin. Temiz bir komünist moral. Partiye karşı yüreği açık olmak. Sınıf düşmanı karşısında eğilmemek, ama alçakgönüllü olmak. İşyeri, semt, il ve yöre komiteleri üyelerin bu niteliklerini sınıf savaşlarının ateşinde sınarlar.

Kadrolarda politik niteliklere bağlı olarak belirli çalışma nitelikleri aranır. Lenin, bunlar arasında örgütçülük yeteneğini başta tutar. Üyelere görev vermek, bu görevleri kavratmak, benimsetmek, onların görüşlerini almak, tartışmak, onları inandırmak, çalışmalarını yönetmek ve yönlendirmek, kontrol etmek, sonuçları değerlendirmek, her alandaki parti çalışması için başarılması gerekli ödevlerdir. Parti yönetiminin işleyişini daha yüksek bir düzeye çıkarmak için, parti çalışmasını ayrı ayrı özel işlevlere bölmek, iş bölümünü geliştirmek, kadroları uzmanlaştırmak bir zorunluktur. Bütün bunlar, parti çalışmasının başarısı için gereklidir.

(ATILIM, 1 Temmuz 1978)

Tarım Sorunu ve Ulusal Kurtuluş Devriminin Bugünkü Aşamasında Köylülüğün Rolü

Türkiye Komünist Partisi temsilcisinin 14-16 Haziran 1978'de Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nin başkenti Ulan-Bator'da düzenlenen "Tarım Sorunu ve Ulusal Kurtuluş Devriminin Bugünkü Aşamasında Köylülüğün Rolü" konulu uluslararası teorik konferansta yaptığı konuşma.

Kardeş Moğolistan Devrimci Halk Partisi'ne ve **Barış ve Sosyalizm Sorunları** dergisi redaksiyonuna bu konferansı hazırladıklarından, partimize katılma olanağı verdiklerinden ve gösterdikleri sıcak konukseverlikten ötürü candan teşekkür ederiz.

Ulusal kurtuluş hareketlerinin bugünkü güce erişmeleri, başarı olanağına kavuşmalarında, sömürgeciliğin bir sistem olarak yıkılmasında Sovyetler Birliği'nin, dünya sosyalist sisteminin varlığı, yardımları belirleyici rol oynadı.

Ulusal kurtuluşu için savaşıyor halklar, politik bağımsızlığını kazanan ülkeler, uluslararası alanda diğer anti-emperyalist güçlerle, dünya komünist ve işçi hareketiyle ve en başta Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerle yakın ilişkiler kurdukları, yurt içinde de tüm anti-emperyalist güçlerin birlikte savaşımını sağladıkları zaman, sorunların üstesinden gelebiliyorlar. Tarım ve köylülük sorununu çözebiliyor, hızlı bir endüstrileşmeyi gerçekleştirebiliyor, sosyalizme yönelebiliyorlar.

Benim yurdum Türkiye'de bunun tersi bir yol izlendi: Ulusal kurtuluştan sonra diktatörlüğünü kuran burjuvazi, kapitalist yolu izledi; giderek yeniden emperyalizme yamandı. Kapitalist yol, Türkiye'nin sorunlarına çözüm getirmek şöyle dursun, bu sorunları emekçi yığınlar için en açık bir duruma getirdi. Kapitalizm, Türkiye'de tarım sorununu da çözememiştir. Öyle ki, tarım üretimi, en önemli dışsıtım kaynağını oluşturmakla birlikte, zaman zaman Türkiye'nin kendi halkını bile doyuramaz bir düzeye düşmektedir.

Bugün Türkiye emperyalizme bağımlı kapitalist bir ülkedir. Türkiye'deki kapitalist ilişkilerin egemen olması sınıf savaşını belirginleştirdi, sertleştirdi. İşçi sınıfının rolü arttı, öncü konuma geldi. Giderek gelişen anti-emperyalist, demokratik savaşım egemen sınıfın bunalımını artırıyor. Egemen işbirlikçi büyük burjuvazi yeni çıkış yolları arıyor. Faşizmi ortaya sürüyor, kanlı saldırılar, cinayetler düzenliyor. Faşist tırmanış, faşizm tehlikesi, biteviye artıyor. Bu yıl başından beri 200'ün üstünde yurttaşımız faşist saldırılarda öldürüldü.

Maocular da faşist tırmanışa yardımcı oluyor. Bunların bir bölümü en gerici burjuvaziyle artık açıkça ve her yanıya bü-

tünleştii. Diğer bir bölümü de ilerici demokratik güçlere karşı saldırılarda, kıskırtmalarda aktif rol oynuyor. Bunlar giderek köylü yığınlarını hedef alıyor, "köylülüğün öncü güç olduğu" aldatmacasıyla onları diğer emperyalist güçlerden, işçi sınıfından kopartmaya, işçi - köylü bağlaşıklığını engellemeye çalışıyorlar.

Yurdumuzda kapitalizmin emperyalizme bağımlı gelişmesi, emperyalizmle iç içe geçmiş yerli finans kapitalin, işbirlikçi burjuvazinin, her alana el atması, üretken güçlerin gelişmesini engelliyor, çok geri bir düzeyde bırakıyor. Öte yandan özellikle kırsal alanda kapitalist ilişkilerin yanı sıra daha geri ilişkiler de varlığını sürdürüyor.

Köylerde şu ekonomik ilişkiler var :

1. Yurdun her yanına yayılmış ve genel ölçüde egemen olmuş olan pazara yönelik ilişkiler : Mal üretimi, kapitalizm; 2. Bunların yanında yaşayan, kapalı aile ekonomisinin ağır bastığı geniş bir kesim; 3. Belli bölgelerde feodal ilişkilerin kalıntıları.

Tarımda kapitalist sömürü özellikle Türkiye'nin güney kıyılarında, Akdeniz bölgesinde keskinleşmiştir. Burada kapitalist çiftlikler, köylünün büyük çoğunluğunu ücretli tarım proleteryası haline getirmiştir.

Feodal kalıntıların ağır bastığı Türkiye Kürdistanı'nı ayrıca, özellikle ele almak gerekir : Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yer alan bu bölgede 42 milyonluk Türkiye nüfusunun % 20'ye yakını oluşturulan ¹ Kürt'ler yoğunudur. Egemen Türk büyük burjuvazisi bu bölgede ağır bir ulusal baskı uyguluyor. Bu bölgeyi endüstrileşmede ve kültürel alanda da geri bırakıyor. Feodal kalıntılar, Kürt ağalar, beyler, şeyhler ve en gerici Türk büyük burjuvazisiyle el ele çalışıyorlar.

Faşist, gerici çevreler, Maocular işçi sınıfının güçlü olduğu endüstrileşmiş bölgelerdeki başarısızlıklarından sonra giderek özellikle bu bölgeye yöneliyorlar. Kanlı saldırılar, Kürt'lerle bu bölgedeki Türkleri birbirine düşürmek için iğrenç iki yanlı kıskırtmalar düzenliyorlar.

Kürt emekçi köylülerin çoğunluğu ağaya en geri geleneksel ilişkilerle, maddi ve manevi bağlarla bağlı tutuluyor. Bu emekçi köylüleri sınıf savaşımına kazanmak çok zor, ama gerçekleştirilmesi mutlak zorunlu bir görevdir.

TKP, Kürt köylüsüne ulusal baskılara karşı savaşımıyla, tam hak eşitliği belgisiyle, tüm emekçilerin savaş birliği belgisiyle, Leninci, ulusların kendi yazgısını çizme hakkı belgisiyle varıyor; bölgeler arasındaki eşitsizliği ortadan kaldıracak bir endüstrileşme programıyla, halkçı demokratik bir eğitim programıyla, feodal kalıntılara son verecek köklü bir demokratik toprak reformu programıyla varıyor.

¹ Türkiye nüfusu 1976'da 42 milyon; Türkiye Kürt'leri 8 milyon.

Türkiye'de burjuva-demokratik nitelikte bir toprak reformu uygulanmamıştır. Bugün hükümette belirleyici durumdaki, burjuva reformist bir parti olan CHP de köylüye verdiği sözleri tutmadı. En son getirilen toprak reformu yasa tasarısı da, hükümeti destekleyen bazı toprak ağalarına ödün olarak gündemden tümayle kaldırıldı.

Tarımda kapitalistleşme Türkiye'de, özellikle son 30 yıl içinde, emekçiler için en acılı yoldan, toprak ağalarının daha kanlı olan kapitalist üretim yöntemlerine yönelmeleriyle gerçekleşmiştir. Tarımda kapitalistleşme, geniş köylü yığınlarının, orta katmanların yoksullaşmasıyla at başı gidiyor². Türkiye Kürdistanı'nda da bu süreç büyük bir hızla ilerliyor. Ama bu bölgede henüz hâlâ feodal kalıntılar varlığını duyuruyor. Öte yandan kapitalist üretime yönelen ağalar da köylü üzerindeki feodalizm kalıntısı otoritelerini yitirmemeye büyük bir özen gösteriyorlar.

Yoldaşlar, tarım ve köylülük sorunu Türkiye'nin en önde gelen sorunlarından. Tarım ürünleri dışsattırımımızın % 70'ini oluşturuyor. Yoksul köylülerin büyük ölçüde kentlere göçmesine karşın, nüfusun çoğunluğu hâlâ köylerde yaşıyor³. İşçi - köylü bağlaşıklığı partimizin politikasında stratejik bir önem taşıyor. Partimiz yakın amacı olan, sosyalizme açılan ileri demokratik bir düzeni gerçekleştirmek için işçi sınıfı hegemonyasında tüm ulusal demokratik güçlerin birliğini, ulusal demokratik cepheyi zorunlu görüyor. Ulusal Demokratik Cephe'nin temeli, başı çeken işçi sınıfı ile köylülüğün Leninci ilkeler temelinde demokratik bağlaşıklığı olacaktır. TKP bunu savunurken, aynı zamanda bir yandan köylülüğün rolünü küçümseyen küçük burjuva sosyalistlerine karşı, bir yandan da bu rolü abartan, işçi sınıfının önderliğinin karşısına koyan bölücülere, Maoculara karşı kararlılıkla savaşıyor.

Tarımda kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olmasıyla belirginleşen ve hızla keskinleşen sınıf çelişkileri, bir yandan, zaman zaman ağaların toprağına el koymaya, bu toprakları elde silah savunmaya kadar varan kendiliğinden, dağınık direnişlerde yansıyor. Öte yandan son yıllar içinde köylülüğün savaşımının artan bir hızla yığınsallaşma ve işçi sınıfının başı çektiği ulusal demokratik hareketle bütünleşme sürecine girdiği görülüyor.

Bu süreç son yıllarda işçi hareketindeki yükselişle sıkı sıkıya bağlıdır. Gerçekten, geçtiğimiz onyıllar öncesine kadar hemen hemen her harekete burjuvazi ve küçük burjuvazi damgasını vu-

² 1955 - 1974 yıllarında traktörle işlenen toprakların alanı % 14'ten % 61'e yükseldi; öte yandan 1953 - 1970 yıllarında orta katmanların yoksullaşmasının da sonucunda, 50 dekardan küçük (traktör kullanıma ve verimli tarım yapma olanağı olmayan) işletmelerin kapladığı alanda % 18'den % 29'a yükseldi. (Ürün dergisi, Sayı 38, sayfa 53 - 64)

³ 1950'de % 81; 1970'de % 65.

rukten, şimdi işçi sınıfının başı çekmediği, şu veya bu şekilde etki altına almadığı bir tek gerçek demokratik ulusal eylem yoktur. Bir dizi grev; üç yıldır kutlanan, kanlı kırımların bile yıldırmadığı yığınsal 1 Mayıslar; partimizin bir an bile elden bırakmadığı proletarya enternasyonalizmi belgisinin bugün yığınları sarması; düpedüz politik nitelik taşıyan 1976 ve 1978 genel grevleri bunu kanıtlayan bir kaç örnektir. Bu gelişmelerde TKP'nin son 5 yıl içinde yaptığı atılımın belirleyici rolü var. Son Merkez Komitesi Plenumu'nda da bu gerçek bir kere daha yansıdı.

İşte tüm bu gelişmeler köylülüğü de etkiliyor. 1 Mayıs 1978'de, İstanbul mitingine ilk olarak iki önemli köylü örgütü katıldı : Küçük üreticilerin, orta köylülüğün yerli-yabancı tekellere, işbirlikçi burjuvaziye karşı kendilerini savunmak için kurdukları köy kooperatiflerini birleştiren Köy-Koop; ve topraksız, az topraklı emekçi köylülerin yer aldığı, yığınsal örgüt olmaya aday Köy-Der. Kooperatifleşme hareketi son yıllarda bir yandan yoğunlaşırken, bir yandan da gittikçe anti-faşist, anti-emperyalist konumlara geliyor. Birçok kooperatifler "Ulusal Demokratik Cephe" önerisini destekliyorlar.

Diğer bir örnek, maden işçilerinin 1977 sonlarında yaptıkları 8 aylık greve köylülüğün gösterdiği maddi ve manevi büyük dayanışma oldu. Gerek bu dayanışmayı, gerekse 1 Mayıs hazırlıklarını yurdun dört bir yanındaki köylerde örgütleyen eylem komitelerine partimiz büyük değer biçiyor. Burada edinilen deneyimler aynı zamanda toprak reformu savaşımını yürütecek ve pratikte gerçekleştirecek olan köy komitelerinin de tohumlarını oluşturuyor.

Bütün bu gerçeklerden işçi-köylü bağlaşıklığı sorununun çözüm yoluna girdiği sonucunu çıkarmak hata olur! İşçi-köylü bağlaşıklığı sorunu partimiz için hâlâ çözümlenmesi son derece zor, son derece çetin bir sorundur. Köylülüğün bir "küçük mülk sahipleri denizi" oluşu; gerek feodal kalıntıların, gerek kapitalleşen eski ağaların gerici geleneksel otoriteleri; dinsel baskılar; bilgisizlik, okur-yazar oranının düşüklüğü köyde büyük engeller oluşturuyor. Hâlâ kırsal alanlar gericiliğin, hatta yer yer faşizmin dayanağı olmaya devam ediyor.

Ama TKP, şu son dönemde köylüye varma pratiğini bir hayli geliştirdi. Yeni yeni örgütlenmeye başlayan ücretli tarım işçileri, tarım sezonu dışında kentlerde çalışan yarı-proleter, ilericiler gelenekleri olan köy öğretmenleri, köylülüğe giden daha nice bağların önde gelenleridir.

TKP, bir yandan bir avuç büyük toprak sahibine, ağaya, büyük kapitaliste karşı tüm köylülüğün istemlerini savunurken, bir yandan da her şeyden önce topraksız ve yoksul köylülüğün, köy emekçilerinin savaşımını var gücüyle örgütlemeye çalışıyor. Yığınsal örgütlenmenin yanı sıra köy emekçileri arasında komünist

önderler yetiştirmeye, partiyi kırsal alanda örgütlemenin adımlarını atmaya büyük önem veriyor.

Partimiz köylülüğün geleneklerini de önemle dikkate alıyor. Örneğin "imece" denilen kollektif köy yardımlaşması; sınıf savaşı içinde doğan, ağa toprağına el koyan köylülerin kollektif üretime gitme ve toprağı jandarmaya karşı birlikte savunma geleneğı, önemli ilerici geleneklerdir.

Öte yandan TKP köyde dinsel etkeni küçümsemiyor. Çeşitli mezheplerden köylülerin geleneksel farklı konumlarını da gözünde tutuyor.

Burjuva reformizminin köylü yığınları üzerindeki etkinliğini de dikkate almak gerekir. TKP, burjuva reformizminin onların hiç bir sorununa gerçek bir çözüm getirmeyeceğini köylülere onların kendi deneyimleri içinde göstermeye çalışıyor.

Partimiz, köylülüğe demokratik bir toprak reformu programıyla varıyor. TKP, programının demokratik toprak reformuyla ilgili bölümünde bir yandan küçük ve orta köylüyü, küçük üreticiyi ağaya, büyük kapitaliste, aracıya, tefeciye karşı, yerli-yabancı tekellere karşı destekliyor. Köylünün yararına, demokratik kooperatifçiliğı teşvik ediyor.

Öte yandan TKP en başta emekçi köylüyü savunuyor. Feodal ilişki kalıntılarını kökten kaldırmayı, ağanın, büyük toprak sahibinin, malına karşılıksız el koymayı, böylece maddesel ve tinsel tüm otoritesini kırmayı; topraksız ve az topraklı köylüyü bedava topraklandırmayı ana hedef ediniyor.

TKP, toprak reformunu pratikte yaşama geçirecek örgütlenmeyi emekçi köylüler arasında gerçekleştirmeyi de programına şöyle koymuştur : «Demokratik toprak reformu ve ona bağlı bütün bu sorunların çözümü için topraksız ve az topraklı köylülerden köy komiteleri kurulur.»

Köylülüğün en yakıcı sorunlarını yanıtlayan bu program, köylü yığınlarını savaşıma çekmek, işçi-köylü bağlaşıklığını yaşama geçirmekte en önemli silahımızdır.

Yoldaşlar, dikkatiniz için teşekkür ederim.

(TKP'nin Sesi Radyosu, 19 Haziran 1978)

TÜSTAV

İŞÇİ KÖYLÜ BAĞLAŞIKLIĞI KAPITALİZM KARŞISINDA BİRİCİK YENİLMEZ GÜÇTÜR!

İŞÇİ KÖYLÜ BAĞLAŞIKLIĞI İÇİN İLERİ!

Türkiye İşçi Sınıfı Tarihinden Sayfalar

TKP MK Genel Sekreteri İ. Bilen Yoldaşın Kısa Biyografisi (4)

Toprak, tarla yüzünden mahkemelik olduğunu anlatıyor. «Yedirmem hakkımı Çapur ağaya! Yedirmedim onu yad-yabana! Dövüştüm onun için Sakarya'da!» diyor. Pamuklu, alaca çizgili mintanının düğmelerini koparırcasına açıyor, göğsündeki derin yara izini gösteriyor...

Kurtuluş savaşının izleri, anıları daha çok taze. Yolcular, bu savaşın ayrıntılarından, birbirinden kopuk görünen, ama birbirinden ayrılmayan olaylarından söz ediyor, bunları biteviye anlatıyorlar. Konuşmalar, dönüp dolaşıp günlük, güncel yaşama geliyor. Kuraklık, su, tarla, ekinler, alivre satışlar, fiyat, pazar diyorlar. Harman, orman diyorlar. Çift öküz, tek at diyorlar. Karşıyor konuşmalar, İzmir, İstanbul olaylarına geçiyorlar. Ziya Hurşit, Kara Kemâl, Karabekir, paşa, gazi diyorlar. Ziya Hurşit, darağacının altında: «Söyleyin Gazi paşaya, babasına gönderecek mektubu varsa götürüyüm» diyesiymiş. Kimi onu, belli ki yiğit görüyor. Kimi silsilesine, diyor. Çoğu söze karışmıyor. Kimi de, «bunun altından Çapanoğlu - Karabekirler çıktı, görmüyor musunuz!» diyor. Esmer, sivri burunlu birisi, hep kaşlarının altından süzüyor konuşanları...

Konya ovası. Bozkırlar. Bir sessizlik çöktü havaya. Güneş. Sıcak. Konya istasyonunda, polisler trenin kapılarını tuttular. İnelerin, binenlerin kimliklerine bakıyor, kimilerinin heybelerini araştırıyorlar. Konya gericilerin yatağı. Aranılan İttihatçılar, Abdülkadir takımı buralara sığınabilir. Bir yolcu öyle diyor. Kurtuluş savaşının başında Delibaş, gericiler burada başkaldırdı. Delibaşlarla, padişahçılarla o zaman Ankara'nın gönderdiği savaş birlikleri başa çıkamadı. Kimi kaçtı, kimi teslim oldu. Ancak halk çeteleri, atlıları, gerillalar Delibaşları hakladı. Bu olay burjuvazinin gözünü korkuttuydu. Bugüne dek, halk atlılarını, çeteleri burjuvazi ve tarihçileri sertlikle, ayaklananların mallarını ellerinden çekip almakla suçluyorlar ... Burjuvazi, kendisinin erkine, egemenliğine el kaldırırsa da, özel iyeliği - mülkiyeti savunan derebeyini, ağayı koltuğu altına alıyor...

Esmer, kavruk, cılız bir asker izinliymiş. Taburuna dönüymüş. Yanındaki bir yolcuya, Merambağlarında nasıl kız oynattıklarını anlatıyor. Kâh kabarıyor, kâh gülüşüyorlar. Dönüp askerlikten yakınıyor...

Cumra kanalı uzanmış ovaya. Ova kuru, kupkuru. Sabahattin Ali'nin canlandırdığı kanal mı bu? O kan akan kanal mı bu! Yolculardan kimilerin heybesinde, içi su dolu sukabakları, kimilerinin yanında su testisi...

Ova bitti. Dağlar, Toroslar çıktı yolun üstüne. Ulukışla gerilerde kaldı. Tren rampa aşağı gidiyor sarp yerlerin arasında. Pozantı. Bu yerin adı çok geçirdi şoförlerin arasında. Bir kardeş mezarlığı var burada. Birinci Dünya Savaşında, cepane yüklü, ağır demir tekerlekli Alman kamyonlarıyla, Gülekboğazı'nın dar, dik virajlarında fren tutturamayan, kayalardan kayalara çarpa çarpa uçup giden şoförler yatar bu çukurda... Tren biteviye kıvrıyor. Kocaman bir yılan dersin. Tren tünellere bir dalıyor, bir çıkıyor. Lokomotifin acı, keskin düdük sesleri yalçın kayalara çarpıyor, parçalanıyor. Bilmedik istasyonu. Yörük kadınları, bakır bakraçlarla ayran satıyor. Yolcular ayrana atılıyor...

Çukurova! Toroslardan inince, yukardan bakınca, bu ova derin, geniş, kocaman bir tepsiyi, siniyi andırıyor. Ağalar, zenginler, fabrikatörler için yemek sofrası. Ya işçiler, ırgatlar için cehennem kazanı... Güneş sarı mı sarı. Kör sıcak. İnsanın nefesi tutuluyor. Yaz ortası. Ova buram buram kaynıyor. Toz bulutları kalkıyor ovadan - yollardan. Gök sarı. Yer beyaz - pamuk tarlaları. Yer yemyeşil. Tarlalarda ırgatlar kuru kuru... Yer demir, gök bakır bunlar için...

Gün iyice döndü. Tren soluyor. Ağır ağır alaca karanlık çöküyor. Tren istasyona giriyor. Yolcular boşandı. Polisler, jandarmalar kafakâğıdı, kimlik soruyor. Yolculardan kimi faytonlara biniyor. Kimi yaya yürüyor. İ. Bilen de yayaların arasında. Elinde küçücük bir bavul. Ne var içinde? Hiç! İstasyonla kentin arası, Demirköprü'yle Taşköprü'nün arası bir "çöl" gibi, burasına "Kumluk" diyorlardı.

Kent bir omuzunu dayamış Seyhan ırmağına. Kıyıboyu eski konaklar... Kent eski. Eteklerde, yeni fabrikalar, atelyeler. Çoğu çırçır, ya da yağ fabrikası. Fabrika bacaları, seyrek seyrek... Kentin caddeleri, sokakları karmakarış. Evler, dükkânlar bodur bodur. Gene de zengin, fakir ayrılıyor. Caddeler de, evler de öyle. Çoğu evlerin damları, çatıları dümdüz : Toprak. Damlarda çardaklar kurulmuş. Herkes, gece bu "gökyüzü" çadırlara çıkar. Kimi halı, kimi çarşaf, kimi çuval asmış bu "tahtalara". Kiminin dört yanı açık. Zenginlerle çıplaklar, haniya bu "gökyüzünde" yanyana uyuyor...

İ. Bilen de kalacak bir yer aradı. Gece boğucuydu. Abidinpaşa'da bir hana indi. Bu han, bir bakıma, İstanbul'da, Topane'de berduş alayının sabahladıkları kahveleri andırıyordu. Pike, iskemle bir kuruş, "yataklı sedir" beş kuruştur. Bavulunu hancıya bıraktı. Sokağa çıktı. Ekşi bir koku vuruyor insanın burnuna. Belli ki belediye işçileri, kanalizasyon harap! Belediye bahçesi, yeni açılmış. Avuç içi kadar. Irmağa bakıyor. Ne de olsa serin. Kollar yok... Bir tulumba var. Suyu acı... Adana'nın suları kireç...

İ. Bilen, "Bütçesini" kafasında hesabetti. İki hafta dayanırdı, "top gibi". Gece ilerliyordu. Hana döndü. "Yatağına" uzandı.

Dalmıştı. Biri dürtükledi onu : «Hüviyetiniz? Gösterin!» diyor-
du başucunda duran polis. Arama, tarama vardı. Polisler, elle-
rindeki cep fenerlerini kimliklerini sordukları müşterilerin yüz-
lerine tutuyorlardı. Kimliği olmıyanları alıp götürüyorlardı. Ara-
ma ekibinin başında sivil birisi vardı. Orta boylu, esmer, “sümük”
bıyıklı, fört şapkalı, boyundan büyük cakalıydı. Çatık kaşlarının
altından bakıyor, ortalığı süzüyordu. İ. Bilen’in kimlik cüzdanı-
nı da elinde evirdi, çevirdi, geri verdi : “Buyurun” dedi.

Herkes uyanmıştı. Hancı : «Keyfinize bakın. Birşeycikler yok.
Komiser bey söyledi. Aramız iyidir. Yüzelliliklerden birisini arı-
yorlarmış» dedi. Komiserin adı Ramazanmış. Birinci Şube’denmiş.

Birkaç ay sonra İ. Bilen, bu sivil polisle bir kez daha karşı-
laştı. Bilen, Çarçabuk semtinde, kenar bir mahallede oturuyor-
du. Ev bahçe içinde, portakal, turunç ağaçlarının arasında kuy-
tuca bir yerdeydi. Evin bir yanını başka kiracılar tutuyordu. İki,
giyimli, bekâr delikanlıydı bunlar. Borsada çalışıyorlarmış. Gün
ortasıydı. Kapı çalındı. İ. Bilen, elindeki kâğıtları “zula yerine”
soktu. Kalktı, kapıyı açtı. Handa gördüğü siville yüzyüze geldi.
Adam başını uzattı, odaya baktı, içeri girmedi. Polis Müdürlü-
ğünden geldiğini, komiser Ramazan olduğunu söyledi. İ. Bilen’e
kimliğini, nerede, ne iş yaptığını sordu. Kasım Benekli cüzdanı-
nı Bilen komiserine uzattı. Şinasilerin çırçır fabrikasında : “Baş
makinist” yazılı fotoğraflı, nal kadar damgalı, mühürlü bir de
kart uzattı. Komiser, her iki belgeyi de gözden geçirdi, hemen
geri verdi. «Üzülmeysin. Rahatsız ettik. Yandaki kiracılar, bura-
da yabancı birinin kaldığını yazmışlar müdüriyete. İnsanların
huyu belli olmuyor» dedi. Ve, bir temenna çekip, gitti...

Oysa, bu “zehir” komiser kapıyı vurmadan içeriye birden
dalsaydı “Baş makinist”in hali dumandı. O, portatif karyolaya
oturmuş, Amerikalıların fabrikasında işçilerin grevi üstüne, Ada-
na İl Komitesi’nin çıkaracağı bildiriye hazırlıyordu. İ. Bilen bir
varta atlatmıştı. İyi bir ders almıştı. Konspirasyona uyar yönü
yoktu bu yaptığının...

Adana’ya indiğinin ertesi günü Kasım Benekli sokağa çıktı,
kenti dolaşmaya başladı. “Gezen kurt, yatan arslandan üstün-
dür” derler. Ana caddeyi bir baştan bir başa geçti. Kapalı çarşısı
gördü. Dükkânlara baktı. Kasaplarda, açıkta, çengellere asılan
etlerin üstünde, daha sabah sabah, kara sinekler bulut misali uç-
şuyor, üşüşüyordu. Kebapçılarda, uzun izgara mangallar duman
savuruyor, koku saçıyordu. Tek katlı, basık tavanlı, döşemeleri
toprak dükkânlar, dükkâncıklar. Adanalıların konuşmalarında,
kendilerine özgü, yerel bir başkalık var. Bir çok deyimler anlaşıl-
mıyor. Kasım Benekli, postanenin karşısındaki kahveye girdi,
oturdu. Müşterilerinden kimi ayran içiyordu. O da, garsona “bir
ayran” dedi. Adam yüzüne baktı. Gitti. Gelmedi. Oysa, büfeye:
“Garsanbaç” diye sesleniyor, masalara ayran getiriyordu. Neden

sonra, Kasım, ayranın yerel adını öğrendi. O da “garsanbaç” bastırdı...

Bir masaya üç kişi oturmuş. İçeriye girenlerden çoğu onlara selâm veriyor, konuşuyorlar. Dilleri pek küfürlü. Övmeleri, sövmeleri pek abartmalı. Giysileri ve davranışlarıyla ayrılıyorlar kahvede oturan müşterilerden. Birisinin ayaklarında çizmeler. Ötekisi açık topuklu, yumurta ökçeli, bir bakıma İstanbul’un tulumbacıları gibi ayakkabı giymiş. Bacak bacak üstüne atmışlar. Başlarındaki kasketlerini yana eğmişler. Ellerinde tespihler... Kalktılar. Asık ağı şalvarları yerlere sürünürcesine. Siyah, sako biçimi caketlerini omuzlarına asmışlar.

O dönemde, 1925’lerden sonra bu tip çiftlikçiler ayrılıyordu eski, geleneksel toprak ağalarından. Bunlardan kimileri toprağı, Mete gibi büyük toprak iyelerinden kiralyor, tarlaları traktörlerle sürüyor. Tarım-tahıl borsasıyla, bankalarla bağı kapitalist çiftlikçilerdi. Çiftliklerinde tarım işçileri çalıştırıyor. Çukurova’da “Çifçiler Birliği”ne bunlar egemendi. Bunlardan çırçır fabrikaları kuranlar, bu yoldan fabrikatör olanlar az değildir. Sonradan, “Çukobirlik” gibi büyük tarım tekelleri kurdular. Yerli ve yabancı bankalarla, Marşall “yardımı” yoluyla Amerika’ya. “Dünya Bankası”na bağlandılar...

İ. Bilen de kahveden çıktı. Güneş doruğa yükselmişti. Caddelerde insanlar seyrek, otomobil tek-tüktü. Köşelerden birinde: Hem sigara, hem yemiş, gazete, kitap, kâğıt satan, aktar mı, manav mı belli olmıyan bir dükkâncıya uğradı. Bir “Hakimiyeti Milliye” gazetesi aldı. Dükkânın ne camı, ne vitrini vardı. Tezgâhın üstünde, şeftali, üzüm selesi arasında bir broşür gözüne ilişti. Çukurova’da işçilerin, ırgatların durumundan söz ediyor. Yazan: Hilmi Uran. Bu adam, o sıra, Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişi’ydi. Çukurova onun denetimindeydi. Burjuvazinin “liberal” kesimine, azıcık “sola” yakındı. Sonradan büyük çiftlikçi oldu. Eskiden bir karış toprağı yokken, sonradan, 20 bin dönüm oldu tarlalarının eni, boyu. Çukurova’da “değeneği yere sapla, başak verir” derler. Bu topraklar böyleleri için, böylelerinin elinde...

Bilen, aldığı gazete ve broşürü koltuğunun altına sıkıştırdı. Yürüdü ırmağa doğru. Gölge arıyordu. Gölgeler de yanıyordu. Taşköprüye çıktı. Köprüyü geçmedi. Vurdu aşağıya, suyun aktığı yöne. Ağaçlar, gölgeler su kadar serin geliyordu. Kocaman kocaman su dolapları dönüyordu. Dolapların aktardıkları suların yarısı oluklara, yarısı yine ırmağa dökülüyordu. Dolaplar kağı tekerlekleri kadar yavaş dönüyor, onlardan çok gıcırdayordu. Bağların arasında, bir arkın kenarında, dallarına asmalar sarılmış bir ağacın dibine oturdu “yeni Adanalı” - Kasım Benekli...

İki kadın bostan suluyor. İkisi de yalınayak. Beyaz başörtülü ikisi de. Bol kara şalvar giymişler. Yanık yüzleri var. Mor kemer pathcanları karışmış iri, kırmızı domateslere. Bostanların

kenarlarına ağaçlar sıralanmış. Asmalar ağaçların dallarına sarılmış, doruklarına çıkıyor. Ağaçlar salkım saçak : sarı sarı, iri iri salkımlar. Irmak dingin. Sular ılık ılık...

Bilen elindeki gazeteye göz gezdirdi. Dört yol olaylarından söz ediliyor. Olayların özü, ne olduğu açık verilmiyor. Birileri «pu-su kurmuşlar yola» ... Bir otomobile «ateş edilmiş». Jandarma, ordu birlikleri «taramaları sürdürüyormuş». Hilmi Uran Dört-yola gitmiş...

Handa, gece, Dört yol köylülerinin başları dertte olduğunda, kimileri, kırık dökük konuşuyordu. Ankara gazetesinin ateş püs-kürmesine bakılırsa, olayın “küçük bir şey” olmadığı görülüyor. Yol boyunca ve handaki aramalar bununla bağlı olsa gerek. Sı-kı kimlik kontrolleri neydi?..

Handa kalmak sakıncalı, rizikoluydu... İ. Bilen, gün döndük-ten sonra, gölgeler koyulaşırken “Demirköprü”nün yolunu tuttu. Eski arkadaşı, makinist Çerkez Osman’ın adresini, evini aradı. İstasyonun arkasına, onarım atelyesinin yanbaşımda gece-kondular sıralanmış. Sokak diye bir şey arama. Çöl ortası. Gecekondular - “tenekepalaslar”. Kimi “evlerin” “temeli” travers-lere oturtulmuş. Taş, toprak, teneke, ambalaj sandıkları tahtala-rı, demir, tuğla, ne varsa onunla kurulmuş bu gecekondu. Su-yu ırmaktan taşıyorlar. Çocuklar, toprak testilerle, gaz teneke-leriyle su yolunda... Kimi ocaklardan dumanlar tütüyor... Ayak-yolu —tuvalet yeri— Allahın kırı... Bu mahallede oturanların ço-ğu, görülüyor demiryolcular... Bunların tam karşısına gelen dü-zenli lojmanlar, daha ötesinde küçücük, villamsı yapılar var... Bu demiryolu bir Fransız kumpanyasının elinde... İşçiler arasın-da göreceli bir ayırım merdiveni kurduğu dışardan, bu evlerden bile görülüyor...

Bilen, arkadaşının evini bulmakta zorluk çekmedi. Oldukça bakımlı, bahçemsi, küçük bir avlusu olan lojmanlardan birinde oturuyordu. Çerkez Osman, evinin önünde, gölgeye oturmuştu. Kumpanyanın forslu şapkasını yana yıkmıştı. Kara, gür saçları taşıyordu şapkasından. Eski arkadaşını görünce, önce şaşırır gi-bi oldu. Ayağa kalktı. Kollarını açtı. Ve, eskiden her karşılaştı-ğında yaptığı gibi «Gojepese!» diye bağırды. Bu, Çerkesçe hoşgel-din gibi bir şeymiş. Kucaklaştılar. Eve buyur etti. İçeri girdiler. «Hanım!» diye seslendi. Bir Çerkez kıızıyla evlendiğini hemen ek-ledi. Karısını tanıştırdı. Dik, ince yapılıydı. Oturdular. Kadın çe-kildi, içeri gitti...

Bilen, arkadaşını hemen uyardı. Adının Kasım olduğunu söyledi. Bir pot kırmamasını çakıştırdı. Osman şaşalar gibi oldu. Çabuk anlaştılar. Önce, Kasım hana gidip bavulcuğunu alıp ge-lecekti. Sonra, ne yapacaklarını, uzun boylu konuşacaklardı. Öyle yaptılar...

Bilen, bu evde, kalsa kalsa ancak bir gece kalabilirdi. İlk iş ev bulmak gerekti. Osman bu işi üslendi. Onarım atelyesinde, iyi

tanıdığı bir ustabaşı varmış. O da Çerkezmiş. Onun evinde bir oda bulabilirmiş. Ustabaşı, Eski İstasyon semtinde oturuyormuş. O semt hem fabrikalara, hem kente yakın...

Bilen'le Osman, Haliç'te bir örgütteydiler. Birlikte çetelik yapmışlardı. Osman Adapazarı, Düzce, o yöreyi bilirdi. Kılavuzluk etmişti çeteye. Çok duyguluydu. Buluttan nem kapardı. Yiğitliğe toz kondurmazdı. Ama korkaklığını da pek gizliyemezdi...

Gece sabaha kadar konuştular. Demiryollarında makinistlik başka bir tür çalışmadır. İki günde bir evine gelebiliyormuş. Bir bakıma "gezgin" - git, gel olayı. Tek başına kalmış. Çevresinde her hangi bir örgüt yok. Ama hem Adana'da, hem Mersin'de, Tarsus'ta, Ceyhan'da, bu demiryolunda çalışanlar arasında "kanca atılabilecek" işçiler varmış. Adana'da kentin içinden tanıdıkları arasında, güvenilebilir bir şoförden söz etti. Tanıştıracağını söyledi. O geceki konuşmalar, bir bakıma, TKP'nin Çukurova'da oluşturulan komitenin temel taşlarından biri oldu.

Çukurova'da, illegal - gizli TKP örgütü, 1922'lerde, kurtuluş savaşı yıllarında, Mersin'de, bir komite niteliğinde kurulmuştu. Bu komiteyi kuranların başında Salih Hacıoğlu, Affan Hikmet, yoldaşlar vardı. Yine Mersin'de, 1922 - 1923 yıllarında, bir de Kızıl Sendikalar Federasyonu oluşturulmuş, eyleme geçirilmişti. Daha sonra, Çukurova'da yarı legal, yarı sosyalist, yarı "komünist" gruplar üüyor. Bunlardan kimileri Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'da bulunmuş, Spartaküslere katılmış işçi ve aydınları. Bunlardan bir grup legal bir gazete çıkardı. Başında Ata Çelebi adında birisi vardı. 1924'lerde Adana "Amele Tâli Cemiyeti" (Sendikalar federasyonu) bir şube açtıydı. 1925 tutuklamasıyla kapatıldıydı.

Böylece, TKP çalışmaları için Adana'nın o günkü politik toprağı büsbütün ham değildi. Yalnız, terör bir çoklarının gözünü yıldırılmıştı. Son arama - taramalardan, sıkı kimlik kontrolundan pek çoklarının tedirgin oldukları açıkça seziliyordu. Çukurova'da, son aylarda, geçen iki olay baskıyı üstelemek için burjuvaziye, hükümete fırsat vermişti. Olaylardan biri Dört-yolda, öteki Adana'da geçiyor.

Çukurova'nın sayılı büyük toprak beylerinden Ali Saip, Dört-yolda bir çok küçük köylülerin portakal bahçelerini ellerinden çekip alıyor. Bu toprakların "dedelerinden kalma" olduğunu ileri sürüyor. Köylüler bu açık zorbalığa karşı çıkıyor. Zorba derebeyinin otomobilini kurşun yağmuruna tutuyorlar. Hükümet, hemen, köylülerin üzerine tepeleme birlikleri gönderiyor. Geniş ölçüde tutuklamalar yapılıyor. Köylülerden kaçabilenler dağlara, başka yerlere sığınıyor. Ali Saip : "İstiklâl Mahkemeleri"nin "üç Aliler"inden. "Kılıç Ali - Kel Ali - Bakkal Ali" denilen zorbalardan biridir. Bunların astığı astıktı. Komünistlere ağır cezalar kesenler bunlardır. Bunlar, burjuvazinin diktatorasını, erkini kitaba

uyduranlardır. Ali Saip Dörtüyolda köylülerin portakallıklarını ellerinden çekip aldığı günlerde Ankara'da "İstiklâl Mahkemesi"nde, tutuklu 37 komüniste : «Siz köylüye toprak diyorsunuz. Alın size onar yıl ağır hapis» diyenlerden biridir. Bu Ali'ler çok çok zengin oldu. Kılıç Ali banker oldu. Ali Saip, oğlunu evlendirdi, gelinini altınla tarttı, kırk deve yükü çehiz verdi. Kırk gün, kırk gece, binbir gece masallarında olduğu gibi, düğün yaptı.

Çukurova'nın toprak beyleri arasında sivrilenlerden birisi de Avni paşa'dır. Bu adam, eski bir jandarma subayı. Ermeni kırımında kemerini altın doidurdu. Kurtuluş savaşında halk Anayurt topraklarını düşmanlardan kurtarmak için savaşır, kan dökerken, bu jandarma subayı Adana'da, İncirlik'ten sürdüğü, kırıldığı Ermeni köylülerinin topraklarına girdi, oturdu. Kurtuluştan sonra, İncirliğin bütün toprakları benimdir, dedi. Ve, Türk köylülerini de oralardan sürdü, çıkardı. Çiftlik kurdu. Konak kurdu. Çevresini yüksek duvarla çevirdi. Silahlı bekçiler, kolculardan "koruma" ekibi çiftliği, daha sonra paşayı koruyordu. Paşanın çiftliği moderndi. Traktör, biçer-döver, tarım işçisi kullanıyordu. Banka ve borsalarla sıkı bağlıydı. Adana'da, ırmağın kıyısında, Taşköprü'nün pek yanında, beyaz bir konakta oturuyordu. Çiftliğine, otomobille, yanında koruyucularıyla, gidip geliyordu. Oğlu Amerikan Koleji'nde okuyordu. Son Amerika'da sürdürdü öğrenimini. Kızını Çankaya'nın Koruma Alayı Komutanı Albay İsmail Hakkı'yla evlendirdi. Paşanın arkası böylesine kaviydi. İşte böylesine yetkili, tepkili burjuva toprak paşasının çiftliği basılıyor. Silahlı çatışmada iki taraftan da ölenler oluyor. Paşanın otomobili, birkaç kez kursuna tutuluyor...

Bu olaylar, İ. Bilen'in Çukurova'ya indiği sıralarda oluyor. O sıra, toprak beyleriyle, burjuvazi arasında sert sürtüşmeler, birbirlerinden ödün koparmak için sert vuruşmalar vardı. Bunlar, politik erke ağırlıklarını koyma, onu paylaşma, birbirlerine denk olma savaşı içindeydiler. Hem vuruşuyor, hem kucaklaşıyorlardı. Kapitalist çiftlikçilerle büyük toprak iyeleri arasında da çelişkiler, çatışmalar biteviye gidiyordu. Fazıl Mete, Yakup Güçlü, Musabalı, Karabucak, Remzi Bucak, Mustafa Şengül gibi kapitalist çiftlikçiler, giderek ağır basıyor...

Fabrikalar hafif endüstri işletmeleri idi. Çoğu yeni yeni ortaya çıkıyordu. Sayıca da yeni yeni geliyordu. Nitelik, örgütlülük bakımından dağınıktı. Demiryol işçilerinin bir "Cemiyeti" vardı. Ama, tabelasından başka da bir şeyi yoktu. Dokumacılar, çırçır fabrikalarında, yağ fabrikalarında çalışan işçilerin hiç bir örgütü yoktu. Traktör makinistleri bir girişim yapmışlardı, örgütleri birşeye benzemiyordu.

İ. Bilen Eski İstasyon semtine yerleşti. Osman'la haftada iki kez buluşuyorlardı. Bir defasında, Osman, yanında esmer, orta boylu birisiyle geldi. Böylece Kasım Benekli'yle makinist Şevket,

Kumluk'ta tanıştılar. Seyhan'ın kıyısına oturdular. Makinist Şevket, Adana'nın yerlisi. Kirada oturmuyorlarmış. 1916 yılında Almanya'ya çirak-işçi gitmiş. Hanover'de fabrikada çalışmış. Almanca derdini anlatabiliyormuş. Etem Nejat'ların çıkardıkları "Kurtuluş"u okumuş, dağıtmış. 1920'lerde yurda dönmüş. "Kurtuluşçular"la bağı kopmuş. Ağzı laf ediyor. Oldukça, yüzeyde de olsa, işçi hareketinin Türkiye'de ne düzeyde olduğunu görüyor. Komünist olduğunu söylüyor. Örgüt bilmediğini, yalnız yakın arkadaşlarıyla bu konu üzerinde tartıştıklarını vurguluyor. Arkadaşlarından ikisi traktör makinisti, biri de Avni Paşa'nın şoförüymüş. Ertesi gün Papazınbahçesi'nde randevu verdiler.

Şevket gitti. Osman'la Kasım ayrıldılar. Paşanın şoföründen, İstanbul'da Hamdi Şamilof - Alev söz etmişti. O, 1924 yılının sonlarında Adana'ya bir gelmiş. Kısa bir süre burada kalmış. Osman'dan başka, şimdilik, tanıştığı, tanışacağı kimselerden hepsi Kasım Benekli için bilmeceydi. Öyle langır-lungur gidemezdi. Ama, gene de ipucu bulmuş sayılırdı:..

Kasım, şimdilik oturacak bir yer, örgüt kurabilmek için bir ip ucu bulabilmişti iki hafta içinde. Ama, iş bulamamıştı. Kaldırım mühendisi, ya da boş gezenin boş kalfası olmak kötü şeydi. Bir baltaya sap olmak, bir yere girmek, konspirasyon için zorunluktuktu. Bir yabancı için, fabrika kapılarını dolaşmakla iş bulmak olanaksızdı. Raslantı olabilirdi. Karşıyaka'da, Taşköprü'nün o başındaki Salih efendinin çırçır fabrikasına gitti. Pamuk yüklü manda arabaları, fabrikanın üstü açık bir ahır andıran avlusuna yığılmıştı. Tıknaz boylu, gözleri fıldır fıldır oynıyan, Kayseri ağzıyla konuşan birisi, ağır, büyük bir baskülün başında kantar çekiyordu. Bu adam, gelecekteki Sabancı holdingin kurucusu, Sabancıların babası Ömer ağaydı. Adam okur yazar değildi. Tam Kayseriliydi:..

Kasım'ın oturduğu semtte, Fransız - Türk karması bir ortaklık yağ fabrikası kuruyordu. Yapı işçilerinin hemen hepsi Macardı. Bunların yemek yedikleri, akşamları oturup bira içtikleri, yarı lokanta, yarı birane, meyhane gibi bir toplantı yerleri vardı. Burasını Giritli, Barba adında ihtiyar bir Rum işletiyordu. Bir karısı vardı. Bu meyhanenin üst katında otururlardı. Kasım, gide gele, yavaş yavaş buranın, Barba'nın müşterisi oldu.

Macarlardan kimileri buraya horantalarıyla gelirlerdi. Sessizdiler. Örgütlü görünüyorlardı. Öyle etliye, sütlüye karışmazlardı. Konuşmaları, dilleri bizim Kastamonu dil türünü andırıyordu, kulağa öyle geliyordu. Kimileri, kıra-döke Türkçeyi de kıvırıyordu. Kasım'ın tek başına gelip Barba'nın meyhanesine oturması Macarların ilgisini çekmekte gecikmedi. Önce çekingendiler. Sonra sonra : Merhaba! Nasılsınız?.. Daha sonra : Buralıya benzemiyorsunuz gibi, tek-tük sözlerle yakınlaşma başladı. Kasım da onlara : Macaristan'da iş yok mu? Tâ buralara geldiğinize göre:..

Öğrendi buralara kadar gelmelerinin nedenini. Bunlar, 1919'da kopan Sovyet Devrimi'ne katılmışlar. Dört ay sürebilmiş bu Sovyet Cumhuriyeti. Karşı-devrim bastırmış. Ölen ölmüş, kalanlardan kimileri, kaçabilenler, yayılmışlar yad illere. Bunlar da, o memleket senin, bu memleket benim, dolaşmışlar. 1923 sonlarında Türkiye'ye, buralara düşmüşler... Politik göçmendiler. Bu göçmen grupla anlaşmak, geç oldu, ama güç olmadı... Bunlardan kimisi kendisine sosyalist diyordu. Kimisi komünist. Zorlu tartışmalar geçerdi aralarında. Bunlardan biri, Birinci Dünya Savaşı'nda Ruslarda tutsak düşmüş. Sonra, Büyük Ekim Devrimi'ne katılmış. Belakun yoldaşı tanıyormuş. Rusça biliyormuş. Kasım Rusça bildiğinden, Sovyetleri gördüğünden hiç söz etmiyordu. Elinde, cebinde her zaman Türkçe gazete bulunurdu. Rusça bilen Macarın adı Yanoş'muş. Öyle diyordu. Kim bilir belki o da Kasım Benekli gibi kimlikliydi...

Macarların, Barba'nın kanalıyla Kasım epice şeyler öğrenmişti. Ne de olsa yaşadığı ortamın renklerini, özelliklerini değerlendirebiliyordu. Barba'nın polisle bağlı olduğu gözden kaçmıyordu. Macarlar da bunu görüyordu... Onlar için böyle açık oynamak işlerine daha elverişli geliyordu... Macarlar, Barba'dan haber sızdırıyorlardı... Kasım da bu haberlerden yararlanmaya başlamıştı... Macar komünistleri sağladı. Gizli örgütlerini ayrı sürdürdüler. Ama TKP ile dayanışmada dürüst, temiz davrandılar. Proletarya enternasyonalizmi ilkelerini yüksek tuttular...

Kasım, yavaş yavaş çevresine özümseyiyordu. Konuşmalar kulaklarını pek artık tirmalamıyordu. Bu yörede insanların çalışması, yürümesi, davranışları birbirinin tersi gibi. Ağır yürürler. Adım atarken iki yana yalpa vururlar. Ellerini arkalarına bağlarlar. Çoğusunun elinde bir tespih. Kıçının üstünde tespih çekmek. Kasketini ille de yana yıkmak. Avare, çok. Bunlar daha çok eski semtlerde otururlar. Yerli bunlar. Kahvelerde tavla oynar, ayran içerler...

Kentin kendisine özgü bir iç yaşamı, gelenekleri, görenekleri var. Kapitalizm, öyle gelenek, görenek pek demiyor. Yıkı yıkıveriyor işine gelmiyeni. Kapitalizm kendi yasalarını, normlarını dayatıyor. Eski direnmiyor. Yeni üsteliyor. Esnaf bir türüdür, işçi bir başka. Dükkânının kepenkleri tezgâh kurmuş bakkal bir tür-lü, mallarının mostralarını vitrinlere dizmiş mağaza patronları daha başka. Bar işleten başka, mangalda kahve pişiren kahveci başka. Memur takımı, o da bir başka. Bankacısı, patronu, fabrikatörü, borsacısı hepsinden ayrılıyor. Ya ağa takımı!..

Orta katmanlar okka altına gidiyor. Eziliyor, dağılıyor. Fabrika kapılarına akıyor. Bunlar tedirgindir, dingsinsizdir, hırçındır, çoğunun gözü dönmüştür. Bunlardan evini, küçücük, eski dükkânını kaybedenler ya saldırıyor gelişigüzel karşısındakilere. Ya da küsüyor yazgısına, dünyasına, eriyip gidiyor. Bunlardan kimileri ya esrar tekkesine, ya cezaevine düşüyor...

Kentin ortasında, postanenin, "Masonlar Locası"nın orada, gün ortası çekiyor birisi tabancasını, deviriyor bir başkasını. Vurulan, kentin sayılı ağalarından. Hem üstenci, hem faizci. Vurguncunun biri. Bir de yağ fabrikası varmış. Vuran, bir bakırcı ustası. Kentin gedikli esnafından sayılırmış. Evi, dükkânı, küçük bir de, kente yakın, bir bağı varmış. Oğlunu sanat okuluna vermiş. "Adam olsun" demiş. Oğlu Celâl de makinist çıkmış. Bakırcı baba, artık evini eski zanaatıyla geçindiremez olur. Taşınmaz ne malı varsa ipotek eder, biraz bankadan, biraz ağadan para bulur. O sıralarda Çukurova'ya yaygınca girmiş olan "Mak-kormik" marka bir Alman traktörü satın alır. Ve ağayla ortak olur. Çiftçiliğe başlar. Çok sürmez bu iş. Borcunu ödeyemez. İpotekteki malları, evi, dükkânı gider. Ağa traktora biner. Ve olup bitenlerin sonunu kurşunla çözmeye kalkar. Vurur ağayı, "Dama" girer. Yatıyormuş sürüldüğü Konya cezaevinde. İdamı zor atlatmış...

Kasım, Papazınbahçesi'nde verdiği randevuya gitti. İki yerine üç kişiyle karşılaştı. Makinist Şevket, kısa boylu, sarışın birisini gösterdi : «Şoför Ragıp» dedi. Sonra, uzun boylu, çiçek bozgunu, bir delikanlı için : «Bu da Celâl. O da makinist. Biz üçümüz de Adana'nın yerlisiyiz. Bir mahalledeniz. Çocukluktan tanışırız. Görüşlerimiz birdir... Konuşalım. Daha anlatalım kendimizi» dedi. Celâl'in kimlik öyküsü ilginçti. Şoför Ragıp yetim büyümüş. Babası kurtuluş savaşında ölmüş. O da sanat okulundan yetişme. Anasıyla otururmuş. Paşayı her gün İncirlik çiftliğine götürür, getirirmiş. Kimi zaman çiftlikte kalırmış. Oldukça serbest zamanı varmış. Daha temelli konuşmak için, kentin dışında bir bağda toplanmayı önerdiler. Bağ bekçisi Celâl'in kardeşiymiş. Anlattıklarına göre, Adana'nın sayılı kabadaylarındanmış. "İstiklâl Mahkemesi", Adana zenginlerinin başına ekşiyen, anarşist örgüt niteliği taşıyan grupçuklara satır atıyor. Bir kaçını asıyor. Celâl'in kardeşi yakayı kurtarıyor. Bağlara sığınıyor. Bekçi...

Kasım yoldaş, Adana'ya indikten bir ay sonra, artık yalnız değildi. Seyhan ırmağının kıyısında, bir bağ evinde, 1926 yılının başında : Türkiye Komünist Partisi'nin Adana İl Komitesi kuruldu. Üyeler : Demiryolcu makinist Çerkez Osman, sanat okulu fizik-matematik öğretmeni Haydar, şoför Ragıp, makinist Şevket, makinist Celâl. Kasım Benekli, parti tüzüğü gereği, komitenin berkitmeni-yönetmeni kalıyordu. Şevket sekreter seçildi. Komitede işbölümü yapıldı. Kasım profesyonel çalışacaktı. İlk ağızda: Parti, sendika, gençlik, konspirasyon, genellikle dünya ve memlekette politik durum, gelişmeler üstüne kısa, popüler, küçük el broşürlerine gereksinme olduğu belirtildi. Yer, araç, kâğıt dediler. Ve, para dediler...

Demiryolu onarım atelyesinde komitenin temel örgütü, oldukça kolay oluşturuldu. O dönemde en kalıcı temel örgüt - hü-

re de o oldu. Bu işletme yeri sürekli işyeriydi. Çırcır fabrikaları sürekli çalışmıyor. Tarlalardan pamuk toplandı, tohumu, çekirdeği ayıklandı, balyalandı mı fabrika da stop eder gelecek mevsime kadar... Buralarda çalışan işçiler de sezon işçisi pazarına düşüyor. Gider başka iş arar. Bulabilirse çalışır...

Fabrikalarda, tarlalarda, Çukurova'da, işçilerin durumu korkunçtu. Hele geçici tarla işçilerinin, çapa ve koza toplama sırasında çalışan işçilerin yaşamı bir köleliktir.

Adana'nın Taşköprü'sü "ünlüdür". Her iki başı ırgat pazarıdır. Ortaçağlardaki, daha da öncesi köle pazarlarını bilmiyenler buraya gelsin. Bu köprü gibi, bu köle pazarı da Romalılardan kalma. Pazar ve Salı günleri bu pazar bir ana baba gününe, mahşere döner. O günler çiftlik kâhyaları gelir, ırgat kiralar. Kâhyalar, ırgatları, koyun sürüleri gibi, ayırır, önlerine katarlar, tıpkısı celepler gibi, alır, götürürler. Çiftlik ağası ırgatlarla pazarlık etmez. Irgat pazarının simsarları vardır. Bunlara "elçi" derler. "Elçilerin" giyimleri de bir başkadır. Sırtlarında yarı yağmurluk, yarı pardüsümsü bir şey vardır. Elllerinde kara, büyük, kamış saplı bir şemsiye taşırlar. Çizme giyerler. Konçları uzun, manda derisi. Bazıları, en yamanları, başlarına mantar şapka-sömürge şapkası giyer olmuşlar. Bu elçiler ağa kadar merhametsiz, jandarma kadar serttir. Getirdiği işçilerin gündeliklerinden % 10 - 12'sini alırlar. İşçi haftalık kiraladır. Haftalıkları bir "komisyon" var o keser. Bu "komisyon" "Çiftçiler Birliği"nin denetimindedir. İçinde işçi temsilcisi yoktur. Belediye başkanı, Borsa başkanı "komisyon" üyesidir. Bunların hemen hepsi büyük çiftlikçilerdir.

Irgatlar, bu tarla işçileri, köleci İbrahim paşadan kalma "nizama" göre çalışırlar. Bunlar gün ağarırken kalkarlar, tarlaya çıkarlar. Gün batarken işten dönerler. Köstebek yuvalarına benzeyen "hük"lerde yatarlar, kalırlar. Irgatların kursaklarına inen bulanık su - "imansız" ayran, yağsız bulgur lapasıdır. Bunları "gün çalar" sıtma yakar, titretir. Ölüm tırpan atar. Köy, çiftlik yollarının kenarları, Çukurova'da ırgat mezarlıklarıdır...

Kasım, ırgat pazarını gezdi, gördü. Sonra, makinist arkadaşlarıyla ovaya çıktı. Köyleri, tarlaları dolaştı. Tarım işçilerinin, pamuk tarlalarında çalışan ırgatların yaşamı, durumu ne olduğunu öğrenmek istedi. Irgatlar, bu geçici, mevsim işçileri, daha çok Doğu illerinden Çukurova'ya akın ediyor. Bunlar karanlıklar içinde, bunlar ezgi altında. Bunlar dağınk. Çiftliklerde çalışan sürekli tarım işçileri arasında birlik, sendika kurma idesi yeni yeni filiz sürüyordu. Traktörlerde, harman makinelelerinde, biçer-döverlerde çalışan makinistler az çok uyanmaya başlamışlardı. Onlar da dağınkı. Bütün bu yığınları, köylüsünü, marabasını, ırgatını uyandırmak, bunların arasında, bu barbarca sömürülen, amansızca ezilen yığınların arasında çalışmak çok

zor olacaktı. Bu zor savaş bugüne dek TKP'nin, komünistlerin önünde duruyor... Ancak bugün durum çok değişmiştir. Nicelik, nitelik: sayı, bilinç, az çok örgütlenme bakımından tarım işçileri, savaşlarla bir çok deneyler edinmişlerdir. Sendikaları vardır. Sendika demek, örgütlü savaş demektir. Tarım işçileri, arkalarına köylüleri takıyor gösteri, protesto yürüyüşlerine katılıyor. Politik savaşa katılıyor. Bu yürüyüşlerde : "NATO'ya hayır!" haykırışları yükseliyor. TKP'nin uzun yıllar, en çetin koşullar, en ağır baskılar altında yürüttüğü savaş bu haykırışlarda yansıyor...

İlk aylar, komite toplantıları "açık havada" geceleri oluyordu. Bu, bir bakıma elverişliydi. Sakınca da yok değildi. Herşey ayaküstü, "portatif" oluyordu. Bir üye, sırayla, gözcülük yapıyordu. Oysa komitenin önünde oturaklı, çözüm bekliyen, üzerinde tartışılması gereken işler duruyordu. Bağlarda bir yer bulmak konspirasyona daha uygun geliyordu. Buna karar verildi. Öyle bir yer de bulundu. Sonra vazgeçildi. Oraya, daha sonra basım-evi kuruldu. Toplantılar için, kentin içinde, yabancılardan da girip çıkması kolay, göze batmayan bir ev kiralandı. Bu eve, kiracı olarak, karı koca öğretmen bir aile oturdu. Karı koca partiye yeni girmişlerdi. Komite üyesi olan öğretmen Haydar bu çifti, çok eskiden, daha okuldan tanıyormuş. Ancak bu evi çok seyrek, en önemli toplantılar için kullandılar...

Parti işleri yavaş yavaş yoluna giriyordu. Demiryolcular arasında, özellikle onarım atelyesinde bir taban örgütü oluşturuldu. Sonradan bu hücre, "Şimendiferciler Komitesi" adını aldı. Bu komite Mersin'den Suriye sınırına kadar, demiryolcularla ilinti, ilişkiler kurdu. Daha sonra, 1927 grevinde önemli rol oynadı. Temel örgütlerden biri de "Şoför Okulu"nda oluştu. Bu, özel okuldu. Başında, okulu kuran Ali Şahin adında, sendika hareketine karışmış bir yoldaş vardı. İşçiler, makinistler, şoförler arasında sayılıyor, seviliyordu. Yeni partilenmişti. Ama parti görevini yerine getiriyor, girişkeni. Daha sonra, İl Komitesi'nde değişiklik yapıldı. Ali Şahin yoldaş komiteye alındı. Yetenekli bir örgütçüydü... Öğretmenler arasında kurulan temel örgüt-hücre Sanat Okuluna dayanıyordu...

Başlıca sorun fabrikalara girmekti. Fabrikalardan, o zamanlar, 1.500 kadar işçisi olan "Mensucat" fabrikasıydı. Sonradan Sümerbank işletmeleri arasına girdi. Bu fabrikada, her yerde olduğu gibi, kadın işçi çoktu. İşgünü 10 saattti. Müdür istedi mi 12 saat oluyordu. Gündelikler azdı. Para cezaları gündeliklerin % 10 - 11'ini buluyordu. İşçiler için yıkımdı. Ustabaşılardan, atelye şeflerinden kimileri birer lonca ağasıydı. Sağlığı koruma, kazalara karşı önlem diye birşeycikler hemen hemen yoktu. Transmisyon, avara kayışları kol kapar, saç kapar, etek kapar, işçiyi alır götürür, hurdahaş eder. Bu fabrikada da çocuklar çoktu. Bü-

tün çırçır, dokuma fabrikaları böyleydi. İşçiler yorgunluktan, iş saatlarının uzunluğundan, kötü beslenme yüzünden ve korkunç karanlıklarda bırakılmış olmalarından kendilerini toplayamıyorlardı. Bütün bu duruma karşı savaş daha zorunlu, hem de çok çetin oluyordu. Orhan Kemal bu korkunç durumu yapıtlarında çok iyi anlatır. O çalıştıydı bu fabrikalarda. Komünist Partisi'ne oradan geldi. Sonradan, TKP'nin Adana İl Komitesi'ne oradan üye oldu...

İlk adımlar böylesine zordu. Kasım, henüz iş bulamamıştı. Profesyoneldi, ama çelişkili de bir durumu vardı : Aylak kalamazdı. Sonra, birşeylikle geçinmesi zorunluktandı. Başkalarına yük olamazdı. İşe girince, önemli parti işleri kalıyordu. Ev kirasını zar-zor uyduruyordu. Yemeksiz yaşamıyordu. Çoğu kez Çarçabuk mahallesinin sapa bir yerinde, kim bilir hangi eski çağlardan kalma, yarı değirmen - dibek, yarı fırın gibi bir yer vardı. Oraya artık çok darda kaldığı zaman giderdi. Taze tahanla sıcak pide verdi. Dibek taşına koşulan beygir kuyruğunu salları, yellenirdi...

Fabrikaları, iş yerlerini, nerde ne var öğrenmişti. "Rusların fabrikası" diye bir işletme vardı. Pamuk yağı, sabun çıkarıyordu. Fabrikanın ortaklarından biri provokatör Mehmet Emin'miş. Adam işine, evine otomobille gidip, geliyor. Arabası kapalı bir "Ford". Yanında, her zaman sivil birisi var. Provokatör, belli, korkuyor. Fabrikadaki bürosuna herkesi almıyor. Otomobilinde bile şapkasını başından çıkarmıyor. Bıyıklarını kesmiş. Esmer, yılan bakışlı. Mustafa Suphi'lerle beraberdi. Ankara'nın hazırladığı ölüm tuzağını biliyordu. Mustafa Suphi'leri denize döktükleri gece Trabzon valisi ona şölen vermişti. İğrenç bir yaratıktı. Bu fabrikatörün alçak bir provokatör, polis, gizli servis ajanı, kimliği Adana'da yayıldı. Parti komitesi, işçi sınıfı düşmanlarını, halk düşmanlarını, hainleri kamuoyuna duyurmayı, bu yılanların kimliklerini, cinayet ve hiyanetlerini herkese açıklamayı yararlı buldu. Bu provokatöre mektuplar yağdırıldı. Çok geçmeden adam Adana'dan kaybolup gitti.

Yapılan çıkış doğrudandı. Ama, bu provokatör bütün Adana'ya, bütün Türkiye'ye, herkese duyurulamadı. Böylesi bir şey yayımla olabilirdi. Bildirilerle, açıklamalarla, afişlerle olurdu bu. Gizli yayım, basın kendini acı acı dayatıyordu. Komite bu konuyu birkaç kez ele aldı, kararlar verdi. Uygulamaya geçemedi.

Bağda basım yeri kuruncaya kadar, pratik bazı eylemlere geçildi. Partiye üye alınanlar, kazanılan sempatizanlar, kurulan, kurulmakta olan temel örgütleri ideolojik beslemek gerekti. Onlara partiyi, onun politikasını, programını, stratejisini, taktiğini, partinin yapısını, kuruluşunu anlatmak gerekti. Marksizm-Leninizm ilke ve ülkülerini ağızdan yaymak yetmiyordu. Bu ilkeleri propaganda etmek, yaymak için yazılı yayım gerekti. Bir prog-

ram yapıldı : Küçük, el-cep broşürleri basmak. Önemli olaylarda çağırını, bildiri çıkarmak, açıklamalar yapmak.

Baskı araçları ilkeldi : Sapiograf. Bunun yerine steklografi kullanmak istendi. Bu, taşbasması gibi birşeydi. Mermer taş yerine, pencere camı, ya da büyükçe aynı taban oluyordu. Denendi bu yöntem. Pratik olmadı. "Pat" türü sapiograf daha pratikti. Tabağa koy, pelte gibi bir şey. Tabağı sıcak suya koy, hemen erir. Dök tepsiye, hemen donar, düz, cilalı "mermer" olur. Düz beyaz kâğıda çini mürekkeple yaz istediğini, sonra geçir pata. Bu, pelür gibi bir şey olur. Yüz kadar rahat basılır.

İlk çıkarılan broşür : "Lenin ve Komünist Partisi" oldu. Eni-boyu küçüktü. Bir buçuk formaydı. TKP'nin kuruluşu, Leninci ilkeler anlatılıyordu. İ. Bilen için broşürün hazırlanması zor bir sınav olmuştı. Elinin altında Lenin'in yapıtları yoktu... Az sonra, bunun arkasından : "Lenin ve Sendikalar", daha sonra, "Lenin ve Gençlik" broşürçükleri geldi.

Bu yayınlar komiteyi, çok toy, deneysiz üyeleri, sempatizanları, kurulan ve kurulma süreci içindeki temel, taban örgütleri canlandırdı. Elde böylesi canlı, üyelerin kafalarını kurcalıyan sorunlara yanıt verebilen materyellerin olması, kuru, basmakalıp propagandayı da göğüslüyordu...

Basılan broşürler elle, üstelik eski harflerle, yazılıyordu. Eski, Osmanlıca yazıyı herkes yazamazdı. Düzgün, okunaklı yazısı olanlar vardı. Ama buna da konspirasyon, gizlilik yol vermiyordu. Zorluk bir türlü değildi. Adana'da, o sıralar, mağazadan daktilo makinesi satınalmak doğru değildi. Bu makineleri satan mağaza bir taneydi. Sonra, herkes, bu gibi şeylerde birbirini bilirdi. Bu iş için bir kişi görevlendirildi. Adana'nın zenginlerinden, Arap kökenli birisinin oğlu büro açıyor. Babasının verdiği sermayeyi yeyip bitiriyor. Satıyor bürosunu. Bürodaki daktiloyu, aşırma bir elle, hem de ucuz tarafından, gene bir Arap komünistin kardeşi satın alıyor. Daktilo, hemen kullanılmadı. "Yattı" bir süre...

Adana'da Arap azınlığın toplu oturduğu semt ayrıydı. "Fellâh" diyorlar onlara. Bunların kendi töreleri, zagonları, gelenek, görenekleri var. İçe kapalıdırlar. Birbirlerini tutarlar. Birbirleriyle kavgalaşır, bıçaklaşırlar. Zenginiyle, ağasıyla emekçisi karşılaşıyordu. "Arap uşağı" dedikleri gençler vardı. Bunlardan makinistler, şoförler, fabrikalarda işçiler vardı. Bu kanaldan parti komitesi girdi Arapların "Fellâhlar" semtine. Öyle ki, Kasım, biraz sonra, Adana'nın "ünlü" kebabçısı Diyaş ağa ile tanıştı. Bu şişman kebabçının torununun, "sünnet düğünü"nde kirvesi oldu. Kebabçının dükkânı kentin tam göbeğindeydi. Memuru, polisi, ağası, hepsi gelirdi bu kebabçıya. Bir bakıma, burası "haber" dedikodu yeriydi...

Adana'nın güzü geldi. Yağmurlar geldi. Kasım'ın oturduğu tek katlı evin toprak damı delindi, odayı sel bastı. Ev, Kıbrıslı

Rum mühendisindi. Mühendis damda, cezaevinde yatıyordu. Eşi ve iki çocuğu öteki odalardaydılar. Korkudan bağırsıyorlardı. Onları dindirinceye kadar gün açtı. Ortalık bataklığa dönmüştü.

Kasım artık yalnız değildi. Dayanakları vardı. Parti işleri artıyordu. Macar dostlarının yardımıyla fabrikada işe girmişti. Yalnız uykuya doyamıyordu. Gündüz fabrikada vardiyada. Gece, hemen işten sonra, ya toplantıda, randevuda, ya yazılacak bir yazının üstünde. Zayıflamıştı. Beslenmeden, paradan yana öyle eskisi gibi, sıkıntısı yoktu. Çalıştığı fabrika yeniydi. Çırcırdı. Pamuk balyalıyordu. Makine dairesi, battal İsveç dizelleri grubundan oluşuyordu. Elektrik dinamosu, herşeyi kompleydi. Motorlar, transmisyon kayışları ve hele anbarlardan tozları çeken vantilatörle kıyamet koparıyordu. İnsan sağır oluyordu. Fabrika iki vardiya çalışıyordu. Üç makinist, iki yardımcı vardı. Makinistlerden ikisi de gece vardiyasına pek kalmak istemezlerdi. İkisi de birbirini çekemiyordu. Birisi denizciydi. Vapurlarda çarkçıymış. Ötekisi, Topane'den çıkma. İkisi de "sosyalist" geçinirdi. İşbaşı gıyer, boyunbağı takarlardı. Kasım'a karşı çekingendiler. Kasım onlarla tartışmazdı. Ama, makinist yardımcılarını da ezdirmezdi. Gece vardiyalarına kalırdı. Bu, işine geliyordu. Gündüzleri serbest oluyordu. Onlar, daha çok, geceleri, "Halkevi" salonlarında kumar oynarlardı. "Sosyalistler" yamandı.

Fabrikanın direktörü, Şevket adında kısa boylu birisiydi. Adana'nın yerlisiydi. Mühendisti. Almanya'da okumuştı. Açık faşistti. Altında, cakalı bir spor otomobili vardı. Ağzı bozuktu. Geceleri sarhoş gelirdi. Önüne gelene çatardı. İşçileri tokatlar, küfrederdi. Anbarlarda, yabalarla pamuk aktaran Pomak işçiler vardı. İri-yarı delikanlılardı. Göçmendiler. Direktör bunlara çok yükleniyor, sövüyordu. Dev gibi adamlar ağlardı. Gelir, "makinist Kasım"a dert yanarlardı: «Ölmek daha iyi» derlerdi. Kasım: «Karşı koyun!» diyordu. Bir gece, direktör yine anbarları dolaşıyordu. Pomaklar yabalarına dayanmışlardı. Direktör yürüdü işçilerin üzerine. Belâsını aramış, bulmuştu. Elektrikler söndü, vantilatörler daha da uğuldadı...

Direktör iki hafta görünmedi. İşe geldiği zaman, hâlâ, yüzü gözü çürükler içindeydi. «Geçmiş olsun» diyenlere: «Arabayı hızlı sürdüm» diyordu... Bu "tıardan" sonra adam "nazikleşmişti". Genellikle fabrikada hava bir başka türlü esiyordu. Arnavut bekçiler ayaklarını denk ahyorlardı. Fabrikanın yanına baraka "dükkân" kuran Kayserili topal bakkal bile artık açıktan teraziye hile katmıyor, veresiye defterine bir yerine iki yazmıyordu. Kurtlu sucuk satmıyordu. Göbekli makinist, yağcı "gudula" Hasan'ı, kahveci çırağı gibi, öteye beriye koşturmuyordu. "Anlayışlı" olmuştu...

"Gudula" Hasan Kıbrıshıydı. Uzun boylu, kır saçlıydı. Aylığı Barba'nın meyhanesine yatırıyordu. İçer, kafasını yumruk-

lardı. “Gudula” tokmak demekmiş. Kendisine takılan bu ad bundan geliyormuş. Kasımla arası iyiydi. Diyojen bir hali vardı. “Feylesof”tu. Tanrıyla işi yoktu. Neyzen Tefvik’i severdi. Onun tekerlemelerini yinelerdi : «Anan yoktur, baban yoktur piçe benzer-sin Allahım» der, diliyle tespih çekerdi. Berdüş alayındandı. Fabrikaları, patronları, atelye şeflerini, işçileri, az çok ta polisi bilirdi. Mensucat’taki işçilerle arası hoştu. Bu fabrikada olup bitenleri bilirdi. Dokumacılarla meyhaneye giderdi. Oldukça haber “küpyüdü”...

Kasım, fabrikada çok kalmadı. Parti işlerine az zamanı kalıyordu. Bu fabrikada dişe gelir, partiye kazanılır ögeler pek yoktu. Elektrikçi Akif olumlu bir tipti. Tesviyeci Hamit ataktı. İki de preseci vardı. Bu işçiler, demiryolu deposu, onarım atelyesi işçileriyle yakınlık içindeydiler. Fabrika istasyonun yanbaşındaydı...

Tesviyeciyile elektrikçi, Kasım fabrikadan ayrıldıktan sonra partiye girdiler...

Parti örgütü geliyordu. Tarsus komitesi kuruldu. Mersin öyle. Demiryolu boyunca : Ceyhan, Osmaniye, Bahçe, içeriye doğru Kadirli’de artık aktif parti üyeleri vardı. Öğretmenler arasında bir gelişme görülüyordu. Burjuva aydınları başka havadaydı. Öteki aydınlara, küçük burjuvaziye tepeden bakıyordu. Zengin çocuklarının lüks yaşamı küçük burjuva aydınlarını kızdırıyordu. Sınıf ayrışması süreciyle bu sürtüşmeler de hızlanıyordu...

Mersin’de liman işçileriyle demiryolcular kumpanyaya karşı bir direnişe geçtiler. Gündelikleri çok düşüktü, iş saatleri ölçüsüzdü. Başlıcası, işçilerin sendika, birlik kurmalarına hem kumpanyalar, hem hükümet karşı duruyordu. Mersin liman işçileri oldukça uyanıktı. Sendika kurmak, greve gitmek zorluğunu duyuyorlardı. Bu havayı değerlendirmek, bundan yararlanmak, yığına inmek sorunu gündemdediydi. Adana il komitesi, durumu açıklıyan, işçileri birlikte dayanışmaya çağıran bir bildiri yayınladı. Bildiri daktiloyla yazılmış, “patla” çoğaltılmıştı. En önemlisi, bildirin altında : Türkiye Komünist Partisi Adana Vilayet (İl) Komitesi yazılıydı. Parti kamuoyuna, yığına, halka duyuruluyordu. Bu çıkışın yankıları, tepkileri çeşitli oldu. İşçi bir türlü, polis başka türlü tepki gösterdi. Merkez Komitesi’nde Vedat Nedim’lerin, Şevket Süreyya Aydemir’lerin tepkisi en aşağılıktı. O zamana kadar arayıp sormadıkları, ne bir yönerge, ne salık, ne bir öğütlemeye vermedikleri Adana örgütü akıllarına gelmişti. Kasım yoldaşı İstanbul’a çağırdılar. Oysa Adana komitesi ateş üzerindeydi. Polis ortalığı araştırıyordu. Ankara’dan bir gizli güvenlik ekibi Çukurova’ya inmişti. Mersin’de aramalar yapıyordu. Soruşturmalar sürüyordu. Parti komitesi de, eylem ve atılımının sonuçlarından yararlanmaya, yakayı ele vermemeğe çalışıyordu. Öylesi önlemler aldı...

Soruşturmalar bir sonuç vermedi. Ama, yarıyolda kalıcılar, korkaklar, sallantılı öğeler de ortaya çıkıyordu. Bu çıkış, partiyi duyurma olayı parti örgütüne bir canlılık getirmişti. Parti içinde çürükle sağlamlı ayırma sürecine yardım etmişti. Parti İl Komitesi, kendi yayın organı olarak, gizli bir aylık dergi çıkarma kararı aldı. Bunu uygulamaya koydu. Derginin adı: "Projektör"dü. Boyutu küçüktü. İlk sayısında Mersin çıkışı başa alınıyordu... Mersin çıkışı, 1927'de patlak veren ünlü demiryolcular grevine önsözdü...

Komiteede bazı önlemler almak gerekiyordu. Önce, yedek, çok daha gizli bir grup oluşturuldu. Baskın, tutuklama olursa onlar komiteyi yürüteceklerdi. Grubun başına Osman Çerkez verildi. Osman, komiteden ayrıldı. Grup üç üyeden oluşuyordu. Osman ötekileri biliyordu. Ama hiçbiri birbirini tanımıyordu. Aralarında bir parola saptandı. Kasım'dan başkası bu işin içinde değildi. Osman İslâhiye'ye taşındı... Adana deposunda bir temel örgüt hücre oluşmuştu. Sekreteri Kazancı İsmail'di... Komite bu hücreye ayrı bir önem veriyordu. Kasım Benekli, bu temel örgütün toplantılarına, başka bir adla, arasına katılıyordu. Toplantılar, açık havada, çoğu kez Seyhan ırmağının kıyılarında oluyordu. Çoğu kimseler, geceleri, bu ırmağın kıyılarında, uzun donlarla, suya girer, yüzerlerdi. Komünistler de bunu yapıyordu. Ne polisin, ne hiç kimsenin aklına bir şey gelmiyordu. Toplantılar verimli, serin serin oluyordu...

Merkez Komitesi'nin mektubu komitede okundu. Kısa bir rapor hazırlandı. Çalışmaların dökümü verildi. Adana örgütünün, İl Komitesinin, Çukurova çapında, bir parti konferansına hazırlandığı yazıldı. Konferansta görüşülecek sorunların saptandığı belirtildi. TKP'yi halka, yığınlara duyurma girişimi özellikle vurgulandı. Rapor oportünizme, uyusukluğa, ilkesizliğe karşıydı.

Kasım Benekli, komitenin raporunu şifreledi, küçük bir bavulun kapağına monte etti. Ve, trene bindi. Ver elini İstanbul, dedi...

(Yeni Çağ, Ocak 1978)

(Devam edecek)

TÜSTAV

TÜM ULUSAL DEMOKRATİK GÜÇLERİN BİRLİK ÇAĞRISINI YAŞAMA GEÇİRMEK İÇİN İLERİ!

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ'NE ÖZGÜRLÜK!

Ölümünün 10. Yıldönümünde Reşat Fuat Baraner'i Anıyoruz

Reşat Fuat Baraner, Türkiye işçi sınıfının unutulmaz bir savaşıdır. 1900 yılında dünyaya gelen Baraner, daha 18 yaşında İstanbul Üniversitesi birinci sınıf öğrencisi iken, Nobel Barış Ödülü'nün Lenin'e verilmesini öneren komitede yer almıştır. Buradan Türkiye Komünist Partisi'ne ilk adımlarını atmış, ölünceye dek emperyalizme, faşizme, her türlü gericiliğe, oportünizme ve likidatörlüğe karşı yılmadan savaşmıştır.

Bundan on yıl önce 12 Ağustos 1968'de yitirdiğimiz Reşat Fuat Baraner, uzun yıllar Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi Politik Büro üyesi olarak çalışmış, parti sekreterliği yapmıştır.

Çetin bir savaş yolundan geçen Baraner birçok kez tutuklanmış, ağır işkencelere uğramıştır. 20 yıl ağır hapis cezası giymiş, İstanbul, Sinop ve Ankara Cezaevlerinde yatmıştır.

Birkaç dil bilen Baraner, Marks, Engels ve Lenin'in birçok yapıtını dilimize kazandırmıştır. Engels'in **Anti-Dühring**'ini Türkçeye çevirmiştir. Ayrıca değişik tarihlerde birçok elkitabı yayınlamıştır. **Kızıl İstanbul**, **Kızıl Samsun** gibi İl Komiteleri gazeteleri onun girişimiyle çıkmıştır. **En büyük Tehlike** adlı elkitabı faşizme karşı savaşta tarihsel bir belgedir.

Baraner bundan tam 34 yıl önce Ankara Garnizon mahkemesi önünde «biz Türkiye'de gerçek bir demokrasi istiyoruz... Türkiye Komünist Partisi serbest bırakılmalıdır» diye haykırmıştır.

Ölümünün 10. yılında işçi sınıfımızın bu yılmaz savaşını saygıyla anıyoruz.

12 Ağustos 1978 Cumartesi günü saat 10.30'da R. F. Baraner'in mezarı başında tüm ilerici, yurtsever ve devrimcilerin katılacağı bir anma töreni yapılacağı öğrenilmiştir.

Türkiye Gençliği Özgürlük Adası Küba'da

28 Temmuz - 5 Ağustos günleri arasında özgürlük adası sosyalist Küba'nın başkenti Havana'da Onbirinci Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali yapılıyor. Yeryüzünün dört bir köşesinden milyonlarca genç bu festival için hazırlandı. Festival Uluslararası Hazırlık Komitesi, şimdiye dek 125 ulusal komite kurulduğunu, bu komitelerde değişik dünya görüşlerini paylaşan 1.800 gençlik ve öğrenci örgütünün ortaklaşa çalıştıklarını belirtti.

Festival hareketinin tarihi eskilere uzanır. 1945 yılında kurulan Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu, iki yıl sonra 1947'de Prag'da ilk festivali örgütledi. 1951 yılındaki Üçüncü Berlin Festivali "halklar arasında dostluğu ve gençler arasında dayanışmayı pekiştirelim" belgisi altında yapıldı. Berlin Festivali'ne Türkiye gençliği ağır hapis cezalarını göze alarak katıldı. Nâzım Hikmet bu festivalin onur konuğu oldu. Ölümsüz ozan ayrıca 1953 Bükreş, 1957 Moskova gençlik festivalinde de ülkemizi temsil etti.

Dünya gençliğinin 10. festivali ikinci kez Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin başkenti Berlin'de, 28 Temmuz - 5 Ağustos 1973 günleri arasında yapıldı. "Anti-emperyalist dayanışma, barış ve dostluk" belgisi altında geçen festivale dünyanın 140 ülkesinden binlerce genç kız ve erkek katıldı. Beş yıl önceki bu festivali Türkiye gençliği 12 Mart terörü koşullarında örgütlü olarak kutladı. 50 kişilik Türkiye delegasyonu bütün karşılaşma, toplantı ve seminerlere etkin olarak katıldı.

Dünya gençliği 11. Havana Festivali'ne "silahlanmaya, nötron bombasına karşı savaş birliği ve anti-emperyalist dayanışma" belgileriyle hazırlandı. Türkiye'de de İlerici Gençler Derneği'nin girişimiyle HAFEST adı altında bir tanıtma komitesi kuruldu. Komiteye katılan İGD, İKD, DDKD, DKD, KÖGEF ve İltıp-Der'li gençler festival ilkelerini genç kuşaklar arasında yaymak için yoğun bir çalışma yürüttüler.

Emperyalizme, faşist saldırılara ve gericiliğe karşı ardıcıl bir savaş yürüten Türkiye gençliğinin en seçkin temsilcileri şimdi sosyalist Küba'nın başkenti Havana'da tüm dünya gençliğiyle birlikte kendi öz bayramını kutluyor, deneyim değiş tokuşu yapıyor, enternasyonal dayanışmanın en somut örneklerini veriyor.

Hiç kuşkusuz, Havana Festivali, işçi sınıfının yolundan yürüyen Türkiye ilerici gençlik hareketinin daha da güçlenmesinde, enternasyonal bağlarının daha da gelişmesinde önemli bir dönüm noktası olacaktır.

TKP Merkez Komitesi'nin Dünya Gençliğine Mesajı

11. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne katılan dünya gençliği temsilcilerine,

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi, Türkiye komünistleri, Türkiye işçi sınıfı adına 11. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne katılan dünya gençliğinin temsilcilerini en sıcak devrimci duygularla selamlar.

11. Gençlik Festivali barış, dostluk, anti-emperyalist dayanışma belgisi altında dünyanın dörtbir yanından genç insanları bir araya getiriyor. Bu festival, gençliğin bu büyük forumu, emperyalizmin gerginliği artırma, soğuk harpçiliği körükleme çabalarının, Sovyetler Birliği'ne öteki sosyalist ülkelere, dünya devrimci sürecine karşı provokasyonlarını yoğunlaştırdığı bir dönemde toplanıyor. Dünya gençliği böylesi bir yığınsal çıkışla emperyalizmin bu saldırılarının karşısına dikiliyor. Barış, halklararası dostluk, ulusal ve sosyal kurtuluş bayrağını yükseklerde dalgalandırıyor.

11. Gençlik Festivali Küba'da toplanıyor. Dünya gençliği, Küba halkının sosyalizmi canla başla nasıl kurduğunu, geliştirdiğini somut olarak gözleriyle görüyor. Küba, Amerikan emperyalizminin kapısı önünde, dünyanın bu bölgesinde sosyalizmin köprü başıdır. Sosyalist dünya sisteminin ayrılmaz bir parçasıdır. Küba günümüzde Latin Amerika devrimcilerine güç kaynağı oluyor. Emperyalizmin saldırılarına karşı Afrika'da kurtuluş savaşı veren halkların somut yardımına koşuyor. Böylelikle Fidel Castro yoldaşın önderliğinde Küba Komünist Partisi, Küba işçi sınıfı ve halkı proletarya enternasyonalizmi görevlerini özveriyle yerine getiriyor. Bu proletarya enternasyonalizmi Türkiye gençliğine savaşlarında destek oluyor. Türkiye gençliği ilk kez legal ve yığınsal bir biçimde Dünya Gençlik Festivali'ne katılıyor. Bu festival, Türkiye'de emperyalizmin baskısının, faşist tırmanışın yoğunlaştığı, her geçen gün genç insanların faşist komandoların, polis, Maocu provokatörlerin kurşunlarıyla can verdiği koşullarda kutlanıyor. Böylesi sert savaş koşullarında yürütülen Festival hazırlıkları, "yolumuz işçi sınıfının yoludur" diyen, faşizme ve emperyalizme karşı yiğitlikle savaş veren Türkiye gençliğinin bu savaşına yeni bir hız ve atılım getirmiştir. Gençliğin anti-faşist, anti-emperyalist eylem birliğinin oluşmasında, güçlenmesinde yeni bir adım olmuştur. Bu süreç, Partimizin öne sürdüğü ulusal-demokratik güçlerin eylem ve cephe birliğinin oluşmasına yardımcı oluyor. Türkiye Komünist Partisi Küba'da toplanan dünya gençliğinin ayrılmaz bir parçası olan

Türkiye gençliğinin temsilcilerini, diğer ülkelerden gelen genç savaşçıları, dünya gençliğine sıcak bir konukseverlik gösteren Küba gençliğini, kardeş Küba Komünist Partisi'ni içtenlikle selamlar.

Yaşasın dünya gençliğinin anti-emperyalist savaş birliği!
27 Temmuz 1978

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi
Genel Sekreteri
İ. Bilen

(TKP'nin Sesi Radyosu, 28 Temmuz 1978)

KADINLARIN SESİ

Ağustos 1978

36. Sayısında

- Anti-faşist, Anti-emperyalist, Anti-tekel Güç ve Eylem Birliğini Pekış-tirmek Tüm Demokrasi Güçlerinin Görevidir.
- İKD'nin Gelişmesi Engellenemez (Başyazı)
- Polise Saygınlık Kazandıran POL-DER Gerici Güçlerin Tüm Çabalarına Karşın Kapatılmadı.
- Televizyon Reklamlarına Milyonlar Harcayan Nelson Patronu İşçilerin Canını Hiçe Sayıyor.
- Ecevit'in Gezileri Dostu Düşmanı Açığa Çıkarttı.
- DİSK'in Demokratik Sınıf ve Kitle Sendikacılığı İlkesini Çiğneyen Tekstil Yöneticileri Tarih Önünde Hesap Verecekler.
- Evlilik ve Mutluluk Sizce Nedir?
- Bursa'da Kadın Dayanışması Adı Altında Kümelenen Bir Grup İKD Üyelerini İstifaya Zorluyor.
- Kıbrıs NATO Üssü Olamaz.
- Nötron Bombasına Hayır.
- UÇY'ye Hazırlık, Yaşasın Çocuklar.
- İKD'den Haberler.

Fiyatı 3 Lira

Yurtiçi Abone : Yıllık 36 Lira, Yurtdışı 75 Lira.

Türkiye Dağıtım : Temel Dağıtım

Adres : Kadınların Sesi Gazetesi, Babıali Cad. Tasvire Han

Kat : 2 No : 26 Cağaloğlu - İST.

Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Fidel Kastro Yoldaşa

Çok değerli Fidel Kastro yoldaş,

TKP Merkez Komitesi, tüm Türkiye Komünistleri ve devrimcileri adına, Küba halkının ulusal bağımsızlık ve sosyal kurtuluş savaşında, devrim sürecinde bir dönemeç olan "26 Temmuz - Ulusal Başkaldırma" bayramınızı, bu tarihsel günün 25. yıl dönümünü en ateşli, devrimci duygularla selamlar.

26 Temmuz 1953'de, Kastro yoldaşın komutasındaki Küba devrimcileri, Amerikan emperyalizminin işbirlikçisi, eli kanlı Batista rejimine, Monkado kışlasına şanlı bir baskın yaptılar. Bu atılım, yalnız Küba'da değil, bütün Latin Amerika'da ve dünya-da kurtuluş savaşlarının gelişmesine yeni bir hız kazandırdı.

Küba halkının çok sert ve kanlı koşullarda geçen özverili savaşlarıyla Küba devrimi utkuya ulaştı. Bu devrim utkusunun temelinde, Küba'da sosyalist kuruculuk geliyor, yükseliyor. Bu sürecin başını 240 bin Leninci savaş eriyle Fidel Kastro yoldaşın önderliğinde şanlı Küba Komünist Partisi çekiyor.

Sosyalist Küba, Sovyetler Birliği ile - Lenin'in ülkesiyle, bütün sosyalist ülkelerle kopmaz bağlarla bağlıdır. Dünya komünist hareketiyle, ulusal kurtuluş savaşı veren halklarla proletarya enternasyonalizmi temeline dayanan bir dayanışma içindedir. 25 yıl önce emperyalizme, sömürgeciliğe karşı savaşa girenler, Monkado kışlasını basanlar, günümüzde Afrika'da emperyalizme, sömürgeciliğe karşı savaşan Angola halkına, öteki halklara somut olarak yardım elini uzatıyor.

Küba halkının savaşı, onun ulusal bağımsızlık savaşındaki utkusu, sosyalizmin kuruluşundaki büyük başarıları, proletarya enternasyonalizmine dayanan tutumu, Türkiye işçi sınıfının, halkımızın savaşına katkıda bulunuyor. Ulusal bağımsızlık, demokrasi, barış ve sosyalizm için savaşan bütün devrimci güçler için : komünistler, sosyalistler, yurtseverler için güç kaynağı oluyor.

TKP illegaldir. Ağır koşullar içinde, kanlı baskı ve terör altında savaşagelmıştır. Bugün Türkiye işçi sınıfı, halkımız Amerikan emperyalizmine, NATO'ya, emperyalizmle bütünleşen işbirlikçi büyük burjuvaziye, gericiğe, faşizm tehlikesine karşı çetin bir savaş veriyor. Gerici-faşist karması hükümetin yıkılmasından ve yerine reformist eğilimli bir hükümetin kurulmasından bu yana, son altı ay içinde CIA, MİT, faşist komandolar, Maocular yüzlerce komünistin, devrimcinin, yurtseverin kanına girdiler. Türkiye Komünist Partisi böylesi bir ortam içinde işçi sınıfını, emekçi yığınları savaşlarda örgütüyor. Ulusal demokratik güçlerin cephe birliğini kurmak için savaşıyor.

Halkımız savaşında yalnız değildir. Arkasında dünya komünist hareketi, başını Sovyetler Birliği'nin çektiği, Küba'dan Vi-

etnam'a kadar uzanan dünya sosyalist sistemi, ulusal kurtuluş savaşı veren halklar var.

Bugün Küba halkı, yeryüzünün ilerici güçleri Küba'da iki bayramı bir arada kutluyor. Dünya gençliğinin sosyalist Küba'da "Anti-emperyalist dayanışma, barış, dostluk!" belgisi altında toplanması, Küba'nın, dünyanın bu yarım yuvarlağında sosyalizmin yıkılmaz kalesi olduğunu bir kez daha gösteriyor.

"Ulusal başkaldırma" bayramınızı komünist selamlarımızla kutlarız.

26 Temmuz 1978

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Komitesi
Genel Sekreteri
İ. Bilen

(TKP'nin Sesi Radyosu, 26 Temmuz 1978)

KONUK YAYINLARI

K. Zelinski

SOVYET EDEBİYATI

Büyük Oktobr Devrimi'nin açtığı çığırda boy atan yepyeni bir edebiyat • Sosyalist gerçekçilik • Edebiyatta tarafsızlık • SBKP'nin saptadığı sanat ve kültür politikası sanatçıları nasıl esinlendiriyor • Kültür mirası sorunu • Sovyet Toplumunun çok-uluslu karakterinin edebiyata yansımaları.

384 Sayfa resimli — 50 lira

YAKINDA ÇIKIYOR

SSCB Sanat Tarihi Enstitüsü

SOSYALİZM VE KÜLTÜR

304 sayfa 45 lira

P.K. 749 İstanbul

TKP Programı Dâvası

Çekin Ellerinizi Kitapların, Bilimin, Özgür Düşüncenin Üzerinden !

Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) programı geçenlerde **Ürün** yayınları arasında çıktı. Ama kitap daha piyasaya çıkar çıkmaz toplatıldı. Kitabı yayınlayan, aynı zamanda **Ürün** ve **Barış ve Sosyalizm Sorunları** dergilerinin yazı işleri müdürü olan Ahmet Taştan hakkında Ceza Yasası'nın 142. maddesi gerekçe gösterilerek İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nde dâva açıldı.

Program dâvasının ilk duruşması 17 Ekim 1978 günü yapılacak. Ayrıca İstanbul **Toplum Suçları** savcılığı, yine aynı kitaptan ötürü, henüz 142. maddeden dâva açılmadan önce, 141. maddeyi gerekçe göstererek yayıncıyı sorguya çekti. Öyle görülüyor ki, egemen sınıflar, bir yandan ilerici yayınları kabaca yasaklamayı sürdürürken, öte yandan yayıncı ile Türkiye Komünist Partisi arasında bir bağ kurma çabası içindedirler.

Bilinmelidir ki, **Ürün** ilerici-devrimci bir yayınevidir ve bugüne dek Türkiye Komünist Partisi üzerindeki yarım yüzyılı aşkın yüzkarası yasağın kaldırılmasını yılmadan savunmuştur ve bundan böyle de savunacaktır.

Ürün dergisinin şimdiye dek 49 sayısından 23'ü ve kitaplarından pek çoğu toplatılmış, yayınevi sorumluları için istenen hapis cezalarının toplamı birkaç yüzyılı bulmuştur. Derginin bundan önceki iki yazı işleri müdürünün ağır hapis cezaları ise kesinleşmiştir.

Tüm bu baskılara karşın, ilerici-devrimci bir yayınevi olan **Ürün**, TKP Programı'nı basmakla halkımızın önünde en doğal bir demokratlık ödevini yerine getirmiştir.

Ama egemen güçlerin gözünde, 1978 Türkiye'sinde kitap yayınlamak, hâlâ **Ağır Ceza** mahkemelerinde yargılamaya konu olan, ağır hapis ve sürgün cezasını öngören bir "suç"tur.

Ne ki, hiçbir demagoji, "özgürlükçü demokrasi", "hür parlamenter rejim" söylevleri, özgür düşünceye karşı işlenen bu ağır suç ortadan kaldıramaz, egemen güçlerin yüzündeki bu kara lekeyi silemez. Ve 1978 Türkiye'sinde hâlâ kitap toplatmak, yayıncıları ağır hapis cezası tehditleriyle mahkeme kapılarında süründürmek, zindanlarda çürütmek, kimseyi ileride de sorumluluktan kurtaramaz.

Dostun da, düşmanın da çok iyi bildiği gibi, Türkiye Komünist Partisi tarihsel bir olgudur, canlı bir varlıktır. 58 yıldır tüm yasaklara, baskı ve teröre karşın, ülkemizin siyasal ve toplumsal yaşamına silinmez bir biçimde damgasını vurmuştur. Bugün yurdun dörtbir bucağında Türkiye Komünist Partisi konuşuluyor. Fabrikalardan, tarlalardan, alanlardan, kısacası ülkenin her kö-

şesinden "Türkiye Komünist Partisi'ne Özgürlük!" sesleri yükseliyor.

Bu sese kulağınızı tıkayamazsınız!

Çünkü Türkiye, sadece Demirel'ler, Türkeş'ler, Türün'ler, Elverdi'ler, Koç'lar, Sabancı'lar, Kamhi'lerin kendi keyiflerince cirit atabileceği bir ülke olmaktan çıkmaktadır. Çünkü Türkiye'de üretimi, çarkları ellerinde tutan milyonlarca işçi var. Çünkü Türkiye nüfusunun ezici çoğunluğu, alnının teriyle yaşayan on milyonlarca emekçidir. Ve bu sınıflar varoldukça, istesenez de, istemesenez de, Türkiye Komünist Partisi olacaktır, yaşayacaktır.

Türkeş yaptığı basın toplantısında TKP Programı'nı elinde sallıyor, ateş püskürüyor. Morrison firmasının Türkiye'deki eski acentası, bayrak tüccarı Demirel, «Türkiye Komünist Partisi üzerindeki yasak kalkamaz!» diye mangalda kül bırakmıyor.

Türkeş'ler, Demirel'ler avazları çıktığı kadar bağıyorlar. Çünkü korkuyorlar. Ama korkunun ecele faydası yoktur. Korkacaklar, korksunlar! Çünkü bu kitapların içindeki düşünceler yığınları kavrayıp birer maddi güç durumuna dönüştükçe, onların demagojileri sökmemekte, saltanatları zangır zangır sallanmaktadır.

Peki ya Ecevit? Daha geçenlerde "kitaplara dokunmayın" diye valiliklere genelge gönderen "özgürlükçü demokrasi" yanlısı Başbakan Ecevit kendi hükümeti döneminde kitapların, dergilerin toplatılmasına, yayıncıların koğuşturulmasına ne diyor? Tüm bunlar onun bilgisi dışında mı geçiyor acaba?

Türkiye; hâlâ kitapların barbarca toplatıldığı, Avrupa'da Komünist Partisi üzerindeki yasağın sürdüğü tek ülke olmaktan çıkmamıştır.

TKP Programı'nın toplatılması kararı kaldırılmalıdır!

TKP Programı'nın koğuşturulması hemen durdurulmalıdır!

ÇEKİN ELLERİNİZİ KİTAPLARIN, BİLİMİN, ÖZGÜR DÜŞÜNCENİN ÜZERİNDEN!

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ'NE ÖZGÜRLÜK!

TKP PROGRAMI'NIN TOPLATILMASI VE KOĞUŞTURULMASINA KARŞI TEPKİLER BÜYÜYOR

ÜRÜN yayınları arasında çıkan Türkiye Komünist Partisi - Program kitabının toplatılması ve yayın sorumlusu hakkında dava açılması gerek yurtiçinde, gerekse yurt dışında ilerici ve demokrat çevrelerin tepkisiyle karşılanmıştır.

Aldığımız çeşitli mektup ve telgraflarda bu dayanışma dile getirilmektedir. İstanbul Barosu'nun 100. kuruluş yıldönümü toplantısına çağrılı olarak katılan Uluslararası Demokrat Hukukçular Kurumu Başkanı Joe Nordmann verdiği özel bir demeçte, Başbakan Ecevit'in «serbestçe örgütlenme özgürlüğüne ilişkin kı-

sıtlamaların kısa bir süre sonra kaldırılacağını» bildirdiğine değinerek, «çeşitli politik kuruluşların programlarını yayımlayan ve yalnızca bu nedenle suçlanan Bay Ahmet Taştan'a karşı açılan kovuşturmalardan, daha da çok şaşkınlık duymaktayım. ... İşlemekte olan yargılamanın az önce atıfta bulunduğum yurttaşların temel hak ve özgürlüklerini hatırlatan resmi konuşmanın büyük ilkelerinden esinlenmesi dileğimi belirtmek cesaretini kendimde buluyorum» demiştir.

Fransız Komünist Partisi Merkez Komitesi'nden bir delegasyonun Türkiye'nin Paris büyükelçiliğine giderek Başbakan Bülent Ecevit'e gönderilmek üzere bıraktıkları bir mektupta ise şöyle denilmektedir :

«Sayın Başbakan,

Ülkenizde yarım yüzyıldan beri yasak olan TKP'nin yasal olmasını isteyen demokratik örgütlerin militanlarına karşı kovuşturmalara başlandığını öğrendik. Öte yandan TKP'nin programı, Ulusal Konferans kararları ve bu konferansta yapılan konuşmaları yayımlayan **ÜRÜN** ve **Temel** yayınları aynı şekilde kovuşturmaya uğrattılıyor. Kuşkusuz bu tür önlemler bizim ve tüm Fransız demokratlarının kınamalarına yol açıyor. Sizin demokratik hak ve özgürlüklere konulan tüm kısıtlamalara bir son verilmesi gerekliliği üzerine yaptığımız açıklamayı ilgi ve umutla dikkate almıştık. Bu nedenle sizden demokratik bir ülke için haklı gösterilemeyecek olan kovuşturmaların durdurulması ve —Avrupa'da gizliliğe zorlanmış tek parti olan— TKP'nin artık öteki kuruluşlar gibi aynı şekilde açık olarak çalışabilmesi için gerekli müdahalede bulunmanızı istiyoruz.

Sayın Başbakan, kişiliğinize olan saygılarımızın kabulünü dilerim.

Gaston Plissonnier, Merkez Komitesi Sekreteri.»

İngiltere Türkiyeli İlericiler Birliği'nin girişimiyle de Türkiye Komünist Partisi programının toplatılmasını ve sorumluları hakkında dâva açılmasını protesto etmek ve durumu İngiltere demokratik kamuoyuna duyurmak için bir kampanya başlatılmıştır. Bununla bağlı olarak İngiltere parlamento üyeleri Başbakan Bülent Ecevit'e ve Adalet Bakanı Mehmet Can'a hitaben protesto mektupları göndermişlerdir. Protesto mektubunun metni aynen şöyledir :

«Türkiye Komünist Partisi Programı'nı yayınladıklarından dolayı **ÜRÜN** yayıncılarının 13 Haziran'da Türk Ceza Kanunu'nun 141 ve 142. maddelerinden yargılanacaklarını öğrenmiş bulunuyorum. Bu yargılamanın özgürlük ve demokrasi ilkelerine aykırı olduğuna inanıyorum. Yargılama derhal durdurulmalıdır.»

18 İngiliz sayılabının yanısıra protesto mektubu gönderen örgütler şunlardır : Britanya Komünist Partisi adına Genel Sekreter Gordon Mc Lennan, Portekiz Komünist Partisi İngiltere

Örgütü adına Carlos Placido, Yunanistan Komünist Gençler Birliği İngiltere Örgütü, Irak Ulusal Öğrenciler Birliği İngiltere Örgütü, Londra Co-op Örgütü adına John Atkinson, İrlanda Cumhuriyet Ordusu (İRA) adına Sean O'Connor (Direktör), Irkçılığa ve Faşizme Karşı Kuzey Londra Kadınları.

Protesto mektuplarının yanısıra Ürün yayıncılarına dayanışma mektup ve telgrafları gönderilmektedir. Yorkshire Türkiyeli İlericiler Birliği'nin mektubu aynen şöyledir :

«Ürün Yayınlarına,

Değerli Dostlar,

TKP Programı'nı yayınlamaktan, duruşmanızın olduğunu duyduk. Türkiye ilerici kamuoyuna, Türkiye işçi sınıfı hareketine yıllardır yaptığımız devrimci katkıları coşkuyla izliyoruz. Komünist Partisi'nin Avrupa'da yasak olduğu tek ülke olan Türkiye'de, yığınların faşist "141, 142 ve 146'ya hayır", "TKP'ye Özgürlük" diye meydanları inlettiği bu dönemde yeni hükümetin bu uygulaması "ibret" vericidir. Biz İngiltere'nin Yorkshire bölgesinde okuyan, çalışan Türkiyeli ilericiler olarak bu anti-demokratik uygulamayı kınar, koğuşturmanın derhal durdurulmasını ister, bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm savaşında yeni yeni başarımlar dileriz.

Devrimci selamlarımızla,

Yorkshire Türkiyeli İlericiler Birliği.»

Yine İngiltere'den gönderilen, sözkonusu duruşmanın durdurulmasını ve Türkiye Komünist Partisi'ne konulan yasağın ve Türk Ceza Kanunu'nun anti-demokratik 141, 142 ve 146. maddelerinin kalkmasını isteyen bir mektubu da, Leeds Üniversitesi Arap Öğrenciler Derneği, Filistin Dayanışma Kampanyası, Yunan Öğrenciler Derneği, İranlı Öğrenciler Derneği, Leeds Üniversitesi Sendikalarla Bağlantı Derneği, Iraklı Öğrenciler Ulusal Derneği, Leeds Üniversitesi Filistinli Öğrenciler Derneği, Şili Dayanışma Kampanyası, Leeds Sendikalar Birliği, İngiliz-Sovyet Dostluk Derneği, Britanya Komünist Partisi -Yorkshire Bölge Komitesi, Leeds Üniversitesi Türkiyeli Öğrenciler Derneği, İngiltere Türkiyeli Kadınlar Birliği - Leeds Sekreterliği, Yorkshire Türkiyeli İlericiler Birliği imzalamışlardır.

Ayrıca yine İngiltere'den dayanışma bildiren birçok telgraf ve mektup gönderilmiştir.

Gelen öteki dayanışma mesajlarını önümüzdeki sayıda yayınlamaya devam edeceğiz.

ORDU NATO'NUN, EMPERYALİZMİN ELİNDEN ALINMALI! ULUSAL ORDU, KIŞLADA DEMOKRASİ!

TÜRKİYE'DE ORDU ve POLİTİKA (2)

A. ARAKLIOĞLU

1950 seçimlerini kazanan Demokrat Parti, CHP'nin konumunu sarsmak için gerekli bulduğu herşeyi yapmaktan geri kalmadı. 1950 seçimlerinde DP 20 eski general ve subayı aday gösterdi. Bu olgu, DP'nin, seçimi aldıktan sonra ordu üst kademesini kendine bağlama çabalarının başlangıcı oldu. Kuşkusuz, DP'yi destekleyen klik ödüllendirildi. Tural ve takımı generalliğe terfi ettirildi, Kurtbek ve Belen Kabineye alındı, Kurtbek Milli Savunma Bakanı yapıldı, Genelkurmay Başkanı değiştirildi.

DP yönetiminin ilk işlerinden biri de, ilerici güçlere ve bu arada, ordudaki ilericilere karşı yığınsal çapta bir saldırı başlatmak oldu. 1950'lerin başlarında sahnelenen bu terör dalgasında ilerici er, astsubay ve subaylar da "paylarına düşeni" aldılar. Askeri öğretmen Yzb. A. Demirkan, askeri kimyager A. H. Maltepe ve bir üsteğmen bunlar arasından yalnızca birkaç isim olarak anılabilir.

DP öncesinde başlatılmış olan "orduyu Amerikan standartlarına uydurma", bu dönemde daha bir hız kazandı. NATO'ya girildi. Ordu NATO komutası altına sokuldu. Üsler açıldı. Ülke için büyük bir tehlike oluşturan atom yığınakları, atom mayınları, nükleer silahlar getirildi. Bunlar, çoğunlukla ABD kökenli olan NATO generallerinin komutası altında duruyordu. Üst kademe, artık Almanya'da değil, ABD'de "eğitim" görüyordu. Ordu, ABD emperyalistlerinin askersel serüvenleri uğruna seferber edildi, Kore'ye asker gönderildi. Halk çocukları, ABD'nin dünya jandarmalığı politikası ve ABD emperyalist çıkarları uğruna, ateşlere sürüldüler.

Uyduculuk ve NATO'culuk, ülkenin silahlanma harcamalarını önemli ölçüde arttırdı. «1950-60 arasında Türkiye'nin bütçesinde askeri masraflara ayrılan para % 35-40 arasında idi. Askeri hastane, askeri eğitim, vb. gibi dolaylı askeri masraflar da buna eklenirse, Türkiye'nin bu on yıl içinde bütçesinin yarısına yakınına askeri masraflara harcadığını söylemek doğru olur.»¹

Türkiye'de kurulan üsler de ülke için çok ciddi birer tehlike oluşturuyordu. Ülke, kendi denetimi ve isteği dışında, kötü bir askersel serüvene sokulabilirdi. Ülkenin ve ordunun böylesine bağımlı duruma getirilmesi yurtsever ordu çevrelerinde büyük tepkilere yol açtı. Daha sonraları, hükümetin tutumunu belirten Amiral A. Büyüktuğrul şöyle yazmıştır: «Askerleri dinlemeden karar verdiler: Bütün kuvvetlerimiz ve bu arada Deniz Kuvvetlerimiz de NATO emrinde olacak... [dediler]»²

¹ Y. Sertel, Türkiye'de İlerici Akımlar, s. 100

² Yeni İstanbul Gazetesi, 12.4.1969

Türkiye'deki askerın ABD'deki askerden daha ucuza patladığı ve ülkenin, ABD emperyalizminin ucuz asker deposu durumuna geldiği yolundaki bilgiler yurtsever çevrelerin öfkesini arttırmaktaydı. Ordu içinde, ülkenin ve ordunun ABD'ye bağımlı bir ileri müfreze durumuna geldiği bilinci yaygınlaştı : «Silahlı Kuvvetleri on seneden fazla bir zamandan beri Amerikan askerlik prensiplerine göre yetiştiriyorduk. Türk Silahlı Kuvvetleri kendi imkanlarına ve yeterliğine dayanan bir kuvvet olmaktan çıkarılmış, ikmal kaynakları dünyanın öbür ucunda ve başka bir memleketin elinde bulunan bir ileri karakol birliği haline getirilmişti.»³

Bu ortamda, ordu içinde ilerici eğilimler yaygınlaşır, işbirlikçi paşalar kliğine ve egemen çevrelere karşı muhalefet güçlenir.

Öte yandan iktidar da, bir avuç büyük bürokrat ve subay dısında, geniş memur (ve subay) kitlesine karşı olumsuz bir tutum takınmıştır. Ordu kökenli etmenlerden satın alınamayanların, korkutulup susturulamayanların tasfiyesine çalışılır. Genel olarak bürokratlar için de aynı şey geçerlidir. Meclis'teki bürokrat kökenli sayıların oranı 1950-54 döneminde yüzde 23 iken, 1954-57 döneminde yüzde 21'e ve 1957-60 döneminde de yüzde 2,3'e düşürüldü⁴ 1946-50 döneminde Meclis'te 57 tane ordu kökenli sayı varken, bu sayı 1950-54 döneminde 32'ye, 1954-57 döneminde 27'ye düşürülür; 1957-60 döneminde ise bu sayıda çok önemsiz bir artış gözlenir, ordu kökenli sayı sayısı 30'a çıkar⁵. Burjuvazi, artık dolaysız temsilcileriyle, daha güvenilir ve daha "işbilir" etmenle iş görmek istiyordu.

Bu gelişime koşut olarak, küçük memurların ve küçük rütbeli subayların, genel olarak da tüm emekçi halkın yaşam koşulları da son derece kötüleştirilir. 1950'lerin başlarında «Bir teğmenin ve 30 lira aslı maaşlı bir memurun eline geçen para 183 lira, bir binbaşının veya 70 lira aslı maaşlı bir memurun eline geçen para 390 lira, bir generalin ve 125 lira aslı maaşlı bir memurun eline geçen para ise 750 lira idi (...) Bu devrelerde orta derecede bir evin kirası kasabalarda 100-150 lira, büyük illerde ise 300-400 lira idi.»⁶ Başka bir subay, eski DP sempatizanı F. Belen de bu konuda şöyle yazıyor : «Ordu, keyfi hareketlerden, DP'nin koruduğu adamların orduya girmesinden (...) memnun değildi. Fakat asıl derin yara maddiydi. Ordu efradının eski kışalardaki hayatıyla iktisadi devlet teşekküllerindeki lüks hayat bir tezat teşkil ediyordu. Emeklilerin durumu da orduyu endişeye

³ D. Seyhan, *Gölgedeki Adam*, s. 102

⁴ Şaylan, *Agy.*, s. 84

⁵ K. Öztürk, *TBMM Albümü 1920 - 1973'den yararlanarak tarafımızdan hesaplanmıştır.*

⁶ A. Eleveli, *1960-65 Olayları ve Batırılmayan Gemi "Türkiye"*, C. I, s. 119

düşürüyordu. Maişet derdiyle, gece şoförlük ve buna benzer işler yapan subaylar vardı.»⁷ Böylesi koşullarda debelenen küçük rütbeli subayların bu girdaptan çıkış yolları aramaları doğaldı.

Üstüne üstlük, DP yönetimi bir kurum olarak ordunun yerini ve ordu içindeki heterojenliği anlamış olmaktan da uzaktı. “İktidar buyurur, ordu yapar” mantığı egemendi. Ordunun da iktidar mekanizması içinde belli bir rolü olduğu ve bu kurumun tepkilerinin de dikkate alınması gerektiğini anlamamıştı. Bu anlayışsızlık, ordu içinden gelen tepkileri görmelerini ve ciddiye almalarını büyük ölçüde engelliyordu. Burjuvazinin başka bir kadro çıkarabileceğine olanak tanımıyorlardı. Menderes’in, “Ben orduyu yedek subaylarla idare ederim”, “Şövalye subayların burnunu kıracağım”, vb. gibi sözleri ordunun tepkisini daha da artırmaktaydı.

Gerek mali güçlükler, gerek iktidarın baskı politikası ordudan istifaların artmasına da yol açtı. 1956 yılında subaylar arasında üçtebir oranında istifalar oldu. Orduda kalan ilerici kesim ise, örgütlenmek, bu iktidarı, emekçi halkla birleşerek alaşağı etmek yollarını aramaya başladı.

İlk adımlar 1954 yılında atıldı. 1955 yılında Kara Harp Akademisi’nde ilk komite örgütlendi. F. Güventürk, D. Seyhan, O. Erkanlı, S. Gürsoytrak, N. Ünsalan, Ş. İlkin, R. Baykal gibi, çeşitli eğilimlerden subaylar bu komitede yer alıyorlardı. Çalışmalar yayınlaştırılarak komite genişletildi. O. Köksal, T. Aydemir, S. Okan, S. Karaman ve başkalarından oluşan yeni komiteler kuruldu.

1957 seçimleri öncesinde komite temsilcileri CHP yönetimi ile ilişki kurarak hükümeti devirmeyi önerdilerse de, İnönü’nün yanıtı, «Onlar böyle şeylere karışmasınlar. CHP seçimi mutlak kazanacaktır,» şeklinde oldu. Burjuvazinin öteki kanadı olarak CHP’nin bu yanıtı, onun, ordu içindeki ilerici potansiyeli tam anlamıyla denetleyemeyeceği “endişesi”nden kaynaklanıyordu.

Ancak 1957 seçimlerini de DP aldı. Gerçi muhalefet sandalye sayısını artırabilmişti, ama iktidar, her yolla, çoğunluğu sağlamış bir durumda seçimlerden çıktı.

Bu durumda, ordunun ilerici kanadından ve genel ilerici, yurtsever güçlerden gelen baskı sonucu, askerlerin iktidara müdahale etmesi kaçınılmaz bir zorunluluk oluyordu. Ayrıca, orduda DP’ye körcesine bağlı olmayan gerici paşalar ve burjuvazi bile böylesi bir çıkışa vize vermek zorundaydı. «...Kitlelerin ilgisizliği ve düş kırıklığı, ve ayrıcalıklı seçkinlerin (élite), sol güçlerin güçlenip bir halk devrimi yapabileceği yolundaki endişesi...»⁸ bu zorunluluğu doğurmuş gibiydi.

⁷ F. Belen, *Demokrasiden Diktatörlüğe*, s. 35; Akt. Y. Sertel, *Agy*.

⁸ J. Woddis, *Ordular ve Politika*, s. 67

27 Mayıs hareketinin gelişi incelendiğinde, bu hareketin genellikle emir-kumanda zinciri içinde yürütülmesine özel bir itina gösterilmiş olduğu anlaşılmaktadır. «Askeri hiyerarşi düzeni içindeki bir çalışma şeklinin uygun olacağı»⁹ görüşü sonucunda, Genelkurmay çevresinden destek ve yönetim aranmıştır. Sonuçta, Kara Kuvvetleri Komutanı olan C. Gürsel'in yönetimi ele alınması sağlanabilmiş; ancak bu yönetim, daha çok, kitabi kalmıştır. Aslında «hareketin lideri, belli fikirleri ve kadrosu yoktur.»¹⁰ «İsmi dahi harekât başarıldıktan sonra tesbit edilen 27 Mayıs 1960 ihtilalinin sonrasına ait bir planın mevcut olacağını iddia etmek saflık, buna inanmak ise budalalık olur, hele bu planlar milli sorunlarımızla ve kalkınmamızla ilgili olursa!..»¹¹

27 Mayıs'ın yönetim kadrosu olarak sahneye çıkan 38 kişilik Milli Birlik Komitesi'nde (MBK) H. Tunçkanat'tan A. Türkeş'e, A. Yıldız'dan R. Baykal'a varana değin, çeşitli görüş ve eğilimlere sahip subayların yer almış olması hem hareketin içten çelişkili bir kadroya sahip olduğu, hem de, geçici bir eylem olduğunun açık tanıtılarıyla, Hareketin işçi sınıfından, halk yığınlarından bir ölçüde soyutlanmış bir şekilde gerçekleştirilmesi de bunu hızlandırdı.

Dahası, hareket ABD emperyalistlerinin bile belli ölçülerde önceden bildiği bir eylem niteliğindedir. MBK, ABD yönetimini durumdan haberdar etmek, en azından yatıştırmak için, «hareketin beynelmül bir ihtilâta (uluslararası bir anlaşmazlığa) meydan vermemesini» sağlamak, «Amerikan alâkalı makamlarına ihtilâl hareketinin maksat ve hedefini izah etmek için»¹² Amerika'ya bir heyet göndermiştir. Emperyalist çevrelerin, CİA'nın önceden haber aldıkları¹³ halde, bu eyleme seyirci kalmalarının nedeni, elbette DP takımının «anti-emperyalist» oluşunda değil, hem yıpranmış bir ekibin yerine daha yeni bir işbirlikçiler kadrosu getirmek isteğinde, hem de, 27 Mayıs'ı engellemek yerine (zira engellemek yalnızca bu işi erteleyebilirdi ve daha sonraki eylem de, denetim dışında gerçekleşmek olanağı bulabilirdi) onu ve yöneticilerini denetim altına almayı, ehlileştirmeyi daha az riskli ve kolay bulmalarında aranmalıdır. Bu ehlileştirme, az önce de değindiğimiz gibi, gerici subaylar eliyle gerçekleştirilmiştir.

Harekât başarıldıktan sonra radyolarda Türkeş tarafından okunan 4 numaralı tebliğde, harekâtın anti-emperyalist bir içerik taşımadığının yeterli belirtileri vardır: «Bütün ittifaklarımızı-

⁹ D. Seyhan, Agy, s. 73

¹⁰ D. Avcıoğlu, Türkiye'nin Düzeni, C. 2, s. 496

¹¹ A. Erekli, Agy, s. 161

¹² D. Seyhan, Agy, s. 73

¹³ Yön dergisi, s. 55

za ve taahhütlerimize sadıkız. NATO'ya ve CENTO'ya inanıyoruz ve bağlıyız.»

MBK, sonuçsuz kalan ve nesnel olarak da göstermelik olmaktan ibaret olan kimi olumlu girişimlerde (Bankalara el konulması, Ticaret ve Sanayi Odalarının kapatılıp yenilerinin açılması, büyük sermayeli şirketlerin hesaplarının denetlenmesi; yatırımların gözden geçirilmesi, vb.) bulunmakla birlikte, büyük özel sermayenin karşısında yer almaktan ısrarla kaçınmıştır. 27 Mayıs'ı takiben oluşturulan «hükümet özel girişime çok dikkat etmektedir ve onu desteklemek, geliştirmek için gerekli tedbirleri alacaktır.»¹⁴

Böylesi bir "ihtilal"e emperyalist çevrelerin elbette pek ciddi bir itirazı olamazdı. Nitekim 27 Mayıs'ı izleyen iki ay içinde ordudan 235 general ve 4171 üst rütbeli subayın atılması bu çevreleri tedirgin etmek şöyle dursun, bizzat bu çevrelerce finanse edildi. NATO Başkumandanı Nortstat'ın onayı alındı. Tasfiye edilen ekip arasında DP'ye bağlı gerici paşalar ve subaylar da bulunmakla birlikte, bu işlemin daha çok teknik ve idari bir nitelik taşıdığı anlaşılmaktadır; zira, Genelkurmayın 4.8.1960 tarihli emrinde belirtildiği gibi, ordunun «subay mevcudunun 3/5'i binbaşı ve daha üst rütbede» bulunuyordu ve bu durum, DP'nin, kendisine yaranan subayları hızla terfi ettirmesi ve orduda tutmasının bir sonucuydu.

Orduda yapılan bu tasfiye kısa zamanda geniş boyutlar aldı. Yukarda anılan 4.8.1960 tarihli Genelkurmay duyurusuna göre, emekliye sevk yoluyla bir ay içinde albaylarda yüzde 70'e, yarbaylarda yüzde 50'ye ve binbaşılarda da yüzde 30'a varan ölçülerde indirim yapıldı. Yeni yönetim bir yandan üst rütbeli subay şişkinliğini gidermeye çalışırken, öte yandan, bu vesileyle, ordu içinde pek güvenemediği etmenleri de ortadan kaldırmaya bakıyordu.

Daha önceden belirtmiş olduğumuz gibi, bu işlem ABD ve NATO çevrelerinin onayıyla ve dahası, onların finansmanıya gerçekleştirilmiş olmakla birlikte, emperyalist çevreler içinde bu tasfiyeyi eleştiren sözler de duyulmuyor değildi. Örneğin İzmir'deki NATO karargâhında görevli olan General Harris «bu tasfiyenin yanlış olduğu»¹⁵ görüşündeydi. Aynı yazar, İnönü'nün de bu tasfiyeye taraftar olmadığını belirtmektedir.

Fakat her durumda, tarafların üzerinde birleştiği konu, ordudan atılanların «küstürülmemesi», düzenin dışına itilmemesi gerektiği idi. Ve bu yolda belirli önlemler alındı.

2 Ağustos 1960'da MSB Genelkurmay Başkanlığı Karargâhı adına yayımlanan emekliye sevk kararını 4 Ağustos tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan Emekli Sandığı Kanunu'nda yapılan

¹⁴ Türkiye İktisat Gazetesi, 15 - 22.7.1960 ve Ulus Gazetesi, 6 - 12.7.1960

¹⁵ Akt. A. Ekvli, Agy, s. 335

değişiklik izledi. Buna göre, fiili ve itibari hizmet toplamı 30 yıl olanlar için keseneğe esas aylıklar üzerinden eskiden % 50 olan oran % 70'e çıkarılıyor ve her hizmet yılı için bu oran % 1 oranında azalıp artırılabilirdi. Böylelikle, bir albaya yaklaşık 1.100 - 1.200 TL emekli aylığı bağlanmış oluyordu. Emekli ikramiyeleri de artırılarak, albaylar için 36 bin, yarbaylar için 30 bin liraya çıkarılıyordu. Ayrıca 20 Ağustos tarihine kadar yapılacak tüm başvurular için 25 yıllık fiili koşulu aranmayacaktı. Bu kural binbaşı ve daha üst rütbelerdeki subaylar için geçerliydi.

Emekli edilen subaylara ikramiye olarak toplam 115 milyon lira dağıtıldı. Kısacası, emekli edilen subayların mali bakımdan hoşnut olması için yeni yönetim elinden geleni yaptı.

27 Mayıs hareketi öylesine çelişkili bir nitelik taşıyordu ki, bir yandan, hareketin başına geçenler genellikle tutucu paşalardı, ama öte yandan da, tabanda ve ordu dışındaki ilerici çevrelerde bu hareketi destekleyen ve hareketin kendisini aşması için çalışan etmenler vardı. Bu çelişkili durum; a) MBK'nin belirli bir politik görüşe sahip olmayışı ve farklı amaçlar taşıyan kilitlere ayrılmış olması, b) orduda Alman - Amerikan eğitiminden geçmiş subayların egemen bulunması ve askeri donatım bakımından ordunun ABD'ye kesin bağımlı olması, c) harekete içtenlikle ve soylu amaçlarla katılan kimi subayların da deneyimsiz, hazırlıksız ve örgütsüz olması, d) işçi sınıfının ve öteki ilerici güçlerin nesnel ve öznel koşullarının bu dönemde görece yetersiz bir düzeyde bulunuşu¹⁶ ve e) hareketin işçi sınıfıyla, emekçi köylülerle yeterince sıkı bağlar kurmamış olması¹⁷ olgularıyla bir arada düşünülürse, 27 Mayıs'ın niçin yalnızca bir "hükümet devirme"nin ötesine geçememiş olmasının nedenleri anlaşılır.

*
**

27 Mayıs hareketi ve bu hareketi izleyen tasfiyeler, ordu içindeki çalkantıları tümüyle ortadan kaldıramadı. Türkeş'in bağlı olduğu grup gerici bir darbe tezgâhlamanın planlarını kurarken, ilericiler ve subaylar da hareketi emekçi halkın ulusal-demokratik hareketiyle kaynaştırmanın yollarını arıyorlardı. Komuta kademesindeki kimi gerici paşalar orduyu yatıştırmanın ve burjuvazinin çıkar ve amaçlarını gözetmenin yollarını arıyorlardı. «Ordunun yüksek kumandan kademesi İsmet İnönü'yü karşı karşıya bulunduğu ikili tehditten, bir yandan genç subayların, öte

¹⁶ «... Her demokratikleştirme perspektifi temelde kitle hareketinin genişliğine, sol örgütlerin ve herşeyden önce de Komünist Partisi'nin gücüne bağlıdır» (Barış ve Sosyalizm Sorunları dergisinde düzenlenen "Gelişmekte Olan Ülkelerde Askerlerin Siyasal Rolü" konulu tartışmalı toplantıda yapılan konuşmalardan. Bkz. Ürün, S. 8, s. 81).

¹⁷ «Soylu niyetleri ne olursa olsun, subayların bu güçlerden kopuk, tecrit olmuş eylemlerinin başarı kazanma şansı yoktur.» (Agy)

yandan demokratların (DP çevresinin -AA) baskısından sakınmakta ve ona yardımcı olmaktadır. Ordu hakemlik (!) rolünü devam ettirmekte, ama bugünkü şartlar altında “radikal” denen eğilimin duruma hâkim olmasıyla sonuçlanacak yeni bir hükümet darbesini de istememektedir.»¹⁸

Ordunun ilerici çevrelerinde kendisini duyuran hoşnutsuzluk, ülkedeki ilerici-yurtsever güçlerin hoşnutsuzluğunun bir bölümünden başka birşey değildi. 1961 yılının sonunda İstanbul’da işçilerin yaptığı büyük gösteri bunu dile getiriyordu.

Ordudaki bu çalkantı, 22-23 Şubat 1962 ve 20-21 Mayıs 1963 darbe girişimleriyle en uç noktasına ulaştı. Darbe girişiminin önderliğini yapan grup, başta T. Aydemir olmak üzere, belirli bir politik formasyon kazanmış olmaktan uzak bulunuyorlardı. Başarısızlıkla sonuçlanan ilk darbe girişiminden sonra bir ikincisini hazırlayan Aydemir ve çevresi, bu kez burjuvazinin hışmından kurtulamadılar. 1963 girişimi kanlı oldu. Ayaklananlardan üç, karşı taraftan da beş kişi öldü. Girişimin başarısızlıkla sonuçlanmasıyla 61 muvazzaf, 34 yedeksubay ile Harb Okulu’nun 2.000 öğrencisinden 1.459’u askeri mahkemeye çıkarıldılar. Aydemir ve Gürcan idam edildi.

Bu darbenin başarısızlığa uğramış olmasının bir nedeni önderliğin belli bir devrimci formasyondan yoksun oluşu ise, başka bir nedeni de emekçi halkın genel devrimci dalgasıyla yeterince kaynaşamamış, genel bir yalıtlanmışlık ortamı içinde sahnelenmiş olmasıdır.

27 Mayıs’la başlayan dönemden “olağan” döneme dönüşle birlikte, 27 Mayıs hareketinin başını çeken ekibin politik bakımdan ne ölçüde heterojen olduğu tümüyle ortaya çıktı. MBK üyelerinin herbiri başka başka partilere girdiler, bu partilerden aday gösterildiler. Kabibay, Erkanlı ve Solmazer CHP’ye girdiler. Türkeş önce AP’ye girecek gibi olduysa da, sonunda CKMP’ne demir attı. Kendi grubundaki kimi subayları da bu partiye aldı. Emekli yarbay Karan da, 13 Şubat 1961’de kurulmuş olan TİP’ne girdi. 1965 seçimleri eşliğinde MBK üyesi M. Karan’dan başka 14 emekli general, albay ve yarbay da TİP saflarına katıldı.

Genel olarak belirtilmesi gerekirse, 27 Mayıs’tan sonraki ilk Meclis’te 33, ikinci Meclis’te (1965-69) ise 36 tane ordu kökenli saylav yer alıyordu. 1965 seçimleriyle oluşan senatonun 184 üyesinden 35’i de şu ya da bu şekilde orduyla bağlantılı kişilerdi.

27 Mayıs hareketinden sonra burjuvazi orduyu kazanmak için geniş önlemler aldı. «...Subayların en tehlikelileri bir program dahilinde tasfiye edilmek üzere tesbit» edildi.¹⁹

Ayrıca, özellikle üst kademedeki subayları elde etmek için onlara geniş mali olanaklar sağlanması yolu tutuldu. Subaylığın

¹⁸ “27 Mayıs ve Solcuların Gözü ile Türkiye”, Yeni Gazete, 11.6.1967

¹⁹ Tunçkanat’ın açıkladığı CIA raporlarından.

en avantajlı ve düzene en fazla bağlı meslek haline getirilmesi yolunda çalışmalar yapıldı. Subay maaşları büyük ölçüde artırıldı. Üst kademedekiler başta olmak üzere, subaylara konut sağlandı. İstanbul'daki gibi 130 milyon lira maliyetli son derece lüks Ordu evleri kuruldu²⁰. Orduya ve özellikle ordunun kalıcı kesimi olan profesyonel kadroya halk çocuklarının girme olanakları hemen tümüyle kaldırıldı. İlkokulu bitirenlere açık olan eski orta dereceli askeri okullar kapatıldı, askeri liselere ve harp okullarına giriş koşulları ağırlaştırıldı. Örneğin askeri liselere girebilmek için, başka koşulların yanı sıra, yalnızca öğrenci adayının kendisinin değil, aile bireyleri arasındaki herhangi bir kişinin de "kötü hal ve şöhret sahibi olmaması" (?) zorunluluğu getirildi. Kara Harp Okulu'na girebilmek için ise, buna ve başkalarına ek olarak, "siyasi ve sosyal cereyanlara kapılmamış olduğunu, mezun oldukları okul müdürlüklerince onaylı okul durum belgesi ile tevsik etmek" ve "Okulca yaptırılacak GİZLİ tahkikat ile kendisinin ve ailesinin durumlarında Harp Okulu'na girmeye mâni bir halinin olmadığı anlaşılacak" gibi anti-demokratik koşullar aranmaya başlandı.

Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK) kurularak, paşaların büyük burjuvazi ile bütünleşmesi, emperyalist çevrelerle ortaklık kurması, sarmaşması sağlandı. OYAK yoluyla Amerikan Goodyear Tire and Rubber Co. ile bağlantılı olan Goodyear Lastikleri TAŞ'ne, yine American International Harvester Co. ile işbirliği yapan TOE'ne (Türk Otomotiv Endüstrileri AŞ), aynı şirketin pazarlama alanındaki kuruluşu olan Motorlu Taşıtlar Ticaret AŞ'ne, Hektaş Ticaret AŞ'ne, Çukurova Çimento AŞ'ne, TPAO'na, Petkim -Petro Kimya AŞ'ne, Turgutlu Konservcılık AŞ'ne, Pereja'ya, OYAK Sigorta AŞ'ne, vb. ortak olundu. Ayrıca MAİS kurularak, Fransız Renault firmasıyla işbirliğine geçildi.

8,5 milyon sermayeyle 1961'de kurulan OYAK'ın sermayesi 1972'de 1,5 milyar bulmuş durumdaydı. Bu yıllarda şirket 250 - 300 milyon kâr dağıtabiliyordu.

OYAK Holding TOE'de % 78, Motorlu Araçlar Ticaret AŞ'de % 91, Goodyear AO'da % 8, Oyak-Renault Oto Fabrikası'nda % 42, MAİS'de % 99, TPAO'da % 9, Petro-Kimya'da % 20, Turgutlu Konservcilik'te % 97, Hektaş Ticaret'te % 37, Çukurova Çimento'da % 52, OYAK Sigorta'da % 85, herbiri 120 milyon sabit yatırım gerektiren Bolu, Ünye ve Mardin Çimento fabrikalarında %26 pay sahibidir.²¹

²⁰ Bkz. D. Avcıoğlu, Agy, C. 2, s. 580

²¹ Bu firmaların birçoğu yabancı şirketlerle bağlı olup, onların kolu durumundadır. 1976 başına göre, Goodyear'da görünür yabancı sermaye oranı % 66, Oyak-Renault'da % 44, TOE'de % 10 oranındadır (Bkz. H. Erdal, "Baş Düşman", Ürün, S. 49, s. 83 - 6).

OYAK, hızla yeni yatırımlar yapmakta ve böylelikle, büyük burjuvazinin yeni çevreleriyle sarmaşmaya devam etmektedir. Nitekim geçtiğimiz aylarda, MAİS ve MAT ile birlikte OMSAN'ı (Otomotiv Mamulleri Sanayi ve Ticaret AŞ) kurmuştur.

Ayrıca, "Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı" ve "Donanma Vakfı" gibi girişimler yoluyla da, ordu üst kademesinin kapitalistlerle sarmaşması sağlanmaktadır. "Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı" Amerikan Lockheed firmasıyla anlaşma imzalamıştır. Öteki ABD ve B. Alman uçak ve silah fabrikatörleriyle, tekelleriyle de ilişki halindedir.

Bu yollarla kimi paşaların, emekli olduktan sonra doğrudan kapitalistliğe atılması sağlanmış oluyor. Örnekleri sayılamayacak kadar çok. 15 - 16 Haziran'da 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı olan Org. Atalay, emekli olur olmaz, Dinçer Kök firmasının başlıca ortaklarından biri olarak boy göstermiştir. Yine, Milli Güvenlik Kurulu eski sekreterlerinden Oramiral Olcanoyan, ordu dan ayrıldıktan sonra, Baykar Holding'de sahneye çıkmıştır. Madanoğlu'na 10 bin lira aylıkla Coca-Cola firmasında danışmanlık öneriliyor.

Görüldüğü gibi, «işbirlikçi burjuvazi orduda, Meclis'te, Senato'da kendisine, yabancı ağalığa pek öyle baş eğmiyenlere karşı "tatlı sert" taktiği kullanıyor. Bu gibilere karşı o, hem sopanın, hem liranın ucunu gösteriyor.»²² Baş eğenleri ise işbirlikçi şirketlerin yönetim kurulu üyelikleri, ortaklıkları bekliyor.

Böylesine geniş avantajlarla ordu kademesini ehlileştirme ve bağlama çabaları, bizzat eski subaylar tarafından bile teslim edilecek kadar göze batar duruma gelmiş ve «... emek değerlendirmesinde aşırı ölçülere uzanarak subayı aydın çevrelerinden ayıran, orduyu milletin gözünde paragöz durumuna düşüren uygulamalar...»²³ eleştirilmiştir.

Ordu üst kademesini ehlileştirme politikası, ülkede ABD emperyalistlerinin (ekonomik, politik, kültürel varlığının yanısıra) askersel varlığının güçlendirilmesi çabalarıyla atbaşı gitmektedir. Ülkenin dört bir yanını kapsayan 35 milyon metrekarelik ABD ve NATO askersel üsleri, atom harmanları Türkiyeli subayların bile giremediği bölgelerdir (1963 yılında Trabzon'daki Amerikan üssünü denetlemeye giden Org. R. Tulga'nın, demir kafeslerle çevrili "gerçek üs" bölgesine sokulmadığı, Avcıoğlu'nun "Türk Ordusu ve Amerika 1947 - 1969" başlıklı yazı dizisinde ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Bu, elbette tek bir örnek değildir.)

Üslerde "ayak işleri"ni yapmakla "görevli" olan subay ve erler, son derece kötü koşullarda bulunmakta, buna karşılık en ağır işlere koşulmaktadır. Üssün dış güvenliği ile görevli erler ışıksız, yıkık dökük kulübelere "görev" yapmaktadırlar. Subay-

²² S. Üstünel, Türkiye Olayları.

²³ Madanoğlu'nun konuşmasından akt. D. Avcıoğlu, Agy, C. 2 s. 580

ların da durumu daha iyi değildir. R. Tulga, bu konuda şunları belirtmektedir: «Ülkemizin çeşitli yerlerinde atom başlıklarının saklandığı depolar var. Buralara yalnız Amerikalılar girebiliyor. Depolar, Amerikan kuvvetlerinin muhafazası altında. Türklere düşen iş, buralardaki Amerikalıların istirahat ve güvenliğini sağlamaktan ibaret. Telörgünün dışında Türk muhafızlar var.»

«Amerikalı sevgilisiyle konuşurken coşar, telefonu yere atar, kırar. Camları indirir. Gel tamir et, derler. Bıktık. Bunların askeri vazifeye ilgisi yok. İçerde refah manzarası, dışarda perişan durumda Mehmetçik... Üs içindeki bekçi köpeklerinin bile maması Almanya'dan gelmekte.» Böylesine ağır, onur kırıcı koşullar ve bu üslerin halkımız için, dünya barışı için oluşturduğu tehlikenin bilincine varılması, öte yandan burjuvazinin işbirlikçi politikasının açıkça anlaşılması ordunun geniş bir kesimini ilerici bir konuma itiyordu. Bu yönelimde, işçi sınıfı başta olmak üzere, tüm ilerici, yurtsever güçlerin emperyalizme ve tekelci sermayeye karşı yürüttüğü sınıf savaşımı belirleyici bir rol oynamaktadır.

Ordunun tabanını oluşturan er, assubay ve küçük rütbeli subayların büyük bir bölümünün NATO'cu politikanın, uyduculuğun dış politikada köşetaşı yapılmasının, iç politikada da emekçi halka karşı baskı ve terör uygulanmasını benimsemediği 1960'ların ikinci yarısında kendisini tüm açıklığıyla ortaya koymaya başladı. "Göksenin 68" yıllığı bu yoldaki ilk belirtilerden biri oldu. 1969 yılında da "69 Subayın Bildirisi" yayınlandı. Bu bildiri-nin ardından 5 deniz subayı ordudan atıldı. Bunu "Devrimci Ordu Gücü Bildirisi" izledi. Bildiri, «sömürü düzeninin ve dış temsilcileri»ni suçlayarak, «en üst kademelerdeki resmi görevlilerin (...) emperyalizmin destek ve himayesinde, yeni bir Yunanistan denemesinin özlemi içinde...» olduğunu ifade ediyordu.

Bu kaygılar yersiz değildi. Burjuvazi, politik ve ekonomik bunalımların burgacında ezilerek, "kuvvetli hükümet" belgisiyle muhalefeti, ilerici hareketi ezmek, kısa yoldan ereğine ulaşmak istiyordu. Eski Genelkurmay Başkanı Tural da, daha 12 Mart'çılardan önce, bu belgiyle öne çıkmıştı. Bu general; ilerici güçleri, halkı karşısında mum gibi durduracak "yetenekli, üstün komutanlar"dan söz ediyor; her hafta ordu birliklerine, komutanlara, kışlalara baştan aşağı anti-komünist, anti-Sovyet genelgeler, emirler yağdırıyordu. Bu amaçlara hizmet edecek filmler gösteriliyordu. Ancak Tural, hem zamansız çıkışlar yapması, hem aşırı gerici bir komutan olarak fazlaca sivrilmesi ve hem de, "piramidin tepesindeki yarış"ta yenik düşmesi nedeniyle, kendi 12 Mart'ını gerçekleştirmedi, yerinden alındı, emekliye çıkarıldı. Bu işi daha sonrakiler yaptı.

12 Mart 1971'de, ilerici subay ve erlerin eyleminin önünü kesmek için, generallerin karaünlü Muhtırası verildi. İlericileri

şaşırtmak için burjuvazi önceleri “sol” gösterdi, ama gerçekte sağ vurdu. Burjuvazinin yönetimi değiştirilmek bir yana, daha bir güçlendirildi. Hattâ, Demirel Hükümeti bile devrilmedi, kenara itildi, kızığa çekildi. Yerine, büyük burjuvazinin özenle oluşturduğu bir kadro işbaşına geldi. Ordu üst yönetimi, “düzen” adına yönetime el koydu. Burjuvazinin göstermelik bir Bakanlar Kurulu çıkarırken gözettiği üç ana amaç vardı : «Birincisi, burjuva - ağa partilerinin birliğini sağlamaktı. Bu, halkın elde etmiş olduğu demokratik haklara karşı girişilen saldırıyı, sıkıyönetimi, faşist biçimi baskıyı birlikte yürütmektir. İkincisi, gelen askersel baskıya “sivil elbise” giydirmek, milletin gözüne kül serpmektir, zorbalığı maskeleyektir. Üçüncüsü, karma hükümetin “bağımsız”, “tarafsız” olduğu ve “ordunun politikaya karışmadığı” masalını sürdürmektir.»²⁴

Esnek bir manevrayla işbirlikçi burjuvazi, yurtsever subayların çoğunu ordudan atmayı başardı. 12 Mart'ın hemen ertesinde, 17 Mart'ta, gazetelerde yeralan bir kararnameyle dört karacı, bir havacı general, bir amiral ve 35 albay ordudan uzaklaştırıldı. Birçok subay Ankara'dan sürüldü²⁵. 1972 yılı ortalarında 57 subay ve 11 assubay daha atıldı. Basında “İrfan Solmazer Dâvası” olarak anılan 107 sanıklı dâvada yeralanların, 19 kişi dışında, hepsi ordu kökenli kişilerdi²⁶. Burjuvazi ordudaki ilerici - yurtsever subay, assubay ve er kitlesine yıldırıcı bir gözdağı vermek istiyordu. Ordudan atılanlar kontrgerillanın işkence yuvalarına sevk edildi. Erler üzerindeki faşizan baskılar son derece ağırlaştırıldı. 12 Mart'ın planlarının hazırlanmasında emperyalist çevrelerin dolaysız katkıları olduğu gibi, bu gerici hareketin nimetlerinden de en çok onlar yararlandılar.

12 Mart'tan çok daha önce ortaya çıkan ve 12 Mart'tan sonra da gözlenen bir eğilim de, paşalar ve üst kademe subayları arasındaki külah kapma yarışıdır. Tural'ın eylemlerinin ortaya koyduğu gibi, Genelkurmay Başkanlığı'nın Cumhurbaşkanlığı için bir sıçrama tahtası olarak yorumlanması nadir bir olgu değildir. 27 Mayıs'da Genelkurmay Başkanlığı'na getirilen Sunay ancak Cumhurbaşkanı olarak buradan ayrılmıştı. Tural'ın da aynı özlemi çektiği ortadadır. Daha sonra bir partiye baş olup, seçimlerde koltuk kapma yarışına girmesi de bu özlemle bağlantılıdır. Sonradan gelen Tağmaç'ın da, çeşitli güçlüklerle Genelkurmay Başkanlığı'ndan ayrılmaya razı edilebilmiş olduğu bilinmektedir. F. Gürler de, 7 ay bu görevde kalıp, «Cumhurbaşkanlığına aday olmak için»²⁷ bu görevden ayrılmıştır. Sancar'ın görünürde daha sakin bir havada Genelkurmay Başkanlığı'ndan ayrılmaya

²⁴ S. Üstünel, Agy.

²⁵ Milliyet, 17.3.1971

²⁶ Sanıkların listesi için bkz. Milliyet, 13 ve 14.8.1971

²⁷ Yankı, S. 364, s. 20 - 22

sı, askersel çevrelerce, “27 Mayıs’tan sonra ilk defa bir Genelkurmay Başkanı hâdise yaratmadan ve olağanüstü yollara sapılmadan, görevini tamamlayıp emekli olmak” şeklinde ve adeta “olağanüstü bir olağanlık” olarak yorumlanmıştır. Komutanların post kavgasına böylesine alışılmıştır.

12 Mart’tan sonra gözlenen külah kapma yarışında 12 Mart’ın faşist komutanı Türün’ün özel bir yeri vardır. 12 Mart’ı izleyen dönemde, özellikle MC iktidarları döneminde Türün ve klığı, kendi adamlarını üst kademelere getirmek için yoğun çabalar harcadılar, faşist bir çıkış için çeşitli hazırlıklar yaptılar. Türün, böyle bir darbenin planlarıyla meşguldü. «Ankara’ya yürümek»ten, «Parlamentoyu İstanbul’da toplamak»tan söz ediyordu.²⁸

Ancak tüm bu hazırlıklar hem ordu içindeki, hem de ordu dışındaki ilerici güçler tarafından boşa çıkarıldı; faşist Türün, seçimlerde halktan esaslı bir şamar yedi, sesi soluğu kesildi. İşçi sınıfı ve tüm demokratik güçler DGM direnişlerinde, 1 Mayıs’larda, Metalurji işçilerinin grevinde, anti-emperyalist çıkışlarda elele vererek, emekçi halkın gücünü ortaya koydular.

Türkiye’de ordunun politik alandaki yeri ve rolü konusunda yapılan bu incelemenin sonuçları, bizleri, TKP Programı’nda açık bir şekilde saptanmış olan şu gerçeğe götürmektedir: Ordunun ana yığını, erleri ve assubayları ile halktan, emekçi yığınlardan gelmekle birlikte, bu kurum, emperyalistlere dayanan işbirlikçiler, militarist klik eliyle işçi sınıfına, emekçilere ve devrimci güçlere karşı vurucu güç olarak kullanılmaktadır.

Bu çarpıklığın ortadan kaldırılması ve ordunun, kendi tabanını oluşturan etmenlerin sınıfsal çıkarlarına uygun olarak, emekçi halkın en dirimsel özlemlerine hizmet etmesi, elbette kısmi ve sonuçsuz kalacak “reform”larla değil, ancak gerçekten demokratik bir düzenin kurulmasıyla, işçi sınıfının belirleyici bir rol oynadığı, halktan yana bir iktidarın işbaşına gelmesiyle sağlanabilir.

²⁸ Yankı, S. 364, s. 23

TÜSTAV

YAŞASIN ULUSLARIN KENDİ YAZGILARINI ÖZGÜRCE BELİRLEME HAKKI!

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİNE ÖZGÜRLÜK!

Enflasyon Nedir, Nasıl Önlenir? (2)

Ayhan YILMAZ

TARİHÇE

Türkiye'de enflasyon belirgin olarak ikinci dünya savaşından sonra gözlenmeye başlamıştır. Daha önceki devletçilik döneminde fiyat hareketleri olmuşsa da bunları yapısal ve süregelen bir enflasyonun sonuçları olarak kabullenmemek gerekir. 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti, ekonomi politikasında devletçiliğe karşı şu noktalara ağırlık verdi : Devlet tarafından karşılanan altyapı yatırımları, tarımsal gelişmeye öncelik ve buradan elde edilecek artığın sanayi malları ithalinde kullanılması, özel ve yabancı sermayenin gelişmenin temeli olarak tanınması ve devlet müdahalesinin kalkması.

Gerçekten de, DP iktidarının ilk yıllarında özel sektöre verilen krediler önemli oranda arttı ve özellikle karayolu taşımacılığına büyük yatırımlar yapıldı. Bütün bunlar için gerekli olan mali kaynak para arzının artırılmasıydı. Artan ithal malları tüketimi Marshall yardımıyla sağlanan parayla karşılandı. Ama aynı zamanda iklim koşullarının da yardımıyla tarımda 1950-53 yılları arasında % 95 oranında bir üretim artışı sağlandı. Bu artış, Kore savaşının doğurduğu elverişli ticari koşullarda yüksek fiyatlarla ihraç edilebildi. Ancak bu kısa dönemli başarıları büyük kayıplar izledi ve 1954 yılında bir önceki yıla oranla tarımsal üretim % 20, gayri safi milli-hasıla % 9 düştü. Bu dönemde fiyatlar ortalama % 15-18 artmaya başladı. Aynı zamanda dış ticaret açığı da büyüyordu. Bütün bunlar sonunda İMF, OECD, AİD gibi kuruluşlar hükümete bir devalüasyon için baskı yaptılar ve 1958 yılında dolar 2,80 TL'dan 9 TL'sına çıkarıldı. Bunun karşılığı olarak AİD 234, EPU 100, İMF 25 milyon dolar kredi açtılar.

Devalüasyon enflasyonu önlemede başarılı oldu. 1960 yılında fiyat artışlarında âni bir düşme oldu. Ama bu, bütün yük emekçi kitlelerin sırtına yüklenerek başarıldı. Toplumsal gerginlikler son derece arttı ve bu da 27 Mayıs darbesine yol açtı.

1961 Anayasası ile yeni bir döneme girildi ve hemen ardından 1963 yılında ilk beş yıllık plan uygulamaya konuldu. Bu planda fiyat artışlarının önlenmesine özel önem veriliyordu ve gerçekten de 1969 yılına kadar fiyat artışları % 10'u geçmedi. Ancak, bu düzeydeki fiyat artışları bile Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında değer kaybetmesine yol açtı. 1970 yılında dolar 9 TL'sından 15 TL'sına çıkarıldı. Bu kararın alınmasında özellikle OECD ülkelerinin önemli rolü olduğu bilinmektedir. An-

cak bu devalüasyonun sonucu da emekçi kitlelerin yoksullaşması oldu ve zaten önemli boyutlara varmış olan toplumsal muhalefeti daha da artırdı. Bu dönem 1971'de 12 Mart muhtırası ile sonuçlandı.

1971'den sonra ekonomiyi kararlılığa kavuşturmanın yolu olarak faşizm denendi. Emekçi kitlelerin artan fiyatlar karşısında gerçek gelirlerini koruyabilmek için her türlü savaşmaları engellendi. 1971-74 döneminde işçilerin ve diğer emekçilerin gerçek ücretleri düştü, sermayedarların kâr oranları yükseldi; ama aynı zamanda enflasyon da hızlandı. Bu dönemde yurt dışında çalışan işçilerin gönderdikleri paraların üretken yatırımlara yönlendirilememesi enflasyonu artırdı. Biriken döviz fonları daha sonra büyük oranda dışa bağımlı endüstrilerin kurulmasında kullanıldı. Ancak ihracatta beklenen artışlar sağlanamayınca ve işçi dövizlerinde de beklenmeyen bir düşme görülünce dış ödemeler dengesi 1974'ten itibaren açık vermeye başladı. Bunda petrol fiyatlarındaki artışın da belirleyici rolü oldu.

1974 yılındaki Kıbrıs çıkartması, enerji kıtlığı ve MC hükümetlerinin talancı ekonomi politikaları döviz darboğazına eklenince, 1977'de Türkiye ekonomisi % 40'ı aşan bir enflasyonla karşılaştı. 1977 başında döviz kıtlığı yüzünden tüm ithalat durduruldu. Bu, yeni yatırımların yapılamaması ve dışa bağımlı sektörlerde üretimin durması sonucunu doğurdu. Enerji kısıtlamaları tüm sanayi üretimini önemli ölçüde düşürdü. 1977 yılında toplam sanayi üretimi % 35 düştü ve mevcut üretim kapasitesinin ancak % 54'ü kullanıldı. Türkiye ekonomisi, tarihinin en derin bunalımıyla karşılaştı.

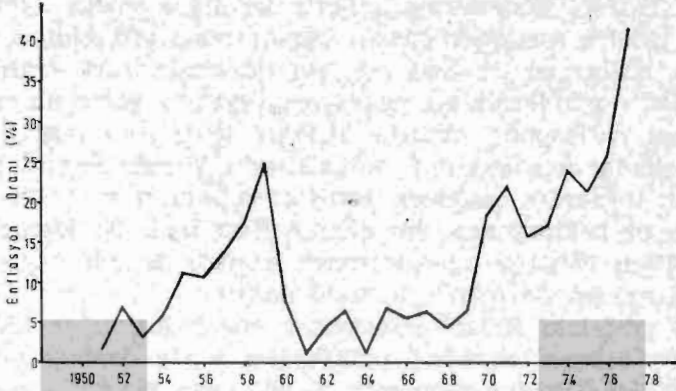
Artan toplumsal muhalefet tarafından (ki bu artık birçok işveren gurubunu da içeriyordu) iktidardan düşürülen MC yerine kurulan CHP ağırlıklı hükümet, başta İMF olmak üzere emperyalizmin diğer mali kuruluşlarının baskısıyla üçüncü büyük devalüasyonu 1 Mart 1978'de yaptı. Bunu İMF, Dünya Bankası ve diğer kuruluşlardan alınan krediler ve bu kuruluşların ekonomi üzerinde denetimlerinin artması izledi. İçinde bulunduğumuz bu günlerde Türkiye'nin bunalımdan çıkmak için izlediği yol bütünüyle bu kuruluşlar tarafından çizilmekte.

NEDENLER

Grafik 1 incelendiğinde ilk göze çarpan, enflasyonun siyasi iktidarın niteliğiyle oldukça yakından ilintili oluşudur. Grafiği DP iktidarı, 27 Mayıs sonrası ve 12 Mart sonrası olarak üç döneme bölmek mümkün. Bunlardan birincisinde, DP iktidarı döneminde enflasyon önemsiz bir düzeyden başlayarak gittikçe artmış, 1958 devalüasyonundan sonra 1959'da en yüksek orana ulaşmış ve 1960'da bu devalüasyonun ve diğer önlemlerin etkisiyle durdurulabilmiştir. Planlı ekonominin uygulandığı 1961-69 yılları arasında fiyat artışları % 10'un altında tutulabilmiştir. 1969-

da önemli fiyat artışları olmuş, bunu izleyen yıl yapılan devalüasyon 1971 yılında fiyatların daha da artmasına yol açmış, ama enflasyonu önemli ölçüde düşürmede başarılı olamamıştır. Bundan sonraki yıllarda oran % 20'nin altına düşmemiş, sürekli yükselmiş ve 1977'de % 40'ı aşmıştır.

GRAFİK 1

Görüldüğü gibi enflasyonun dönemleri siyasal dönemlerle büyük oranda çakışmaktadır. Bu durum, burjuva hükümetlerin ellerinde enflasyona karşı koyabilecek araçları olduğunu, ama bu araçları da kullanmanın da siyasi tercihlere dayandığını göstermektedir. Örneğin devalüasyonların ve dış ticaretin enflasyonla ilişkisi olduğu, hükümetlerin para, kredi ve taban fiyat politikalarının ekonomiyi önemli ölçüde yönlendirebildiği bilinen olgulardır. Şimdi bu değişkenlerin, Türkiye'nin yukarıda özetlediğimiz enflasyon tarihinde ne denli etkili olduklarını biraz daha yakından görelim.

Para Politikası

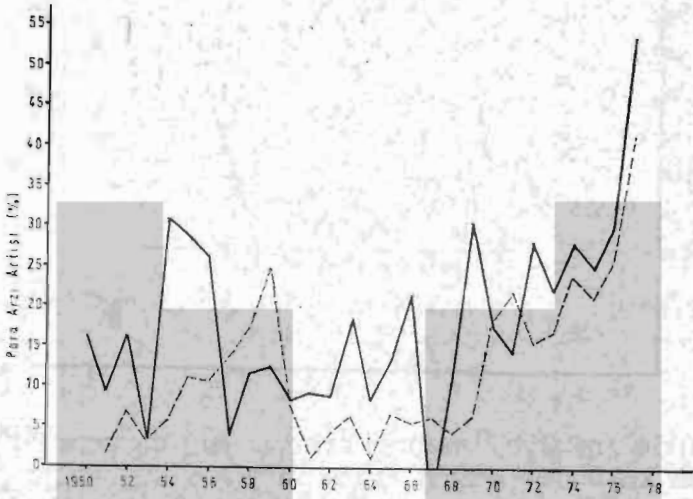
Yazının birinci bölümünde de belirtmiş olduğumuz gibi* hükümetlerin para arzını artırmaları enflasyonun önemli nedenlerinden biridir. Hükümetlerin bu yola başvurmalarının nedeni bütçe harcamalarının gelirlerden çok olmasıdır. Aradaki fark başka hiçbir yolla, örneğin harcamaların kısılması, gelirlerin artırılması veya borçlanma yoluyla kapatılmıyorsa geriye kalan tek yol budur. Bu durumda hükümet yalnızca para matbaasına bir emir vererek milyardların sahibi olabilmektedir.

Hükümet fazla olarak bastığı parayı dolaşıma soktuğunda, örneğin bir mal satın aldığı anda aynen bir kalpazan gibi zenginleşecektir. Hükümet tüm parayı elinden çıkardığında piyasadaki toplam para miktarı artacak ama toplam gerçek değer aynı kalacaktır. Dolayısıyla bütün metallerin fiyatı fazla parayı yutacak

* Ürün Mayıs 1978, Sayı 47.

oranda artacaktır. Bütün bunlar tamamlandığında ekonomideki değerlerin çeşitli guruplar arasındaki dağılımı değişmiştir. Örneğin, parayı basan hükümet, fiyatları diledikleri gibi artırılabilen tekeller ve sermayedarlar zenginleşmiş, fiyat artışlarıyla orantılı bir taban fiyatı alamayan köylüler, ücretlerini aynı oranda artıramayan işçiler ve memurlar yoksullaşmış olacaktırlar. Yani toplumda gelir dağılımı sermayeden yana değişmiş olacaktır. Grafik 2, bu yolun 1950-77 yılların arasında ne oranda kullanıldığını gösteriyor.

GRAFİK 2

DP iktidarı döneminde özellikle 1954-57 yılları arasında piyasaya sürülen para miktarı her yıl % 25 - 30 artmıştır. Grafikte açıkça görüldüğü gibi bu artışları hemen fiyatların genel düzeyindeki bir artış izlemiştir (Kesik çizgiler enflasyon oranını gösteriyor). Aynı şekilde 1970 yılındaki ani enflasyon artışından bir yıl önce 1969'da piyasaya sürülen paranın % 30'dan fazla artmış olduğunu görüyoruz. 1971-76 yılları arasında para arzındaki artışların oranı ve enflasyon geniş ölçüde çakışmış, para arzı 1977'de % 53'e çıktığında enflasyon da % 42'yi aşmıştır. Özellikle son yıllardaki artışlar, MC ortaklarından Erbakan'ın "ağır sanayi hamlesi"nin parasını nereden bulduğunu açıklıyor.

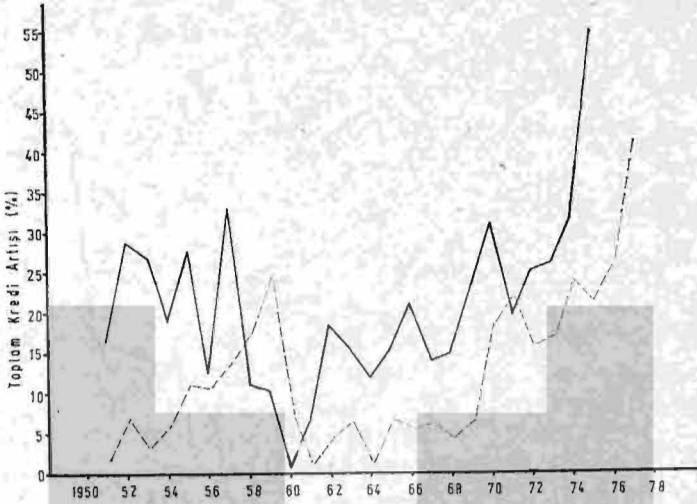
Grafik 2'den çıkan bir başka sonuç da enflasyona karşı önlemlerin başında para arzının kısılmasının geldiğidir. 1959, 1967 ve 1971 yıllarındaki düşüşler enflasyona karşı alınan önlemlerdi; bunlardan ikisi, 1959 ve 1971 önlemleri, 1958 ve 1970 devalüasyonlarıyla birlikte alındı. Aynı şekilde 1978'de de, finansman kaynağı bulunmayan, yani para arzı arttırılarak ödenmesi tasarlanan projelerin bütçeden çıkarılması Ecevit hükümeti tarafından alınan önlemlerin başında geliyordu.

Kredi Politikası

Hükümetler fazladan bastıkları paraları mutlaka kendileri kullanmazlar. Kapitalistlere daha çok kredi verebilmek için de bu yola başvururlar. Grafik 3'de devlet tarafından verilen toplam kredilerdeki artışla enflasyon arasındaki ilişki açıkça görülüyor.

GRAFİK 3

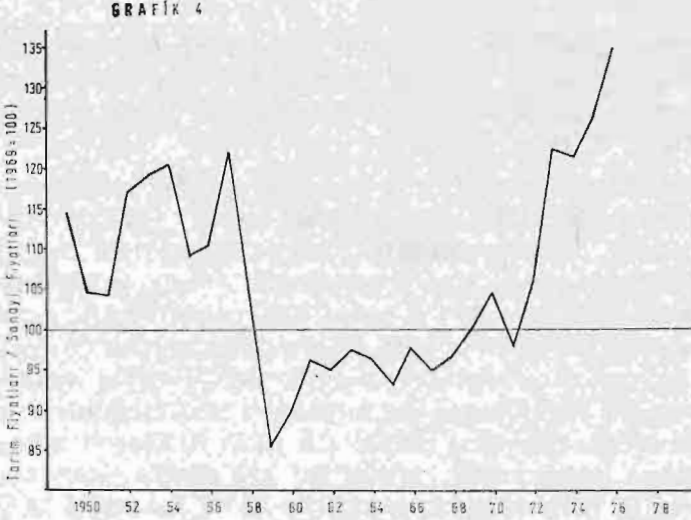

Grafikte, enflasyon oranının artmasından bir veya iki yıl önce toplam kredilerde önemli artışların yer almış olduğu görülüyor. Verilen krediler hiçbir zaman bütünüyle üretken alanlara yatırılmadığı için enflasyonu hızlandırmaktadırlar. Özellikle tarım kesimine verilen krediler büyük kapitalist çiftçinin eline geçmekte ve bu nedenle de üretkenlik artışına önemli katkıları olmamaktadır. Örneğin 1977 yılında tarım kredilerinin % 80'i toprak ağalarına verilmiştir. Bütün bunlar yüzünden, kredilerin azaltılması enflasyona karşı alınan önlemler arasındadır.

Tarımsal Fiyatlar ve Destekleme Alımları

Türkiye'de tarımsal ürünlerin fiyatları geniş ölçüde hükümetler tarafından saptanmaktadır. Hükümetler taban fiyat politikalarıyla tarım ve sanayi arasındaki değer akımını diledikleri gibi ayarlayabilmektedirler. Grafik 4, 1950'den bu yana tarım ve sanayi fiyatlarının görece olarak nasıl değiştiğini gösteriyor. Bu grafikte 100'ün üstündeki değerler tarımsal fiyatların yüksek olduğu ve sanayiden tarıma değer aktarıldığı yıllardır. Çizginin 100'ün altında olduğu yıllarda ise tarım fiyatları görece olarak düşük tutulmuş ve tarımdan sanayiye değer aktarılmıştır.

Grafikte açıkça görülüyor ki, DP iktidarı döneminde taban fiyat politikaları kesinlikle tarımdan yana olmuştur. Bu durum

«Menderes efsanesi» nin ekonomik temelidir. Nüfusun % 80'den fazlasının tarımdan kazanç sağladığı bu dönemde, tarımdan yana bir politikanın bitmez tükenmez bir oy potansiyeli sağlayacağı açıktır. Bu politika daha sonra AP tarafından devralınmış, ancak planlı ekonomi döneminde rahatça uygulama olanağı bulunamamıştır. Bu dönemde taban fiyatlar sürekli şekilde sanayiye değer artıracak oranda düşük tutulmuştur. Onyıllardır geniş köylü kitlelerinin DP ve AP yi “köylü dostu” ve CHP'yi de “köylü düşmanı” olarak görmeleri nedensiz değildir. Ancak, 12 Mart döneminde 100'e yakın seyreden fiyat oranı, 1973 yılında DP dönemindekini aşacak kadar tarımdan yana değişmiştir. Bu yükselmeyi 1973 seçimleriyle iktidara gelen “yeni” CHP, yukarıda sözünü ettiğimiz köylü düşmanı izlenimini kırabilmek amacıyla gerçekleştirmiştir. Daha sonra iktidara gelen MC CHP'nin altında kalmamış ve tarım fiyatları daha da yükselmiştir.

Grafik 4'te görüldüğü gibi tarımsal fiyatların yüksek olduğu yıllar enflasyonun yüksek olduğu yıllarla çakışmaktadır. Öte yandan, tarımsal fiyatların düşük tutulması her zaman enflasyona karşı bir politikanın sonucu olmuştur. Örneğin 1958 - 59 yıllarındaki ani düşüş 1958 devalüasyonu, 1971 yılındaki düşüş ise 1970 devalüasyonu, birlikte enflasyona karşı alınan önlemlerdi. Ayrıca 1960 - 69 yılları arasında enflasyonun düşük oranda tutulabilmesinin önemli nedenlerinden biri de tarımda fiyatların düşük olmasıdır. Bu durum, yukarıda da açıkladığımız gibi Türkiye'deki tarımsal üretimin niteliğinden gelmektedir. Yüksek taban fiyat uygulamasından aslan payını kaptanlar toprakağaları ve zengin köylüler olmakta, bunlar da elde ettikleri geliri üretkenliğin artırılmasında kullanamamaktadırlar. Bu da tarıma aktarılan değerlerin üretim yerine tüketim alanına kaymasına, dolayısıyla enflasyonun körüklenmesine yol açmaktadır.

Dış Ticaret ve Devalüasyon

Türkiye'de enflasyon tarihinin her dönüm noktasında önemli bir devalüasyon vardır. Üstelik bu dönüm noktaları yalnızca enflasyon tarihine ait değildirler. Önemli siyasi değişimler hep devalüasyonlara eşlik etmişlerdir.

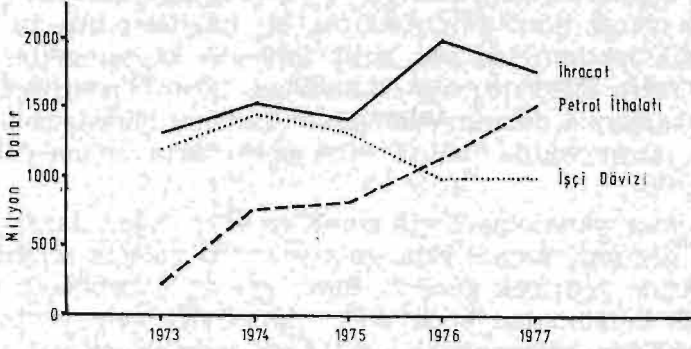
Grafik 1'de görüldüğü gibi devalüasyon her zaman enflasyonu durdurucu bir etken olarak kullanılmıştır. 1958 devalüasyonu kısıtlayıcı para, kredi ve taban fiyat politikalarıyla birlikte enflasyonun önlenmesinde son derece etkili olmuş, enflasyon oranı iki yıl içinde % 20'den % 1'e kadar düşürülebilmştir. Ancak, devalüasyonu izleyen 1959 yılında fiyat artışları daha da hızlanmış, önlemler sonuçlarını sonraki yıl vermişlerdir. Aynı şekilde 1970 yılında yapılan devalüasyon da kısıtlayıcı mali önlemlerle desteklenmiş, yine devalüasyonu izleyen ilk yılda enflasyon artmış sonra bir düşme göstermiştir. Ancak bu kez düşme istenen oranda olmamış ve % 15'in altına inmemiştir. Bunu izleyen yıllarda enflasyon daha da hızlı artmıştır. Daha sonra "kur ayarlaması" adı altında irili ufaklı birçok devalüasyon yapılmışsa da enflasyon sürekli artmıştır. 1977 yılında enflasyonun % 40'ı aşması üzerine 1978 Mart'ında bir devalüasyon daha yapıldı. Aradan iki ay geçmeden bunu bir "kur ayarlaması" izledi. 1978 devalüasyonu da yatırımların, para arzının, kredilerin kısıldığı ve taban fiyatların düşük tutulduğu önlemler dizisiyle birlikte enflasyonu durdurmak üzere yapıldı.

Devalüasyonun enflasyonu durdurabilme özelliği dış ticareti etkilemesinden gelmektedir. Örneğin 1950 yılında başlayan enflasyon Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında sürekli değer kaybetmesine yol açmış, bu yüzden ithalat artmış ve dış ticaret açığı giderek büyümüştür. Devalüasyonla birlikte ithal mallarının fiyatları artmış, dış dünya için ise Türkiye'nin ihracat malları ucuzlamıştır. Böylelikle azalan ithalat, artan ihracat ve dış kredilerle dış ticaret açığı kapanmış, diğer önlemlerle birlikte enflasyonun önü alınabilmiştir. Ancak 1960'ların sonuna gelindiğinde Türkiye ekonomisinin geçirdiği yapısal değişiklikler ve sınıf savaşımının vardığı boyutlar bu mekanizmanın 1950'lerde olduğu gibi rahatlıkla işlemesine elvermemiştir. Büyük oranda yatırım malları ve temel girdilerden oluşması nedeniyle ithalat devalüasyondan sonra azalmamış, öte yandan ihracat da dünya pazarlarında yeterli talep olmayışı yüzünden artmamıştır. Böylelikle 1970 devalüasyonu sonucunda artan ithal mal fiyatları iç fiyatlarda zincirleme bir artışa neden olmuş ve enflasyonu daha da körüklemiştir.

1970'den itibaren yurt dışında çalışan işçilerin gönderdikleri yabancı paralar dış ödemeler dengesindeki açığı kapamış ama bunların üretken alanlara yatırılmayı enflasyon hızını artırmıştır. İşçi dövizlerinin geniş ölçüde dışa bağımlı endüstrilerin, örneğin otomotiv endüstrisinin kuruluşunda harcanması ve 1974 yılında-

ki petrol zammı âni bir döviz darlığı yarattı. Grafik 5'de görüldüğü gibi bu dönemde ihracatta önemli bir artma olmamış, işçi dövizleri düşmüş, petrole ödenen para ise 6 kattan fazla artmıştır.

GRAFİK 5

Daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi, 1977'ye varıldığında döviz darlığı yüzünden ithal malı girdiler kullanan sektörlerde üretim hemen hemen durmuş, üretim araçlarının dışarıdan ithal edilmesi gereken birçok yatırım yapılamamıştır.

TEK SEÇENEK

Görüldüğü gibi, Türkiye'de enflasyonu durdurmak için her defasında aynı senaryo oynanmıştır; para arzı, krediler kısılmış, taban fiyatlar düşük tutulmuş ve bir de devalüasyon yapılmıştır. Ancak bunların dışında ekonominin ve gelir dağılımının yapısını değiştirecek hiçbir köklü önlem alınmamıştır. Her devalüasyondan önce İMF, Dünya Bankası, OECD gibi emperyalizmin mali ve ekonomik örgütlerinin ekonomi üzerindeki baskı ve denetimleri artmış, alınan önlemlerin uluslararası tekeli sermayeden yana olmasında diretmişlerdir. Bütün bunların sonucunda yine her defasında önlemlerin doğurduğu ekonomik yük, zaten enflasyon tarafından ezilmiş olan emekçi halkın sırtına yüklenmek istenmiştir. Ancak bunu başarmak gittikçe güçleşmektedir. 1958 yılında kesinlikle başarılı olan önlemler 1970'de ve sonrasındaki 12 Mart faşizmine karşı aynı başarıyı sağlayamamıştır. 1978 yılında ise 1971'deki kadar bile başarılı olamayacağı beklenebilir. Çünkü artık başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi kitleler 1958'lerde olduğu ölçüde edilgen değildirler, tersine çok daha örgütlü, deneysel ve sömürüye karşı savaşta kararlıdırlar.

Ancak 1978 yılında durumun daha farklı olduğu ileri sürülebilir. Çünkü CHP ağırlıklı hükümet, programında ekonomiyi ve ulusal güvenliğini dışa bağımlılıktan kurtaracak bir ekonomi politikası izleyeceğini, emeği en kutsal değer saydığını ilan etmiştir. Ama bütün bu söylenenler bu hükümetin tekellerin, işbirlikçi sermayenin ve emperyalizmin mali ve ekonomik kuruluşlarının güdümüne girmesini engellemiştir. Hükümetin enflasyona karşı aldığı önlemler İMF'nin istemleri doğrultusunda gelişmektedir.

% 30 oranında enflasyon, yatırımların kısılarak kalkınma hızının düşürülmesi, taban fiyatların düşük tutulması ve işçi ücretlerinin dondurulması hep İMF'nin istemleriydi. İlk üç koşulu yerine getiren Ecevit hükümeti şimdi de işçi ücretlerini dondurma girişiminde bulunmaktadır. Görülüyor ki, programında emeği en yüce değer olarak gördüğünü belirten bir hükümet bile 12 Mart'ın kukla hükümetlerinden pek farklı önlemler alamamakta. Demek ki NATO'lara İMF'lere bağlı kalındıkça, tekeli - işbirlikçi sermayenin çıkarlarına dokunulmadıkça enflasyonu "durdurmanın" tek bir yolu vardır; bu da "bütün yükü emekçilerin sırtına yüklemektir".

Emekten yana olmak için emeği en yüce değer olarak görmek yetmez; her şeyden önce ekonomik yaşamda emeğin somut istemlerini yerine getirmek gerekir. Bunu gerçekleştirebilecek olan ve ekonomik bunalımdan kurtulmak için tekeli sermayenin dayattığı önlemlerin karşısındaki tek tutarlı seçenek ise işçi sınıfının politikasıdır. Türkiye işçi sınıfı ve onun politik örgütü TKP, bunalımdan ancak onu doğuran temel nedenin, yani emperyalizme bağımlılığın ortadan kaldırılmasıyla kurtulunabileceğini savunuyor ve bunu gerçekleştirmek için de somut işlemlerini sıralıyor :

- Emperyalizme, NATO'ya bağlılıktan doğan bütün dış borçlar iptal edilmeli,
- Bütün yabancı tekellerin, bütün emperyalist kurumların sermayeleri kamulaştırılmalı ve demokratik devletin mülkiyetine verilmeli,
- Ulusal endüstri yabancı tekellerin rekabetinden korunmalı, tekellerin yararına olan serbest ithal rejimi kaldırılmalı,
- Memleketteki yerli - yabancı bütün özel bankalar devletleştirilmeli,
- Sigorta kurumları ve büyük toptan ticaret devletleştirilmeli, halka mal edilmeli,
- Büyük özel ortaklıklar, holdingler, kurumlar, devletle ortaklaşa kurulan işletmeler, dış ticaret, madenler ve maden çıkarma endüstrisi devletleştirilmeli,
- Küçük ve orta işletmecilik, zanaatkârlık, ucuz ve kolay kredi gerekli ilk maddeler, yardımcı gereçler sağlamak ve ürünlerinin satılmasına yardım etmek yoluyla korunmalı,
- Sendikalara, işçi komitelerine işletmelerin ve ortaklıkların ey-lemlerini denetleme hakkı verilmeli,
- Dış ticarete tek yanlı yönelim kaldırılmalı, ticaret bütün dünya ülkeleri ile eşit hak ve karşılıklı fayda temeli üzerinde geliştirilmeli,
- Sömürücü zümrelerin çıkarına işleyen bugünkü adaletsiz vergi sistemi kökünden değiştirilmelidir.*

* TKP Programı, Ürün Yayınları, 1978, s. 39 - 41.

Egemen Güçlerin Yeni Bir Provokasyonu

Burjuva haber ajansları ve tekelci basın, **Katkı** adında bir dergiye dayanarak bir haber yayınladılar. Bu sözde “TKP” olan bir partinin yasal olarak kurulduğunu duyurdular. **Katkı** adlı derginin içyüzünü bilenler için bu haber şaşırtıcı olamayacaktır. Bundan çok önce açığa çıkartılan sahte “TKP” kurma girişimine komünist ve işçi hareketi hakkında en küçük bilgisi olanlar bile gü-lüp geçtiler.

Nedir ki, soruna yalnızca üçbuçuk provokatörün işi olarak bakmak doğru olmaz. Sözde “TKP” kurma girişimi, Türkiye Komünist Partisi’ne, TKP’ye özgürlük savaşına karşı işbirlikçi burjuvazinin sürdürdüğü saldırının bir halkasıdır. Gerçekten de burjuvazi, Türkiye Komünist Partisi’ne, Türkiye Komünist Partisi’ne özgürlük savaşına değişik yöntemlerle saldırıyor. Özellikle 1 Mayıs dev çıkışından sonra bu saldırılar daha da yoğunlaşarak sürüyor. Burjuvazinin anti-komünist saldırılarının başında, Parti üzerindeki yasağı sürdürmek, üstelik bu yasağın kalkmasını isteyenlere karşı bile koğuşturmalarla baskıda bulunmak geliyor.

Burjuvazi, ikinci olarak, Parti’yi likidatörlere, oportünistlere yolu açmakla vurmaya çalışıyor. Yarım yüzyıldan beri Türkiye Komünist Partisi’nin Marksçı - Leninci savaşçıları, Parti’yi yığın-lara duyurma girişimlerini baltalayan likidatörlere karşı durdu-lar. Onların etkilerini kırdılar ve Türkiye Komünist Partisi’nin iş-çi sınıfı ve yığınlar içindeki öncü, savaşkan rolünü güçlendirdi-ler.

Nedir ki, oportünizm, küçük burjuva ögeler arasında sürekli boy veriyor. Bugün de, Türkiye Komünist Partisi’nin illegal ör-gütlenmesini baltalamak için oportünist görüşler yayılmak iste-niyor. Burjuva yasallığına körükörüne boyun eğen kimileri Tür-kiye Komünist Partisi’ne sözde meydan okumaya yelteniyor. “İl-legalite fetişizmi” dedikleri birşeyle Parti’ye saldırıyor, Türkiye Komünist Partisi’nin eylem birliği çağrılarına “legale çıkın!” kış-kırtmalarıyla karşı çıkıyor. “Türkiye Komünist Partisi’ne Özgür-lük” diyen yüzbinlerce emekçi, oportünist görüşlerle şaşırtılmak isteniyor. Burjuvazinin anti -komünizmle ve oportünizmle TKP’ye özgürlük savaşını bastırma girişimine şimdi de yeni bir yöntem ekleniyor. Bu, TKP’ye özgürlük savaşını yozlaştırma girişimidir. MİT, CIA, TKP’ye özgürlük isteyenlerin, bu uğurda hapsi, kanlı saldırıları göğüsleyenlerin bu özverili savaşa gölge düşürmek, bu savaşı yığınların gözünde değersizleştirmek için her yola baş-vuruyor.

Katkı denilen dergide yuvalanan Ali Ergin Güran, Mahmut Açksöz, Süleyman Mızrak, Ferda Aykan, Musa Uysal, Orhan Sel-en’lerin çirkin kişiliğinde komünistleri lekelemeye çalışıyor. Bur-

juvazi bu garip yaratıkları komünist sanacak üç - beş kişi bulunur umuduyla propaganda aygıtını harekete geçiriyor. Tekelci basın burjuvazinin yozlaştırma amacını olanca çıplaklığıyla yansıtıyor. Bile bile gülünç, sözümona parti programları, bilinçli olarak deli saçmalarıyla doldurulmuş sözüm ona parti tüzükleri, geri zekâlıları bile güldürecek sözde legal komünist partisi kurma haberleri boş yere yayınlanmıyor. Bununla polisi, **Katkı**'cısı işçilerin, emekçilerin ne kadar kutsal değerleri varsa onların tümünü, parti programı, parti tüzüğü kavramlarını, parti üzerinden faşist yasağı kırma savaşını yığınların gözünden düşürme denemesi yapıyor. Çizilen tabloya bakın hele: Bir yanda yüzbinlerce işçi 1 Mayıs Alanlarında "TKP'ye Özgürlük" diye haykırıyor, bu uğurda savaşıyor, öte yanda bir derginin sayfalarına tünemiş üçbuçuk provokatör "biz TKP'yiz" diye ortalığa dökülüyor.

Bu tablonun kimseyi inandırmayacağını **Katkı**'cılar da biliyor. Ama onlar ellerinin değdiği herşeyi kirletebileceklerini sanarak hareket ediyorlar. Boşuna!

Türkiye Komünist Partisi'nin şanlı savaş tarihine, onun yığınları saran bağımsızlık, demokrasi, barış ve sosyalizm savaşına hiçbir güç gölge düşüremez. Türkiye Komünist Partisi üyeleri, parti sempatizanları, demokrasiden yana güçler, polisin giriştiği bu TKP'ye özgürlük savaşını yozlaştırma girişimine, "TKP'ye Özgürlük" belgisini daha büyük bir güçle yükselterek gereken yanıtı veriyorlar.

(TKP'nin Sesi Radyosu, 28 Temmuz 1978)

★

YAŞASIN MARKSIZM - LENİNİZM! ANTI-KOMÜNİZME, ANTI-SOYETİZME, SAĞCI "SOLCU" OPÖRTÜNİZMİN HER TÜRÜNE KARŞI ARAKİSİZ SAVAŞ! MAOCULUĞA, TROÇKİZME, ANARŞİZME VE REFORMİZME KARŞI SAVAŞ!

★

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİNE ÖZGÜRLÜK!

Çekoslovakya'da 1968 Yılı'nın Gerçeği

Milan MATOUS

Çekoslovakya'da 1968'de hazırlanmakta olan karşı devrimin bastırılmasından ve toplum yaşamında yeniden sosyalizmin egemen olmasından bu yana 10 yıl geçti. O zaman kardeş sosyalist devletlerin askeri güçlerinin Çekoslovakya'daki karşı devrim hareketini bastırmak üzere harekete geçmeleri gürültülü bir anti-komünizm ve özellikle anti-Sovyetizm kampanyasının doğmasına yol açmıştı. Aşağıda olayların gerçek yüzünü ve Çekoslovakya'da o zamandan bu yana meydana gelen değişme ve gelişmeleri anlatan Çek yazarı Milan Matous'un aynı başlıklı yazısını özetleyerek veriyoruz.

İlerici ve gerici güçler arasındaki tüm bellibaşlı tarihsel çatışmalar hep şiddetli tartışmalara konu olmuştur. İşte 1968 yılında Çekoslovakya'da meydana gelen olaylar da böyleydi. Hatta buradaki olayları tam kavramak bazı bakımlardan daha da güçlükler gösteriyordu. Bu güçlükler 1960'ların sonlarındaki Çekoslovakya'da, sosyalizm yolundaki ciddi eksiklikler ve hataların en üst düzeydeki Parti temsilcilerinin oportünist tavrı ve dış ve iç gerici kalıntıların karşı devrimci çabalarıyla birleşmesinden kaynaklanmaktadır. Karmaşık tarihsel olayların tam anlaşılması, aynı zamanda anti-komünist uydurmalar dalgası, yarım gerçekler ve tahrifler tarafından engellenmiştir. Bunlar 1960'ların sonlarında Çekoslovakya'da olanların gerçek manzarasını tahrif ettiler, ana amaçları sosyalizmi, komünist hareketi ve Marksizm - Leninizm'i gözden düşürmektir.

Burjuva propagandası ülkemizde girişilen karşı devrim konusundaki gerçeği gizlemeye çabalyor. Burjuva propagandası, aynı zamanda, kendi saflarındaki oportünizm ve revizyonizmin üstesinden gelmekle kalmayıp, 1960'lı yıllar boyunca biriken ve Parti içinde ve toplumda bir bunalıma neden olanlar da içinde halkın yaşamının tüm temel sorunlarını dürüst bir biçimde ele almakta olan Çekoslovakya Komünist Partisi'nin Marksist - Leninist politikası hakkındaki gerçeği de gizlemeye çabalamaktadır.

1960 yıllarının başlarında sosyalizmin temellerinin kurulmasıyla ilgili tüm görevler, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet ve sömürünün tasfiye edilmesi, emekçi halkın iktidarının güçlendirilmesi, bilim, kültür ve eğitimin her yönlü geliştirilmesiyle esas olarak çözülmüştü. Ancak bu başarılar aynı zamanda büyük sorumluluklar da doğurdu. Sosyalizmin ilk evresinde yapılan hatalar ve zayıf noktaların zamanla tasfiyesi de gerekliydi.

Bununla birlikte, Partinin ve devletin o zamanki önderliği, önde duran görevlerin yeterince üstesinden gelebilecek durumda değildi. Görevlerin karmaşıklığından ve yeni olmalarından doğan güçlüklerle aynı zamanda bazı öznel hatalar eşlik etti. Bunlar arasında Parti içi yaşamın gözardı edilmesi, toplumun tüm alanlarında işçi sınıfının öncü rolünü sürekli sağlamlaştırmaya yetersiz yaklaşım, ideolojik çalışmanın zorunlu yaygınlaştırılması konusunda yetersiz kalınması sayılabilir.

Durum hemen eyleme geçilmesini gerektiriyordu. Çekoslovakya Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Ocak 1968 tarihli oturumunun amacı da buydu.

Bu oturum gerçekte bir önceki yılın Ekim ve Aralık aylarında Merkez Komitesi'nde yeralan temel konular üzerindeki tartışmanın üçüncüsüydü. Merkez Komitesi, Parti liderliğinin politikasındaki ciddi eksiklikler yüzünden tam bir eleştiriye maruz kaldı, Parti birinci sekreteri Antonin Novotni geri alındı ve öbür görevliler değiştirildi. Bundan sonra politik yaşamda daha önceki yılların da gösterdiği gibi, genellikle köklü bir değişiklik bekleniyor ve sosyalist gelişmeye yeni bir güç kazandırıldığı sanılıyordu.

Önceki Parti liderliği uzun zamandan beri tüm haklı eleştirileri reddettiğinden ülkede ve Parti içinde güçlü karşıt eğilimler ve gruplar ortaya çıkmıştı. Sosyalizmin çıkarlarının korunmasında çıkarları olan ve ardıcıl bir Marksist - Leninist politika uygulanmasını isteyenlerin yanısıra oportünist öğeler durumdan yararlanmaya başladılar ve aynı zamanda sosyalizmin düşmanları başlarını kaldırdılar. Partinin yeni liderliği kararsızlık gösterdi. Bu durum, Parti'nin yeni birinci sekreteri Dubçek benzeri oportünist öğelerin ve Kriegel, Smrkovski, Mlynar, vb. gibi Parti'yi ele geçirmeye çalışanların ve dürüst komünistlerin çabalarını engelleyen öbürlerinin yüzünden ortaya çıkmıştı. Sağcı güçler Parti'nin yönetici organlarında giderek üstünlük sağladılar ve anti - sosyalist grupların faaliyetlerini kışkırttılar ve desteklediler.

Bunların oportünist politikası çok önceleri oluşturulmuş olan revizyonist bir cephe üzerinde temellenmişti. Bu cephe, 1960 yıllarının başlarından beri o zamanki Parti liderliğinin zimni onayı ile ideolojik yaşamda adım adım etki kazanmaya başlamıştı. O zamanlar ideolojik çalışmanın sorumlusu olanların çoğu gürültülü sloganlar ileri sürüyorlar, ancak Komünist Partisi'nin saflarındaki ideolojik düzeye, toplumsal bilimlerin gelişmesine ve kamuoyuna çok az ilgi gösteriyorlardı. Parti liderliği birçok durumlarda bilimi hiç kullanmıyordu. Propaganda yapay ve basmakalıptı. Aynı zamanda burjuva ideolojisine karşı savaşım gözardı ediliyordu. Sonuçta çeşitli ideolojik kesimlerdeki önde gelen yerler, giderek yöneticilerin güvenlerini kazanmayı bilen, ancak Marksizm - Leninizm'den uzak olan kimseler tarafından ele geçirildi. Örneğin, 1868 yılından çok önceleri, görevi ulusal ekonominin işletilmesin-

de yeni bir sistem oluşturacak olan iktisatçılar grubunun başına, şimdi göçmen olan ve bugün açıkça kendisinin 1950'lerin ortalarından bu yana Marksizm ve komünizmin karşıtı olduğunu ilan eden Ota Šik getirilmişti. Görevi politik sistemi yeniden yapılandırmak olan bir komisyonun başına, Parti liderliği, bugün hizmetini anti-komünist kampanyalardan esirgemeyen ve Avusturya'da sağ sosyal demokratların himayesinde yaşayan Zdenek Mlynar'ı atamıştı. Ülkedeki hemen her aile üzerinde kitle haberleşme araçlarının en etkili olan Çekoslovak Televizyonu'nun başında bugün Roma'da anti-komünist, anti-Çekoslovak bir ajansın yönetmenliğini yapan Jiri Pelikan bulunuyordu. Çekoslovak Radyosu'nun yönetmeni ise bugün Pelikan ile birlikte, Çekoslovak politik göçmenleri ve Komünist Partisi dönemleri arasından kapitalist Batı Avrupa'da sözümona bir sosyalist muhalefet örgütlemeye çalışmaktadır. Bu "sosyalist muhalefet" Amerika Birleşik Devletleri istihbarat ve casusluk servisi CIA tarafından finanse edilen ve yönetilen radyo propaganda istasyonu Free Europe ile yakın işbirliği halindedir. Bugün İngiltere'de oturan ve etkin anti-komünistlerden biri olan Eduard Goldstücker ise Yazarlar Birliği başkanlığını elde etmişti. Daha 1968 yılının öncesinde, önemli ideolojik makamlar sağ, oportünist ve revizyonistlerin ve hatta bazen sosyalizmin yeminli düşmanlarının eline geçmişti.

1968 yılının başından başlayarak Parti liderliğinde sağ kanadın etkisinin artmasıyla ülkedeki tüm gerici güçler de canlanmaya başladılar. Seslerini ilk yükseltenler makamlarından azledilmiş eski yüksek rütbeliler oldu. Sosyalizmin düşmanları kendilerini örgütlemeye başladılar. İç karışıklıklar çıkarma yoluyla sosyalist ülkelere karşı savaşım yürütmek gibi anti-komünist taktiklerle uyumlu olarak, yerli anti-sosyalist güçler dışarıdan önemli destek gördüler. Burada garip bir durumla karşı karşıyaydık. Dubçek gibi komünist politikacılar ve onların "Prag baharı" burjuva propagandası tarafından övülüyor, yüceltiliyordu. Neden? **Corriere della Sera** ve **La Stampa** gibi sağcı İtalyan gazetelerinin bile hayranlıkla sözettikleri onların "insan yüzü sosyalizm" modeli böylesine etkileyici miydi? Prag'a Zbygniew Brzezinski, sözümona Troçkist 4. Enternasyonal'in sekreteri Pierre Frank, Batı Alman intikamcılarında Adolf G. Nack, Rudi Dutschke, Batı Alman büyük sermayesinin temsilcileri, NATO subayları, casusluk servislerinin ajanları gibi sonsuz bir ziyaretçi akını başladı. Bunlar kapalı yapılan toplantılara katıldılar, devlet kurumlarındaki sağcılarla danışma toplantıları yaptılar.

Burada ortaya şöyle bir soru çıkmaktadır: Çekoslovak komünistleri, işçi sınıfı, milyonlarca sosyalist yurttaş ne yapıyorlardı? Komünistlerin çoğu Marksizm-Leninizm'e sadıktı ve yurttaşların çoğu da sosyalist düzenin kapitalist geçmiş üzerindeki üstünlüğünden kuşku duymuyorlardı. Parti organlarının oturumların-

da, toplantı ve mitinglerde, **Rude Pravo**'nun (ÇKP MK yayın organı) sayfalarında ilkeli, enternasyonalist konulardan söz ediliyordu. Ancak kitle haberleşme araçlarının tümü o zaman sağcılarının elindeydi ve onlar da gerçek komünistlerin sesini yasaklıyor, kamuoyunu politik bir skandallar zinciri olan sansasyonel kampanyalar aracılığıyla yanlış yönlendiriyorlardı. İşler öyle bir düzeye vardı ki, 1968'in yazında komünistler, Husak (Şimdi ÇKP Genel Sekreteri ve Çekoslovakya Cumhurbaşkanı) ve Bilak'ın konuşmalarını elde çoğaltmak ve çoğunlukla gizli dağıtmak zorunda kaldılar.

1948 Şubatında kurulmuş bulunan, silahlı devrimci işçi sınıfı muhafızlarının oluşturduğu Halk Milisi'nden 11.000 kişi sağ kanat Parti liderlerinin istememelerine karşı Prag'da toplandı ve anti -sosyalist güçlere karşı kararlı eylem yürütülmesini istediler. Büyüyen anti -Sovyetizm karşı bir protesto olarak Sovyet halkına kutlama telgrafı gönderildi. Benzer eylemler Parti'nin Mart ve Nisan aylarında yapılan bölgesel konferanslarında ve Merkez Komitesi'nin, Parti'nin bölge sekreterlerinin Mayıs 1968'de yapılan toplantılarında sürdürüldü.

Parti'nin sağ kanat liderliği, üyelerinin ve işçi sınıfının isteklerine saygı göstermedi. Sağ kanat, liderliği felce uğratmakla Parti'yi de felce uğrattı. İşçi sınıfı devrimci bir parti ve onun önderliği olmaksızın, yalnızca kendiliğinden sahip olduğu güce dayanarak iradesini uygulatabazdı. Dahası, fabrikalardaki işçilerin politik etkinliği önceki yılların politik biçimciliğiyle zayıflatılmıştı. 1968 yazında, Marksist -Leninist fikirler ve ortak politik bir eylem çizgisi üzerinde temellenmiş bulunan Komünist Partisi neredeyse yok olacaktı. Sağ kanat çabalarını Merkez Komitesi'nin tasfiyesi üzerinde yoğunlaştırdı. Öteki politik konulara da kendi adamlarını getiriyordu. Çekoslovakya sosyalist ülkeler topluluğundan koparılmak isteniyordu.

Ancak bu karşı devrimci planlar 21 Ağustos 1968 sabahında ağır bir darbe yediler. Beş sosyalist ülke Çekoslovakya işçi sınıfı ve emekçi halkına enternasyonalist yardım sağladılar. Sosyalist devletlerin silahlı güçleri ülkeye girmekle gericiliğin iktidar olmasını önlediler. 1956'da Macaristan'da olduğu gibi karşı devrimin son olanağını da geri püskürttüler ve sosyalizme kendini adanmış insanların fiziksel tasfiyesini engellediler.

Bu ne Çekoslovak, ne de Sovyet, Polonyalı, Macar, Bulgar ve Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden yoldaşlar için hoş ve kolay bir iş değildi. Çok kişi bunun gerekli olup olmadığını soruyordu? Başka bir çözüm bulunamaz mıydı? Çekoslovakya'da sosyalizmi korumak için yeterli iç güçler yok muydu? Husak yoldaş Moskova'da Haziran 1969'da toplanan Komünist ve İşçi Partilerinin Toplantısı'nda şöyle dedi : «Evet, güçler yeterliydi. Ve bizim yanlısımız neydi? Özellikle bunalım durumlarında, işçi sınıfının öncüsü

olarak ikeli, amaca yönelik ve kararlı bir Komünist Partisi önderliğinin ne denli önemli olduğunu Leninist deneyimden biliyoruz. Kritik anlarda bu belirleyici bağdır. Ancak Ocak 1968 tarihinden sonra Çekoslovakya Komünist Partisi önderliğinde ne durum değerlendirilmesinde, ne de program, perspektif ve hedeflerde bir birlik yoktu, hele somut, kaçınılmaz önlemler konusunda daha da az bir birlik vardı.» İşte bu yüzden Ağustos 1968'de ülkemize yapılan enternasyonalist yardım, ciddi, ancak kaçınılmaz bir operasyondur. Ciddiydi çünkü, bunun hemen ardından anti-Sovyet ve anti-komünist bir propaganda fırtınası koparıldığında, ülkemizdeki pekçok yurttaş dahi bu operasyonun amacı ve kaçınılmazlığını anlayacak durumda değildi. Operasyon kaçınılmazdı, çünkü sosyalizmin yazgısı, işçi sınıfının ve ülkemizdeki tüm emekçi halkın dirimsel çıkarları tehlikedeydi. 21 Ağustos 1968'de, bir sosyalist devlet olarak Çekoslovakya'nın egemenliği, işçi sınıfının ve emekçi yığınların iktidarı güvence altına alındı.

1968'den bu yana geçen zaman, kritik bir anda ülkemize yapılan enternasyonalist yardımın gerekliliğini, haklılığını ve yararlı etkisini doğruladı. Kuşkusuz tek başına bu yardım herşeyi kendi başına çözemezdi.

Ağustos 1968 ülkede ve Parti içinde iç politik farklılaşmayı hızlandırdı. O zamana kadar büyük ölçüde parçalanmış olan Marksist-Leninist güçler sağlam saflar oluşturdular. O zaman bunların merkezi Husak yoldaşın önderliğinde Slovakya Komünist Partisi Merkez Komitesi'ndeki görece güçlü bir yoldaşlar grubuydu. Çekoslovakya Komünist Partisi'nin Kasım 1968 Merkez Komitesi Plenumu ise Marksist-Leninist güçlerin büyüyen etkinliğini yansıtıyordu.

Sağ kanat artık, aynı zamanda halk arasında onları kandıranarak kazandığı desteği de yitirmeye başladı. Halkın çoğunluğu onların amacının sosyalizmi "iyileştirmek" değil, tersine onun varlığını tehlikeye atmak olduğunu anladılar. Sosyalizmin birçok düşmanı, gerici kalıntıları ve örtülü küçük burjuva öğeler, Ağustos 1968'den sonra sağcı sözde "halkın koruyucuları" na karşı besledikleri umutları yitirdiler.

Çekoslovakya Merkez Komitesi'nin Nisan 1969 plenumu önemli bir değişiklik getirdi: Gustav Husak yoldaş birinci sekreter seçildi. Bu, Çekoslovakya'da sosyalizmin daha öte yazgısı bakımından muazzam bir önem taşıyordu. Marksizm-Leninizm'e sadık yoldaşlar yeniden egemen olmaya başladılar. Sosyalist yaşam ilkeleri adım adım onarıldı ve anti-sosyalist güçlerin özgürlükleri kötüye kullanılmasına son verildi. Merkez Komitesi'nin Eylül 1969 plenumunda Husak yoldaş ilk kez Partimizi ve toplumumuzu etkilemiş olan derin bunalımların doğasını ve nedenlerini açıkladı ve bunun üstesinden gelmenin anahtarlarını çizdi. Bu konuşma özellikle önemliydi. Parti üyelik kartları değiştirildi ve yenileri

Marksist - Leninist ilkeleri aktif olarak savunanlara verildi. Mayıs 1971'de toplanan Çekoslovakya Komünist Partisi 14. Kongresi Parti ve toplumdaki bunalımların üstesinden gelmeyi sonuca bağladı ve gelişmiş bir sosyalizm kurma görevlerini formüle etti. Ancak 14. Kongre'den sonra, parti, güçlerini olumlu çalışma üzerinde tam olarak toplayabildi. 1976 yılında yapılan Komünist Partisi 15. Kongresi, 14. Kongre'den bu yana geçen beş yıllık dönemde sosyalizmin Çekoslovakya'daki gelişmesinin en başarılı dönemlerinden biri olduğunu haklılıkla kaydetti. Bu, Parti'nin güttüğü ve milyonlarca Çekoslovak emekçisinin faaliyetleriyle uygulanan yüksek ilkeli Marksist - Leninist politikanın bir sonucuydu. Bunalımlı dönemlerin acı deneyimi ve Parti'nin 1969'dan bu yana güttüğü akıllı ve halkın yararına olan politika sayesinde emekçi halkın politik birliği sağlandı. Parti'nin politikası yeniden halkın ezici çoğunluğunun sempati ve etkin desteğini kazandı.

On yıl önce ülkemizde durum zordu, ancak geçtiğimiz on yıl iyi sonuçlar verdi. 1970'lerden başlayarak ülke şimdiye kadar erişmediği kadar hızlı bir ekonomik büyümeye ulaştı. Ülkede işsizlik olmadığı gibi bazı ekonomi kollarında işgücü sıkıntısı vardır. 1976 yılına değin halkın parasal gelirleri % 29 arttı. Emekçi halkımız sağlam toplumsal güvencelere sahiptir. İşlerini yitirmeyeceklerini, kazançlarının azalmayacağını ve toplumsal kazanımlarından olmayacaklarını biliyorlar.

Deneyimimiz devrimci Marksist - Leninist partinin öncü rolünün sosyalist demokrasinin kaçınılmaz ve dirimsel önemde koşulu olduğunu doğrulamıştır. ÇKP'nin 14. Kongresi'nden sonra Parti üyesi sayısı % 25 arttı. Yeni kabul edilen üyelerin % 62'si işçidir ve 25 yaşın altındaki gençler bunların içinde % 50'yi bulmaktadır. Biçimciliğin üstesinden gelme ve Parti'nin ideolojik çalışmasının düzeyini yükseltmede büyük ilerleme kaydedildi.

Çekoslovakya Komünist Partisi, Marksizm - Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi ilkelerine bağlı olarak, uluslararası komünist ve işçi hareketinin devrimci birliğini güçlendirmeye ve burjuva ideolojisine, oportünizme ve revizyonizme karşı ortak savaşıma kendi katkısını yapmaktadır. Bu konuda deneyimimizi ülkemizdeki sağ kanat güçlere ve karşı devrime karşı savaşımında kazandığımız değerli derslerden çıkarıyoruz.

YAŞASIN DÜNYA SOSYALİST SİSTEMİ! YAŞASIN DÜNYA KOMÜNİST VE İŞÇİ HAREKETİNİN BİRLİĞİ! YAŞASIN ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI VEREN HALKLAR!

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ'NE ÖZGÜRLÜK!

TARIM İŞÇİLERİ ve SORUNLARI

Kerim AKSU

«... biz kendi proleter sınıf görüş açımıza sıkı sıkıya bağlı kalmalı, tarım proletaryasını şehir proletaryası örneğine uygun olarak ve onunla birlikte bağımsız bir sınıf partisi içinde örgütlendirmeli, tarım proletaryasına kendi çıkarlarıyla burjuva köylülerin çıkarları arasındaki çelişkiyi açıklamalı, onu sosyalist devrim için mücadeleye çağırmalı, zulmün ve yoksulluğun bazı köylü tabakalarını küçük burjuva haline getirmekle sona ermeyeceğini, bunların ortadan kalkması için sosyalist düzenin burjuva düzeninin tümünün yerini alması gerektiğini göstermeliyiz.» (V. İ. Lenin, "Proletarya ve Köylüler", İşçi ve Köylü İttifakı içinde, s. 8)

a) Kapsam

Tarım işçileri, esas olarak, hiç toprağı olmayan ve ücret karşılığı çeşitli tarım işlerinde çalışan köylülerdir. Bununla birlikte, çeşitli yörelere göre değişen ortalama 30 dönüm kadar, yani, geçimlik arazinin altında bir toprak parçasına sahip olup da, ücret karşılığı tarımsal faaliyetlerde bulunan köylülerin de tarım işçisi sayılması gerekir.

Tarım işçileri kategorisinin esas özelliklerinden biri, bu kategoriye dahil emekçilerin, işgücü dışında, kendisinin ve ailesinin yaşamını sürdürmek için ve buna yetecek düzeyde ya da daha fazla başka herhangi bir üretim aracına ve gelir kaynağına sahip olmamalarıdır. Geçimlik düzeyde ya da daha düşük ölçüde toprak sahibi olmak, anlaşılabilir gibi, tarım işçisi sayılmaya bir engel oluşturmaz. Çünkü bu gruptaki köylüler de işgüçlerini satarak yaşamak zorundadırlar.

Ancak, tarım işçisinin kırsal alanda, yani nüfusu 2.000'in (kimi ölçütlere göre, 10.000'in) altındaki yerleşim bölgelerinde faaliyet gösteren her emekçi kapsadığı düşünülmemelidir.

Birincisi, kapitalist üretim biçiminin doğasına uygun olarak, sözkonusu emekçinin ücret karşılığı çalışması gerekir. Oysa, ülkemizde ve özellikle geri üretim ilişkilerinin yoğun olduğu bölgelerde bununla bağdaşmayan üretim faaliyetleri olduğu bilinmektedir. «Ödenmeyen emeği üreticiden çekip alan ve kendi lehine artı ürün ve artı değere dönüştüren»¹ yapılar ve kişiler (şeyhlik, dedelik, ağalık, vb.) vardır. Dolayısıyla, bu yörelerde, çoğu kez, hiç toprağı olmayan ve tarımda çalışan köylüleri bile

¹ İ. Beşikçi, Doğu Anadolu'nun Düzeni, İstanbul 1970, s. 485.

«kapitalizmin ortaya çıkardığı işçi, yani (hür emek) olarak değil, topraksız köylü olarak anlamak gerekir.»²

Bu yörelerde gözlenen ortakçılık ilişkilerini modern kapitalist ilişkiler olarak görmek ve sonuç olarak, ortakçıları da tarım işçileri olarak değerlendirmek pek doğru olmayacaktır. Kimi araştırmacıların, «ortakçılık şekli altında çalışanlar bile gerçekte birer tarım işçisinden başka birşey değildir»³ yolundaki savlarını ihtiyatla karşılamak gerekir. Ortakçıların, gelir düzeyi bakımından, çoğunlukla, tarım işçilerinden hiç de daha yüksek bir düzeyde bulunmalarına karşın, “modern” kapitalist ilişkiler içinde değil, yarı-feodal ilişkiler içinde yer aldıkları belirtilmelidir. «Ortakçılıkta bilhassa feodal kalıntısı aynı ödemelerin ve angaryaların memleketimizde pek yaygın olduğu görülmüştür.»⁴ Ayrıca, «ortakçılık, icar, cariyet gibi biçimlerde de, esas üreticiye, ki ürün ancak karın doyurabilecek kadar kaldığı, herhangi bir birikimi sağlayamadığı ve köylünün ağaya karşı yapmak zorunda olduğu pek çok angarya bulunduğu için, ağa - köylü ilişkilerinin feodal bir ilişki sayılmasında büyük bir isabet vardır.»⁵

Bununla birlikte, sözkonusu üretim biçimleri ile proleter biçimler arasında belirli ilişkiler ortaya çıkmakta ve bunlar giderek daha da güçlenmektedir. Bu açıdan, ortakçılık, tarımda angarya iktisadından kapitalist iktisada doğru bir geçiş evresi olarak alınabilir. «Kapitalist iktisat hemen doğmaz, angarya iktisadı da hemen yokolamazdı. Bu yüzden de, mümkün olan tek iktisat sistemi, hem angarya sisteminin, hem de kapitalist sistemin özelliklerini birleştiren, geçici bir sistemdi.»⁶ Ve yürürlükte olan eğilimler, ortakçılığın giderek kapitalist biçimler aldığı, onunla bütünleştiğini ve asıl önemlisi, kapitalizmin denetimi altına girmekte olduğunu göstermektedir. Yarı-feodal görünümüyle ortakçılığın giderek kalktığı ortaya koyan istatistik veriler vardır. Daha önceden yaptığımız bir karşılaştırmaya göre, ortakçı - yarıcı ailelerin topraksız çiftçi ailelerine oranı % 41,8'den (1950) % 16,2'ye (1970) düşmüştür.⁷

64 İli dikkate alan Köy İşleri Bakanlığı Köy Envanter Etüdüleri (KİBKEE) bulgularına göre, 4.125.817 çiftçi ailesinin 1.268.100'ü topraksız olup, bunların 72.783'ü ortakçı, 12.672'si kiracı ve 1.182.645'i de tarım işçisidir. Geray'ın belirttiğine göre, topraksız ailelerin oranı % 30,7 olup, bunların % 93'ü tarım işçisi,

² Agy, s. 103 .

³ Y. Kanbolat, Türkiye Ziraatında Bünye Değişikliği, Ankara 1963, s. 65.

⁴ S. Aksoy, Tarımda Ortakçılık ve Kiracılık, Ankara 1965, s. 40.

⁵ İ. Beşikçi, Agy, s. 103.

⁶ V. İ. Lenin, Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, Ankara 1975, s. 171.

⁷ K. Aksu, “Türkiye Tarımında Toprak Mülkiyeti Rejimi ve Sınıf Savaşımı”, Ürün, S. 38, s. 67.

% 6'sı ortakçı ve % 1'i de kiracıdır (Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar).

1973 verilerine dayanılarak, "kiracı ya da ortakçı olarak işlenen" işletmelerdeki hane halkı sayısının 1.056.869 olduğu söylenebilir. Ancak, hem kiracı, hem de mal sahibi olmak gibi bir ikili sayma sonucu fazla abartılmış görünen bu sayı yerine, "kiracı ya da ortakçıya verilen" işletmelerdeki hane halkı sayısını (234.100) esas almak daha doğru olacaktır⁸. Gerçekten, 47.000 işletmenin (ya da her işletme bir ocak sayılarak 47 bin ocağın) kiracı, 78.000 işletmenin de (aynı varsayımla 78 bin ocağın) ortakçı - yarıcı olduğu başka kaynaklar tarafından belirtilmektedir,⁹ dolayısıyla, bu 125 bin ocağın üyelerinin, esas ve bilimsel anlamıyla modern tarım işçileri sayılamayacağı ortadadır.

Aynı şekilde, angaryacılığın da tarım işçiliği olarak değerlendirilmesine olanak yoktur. Zaten angaryacılık, bilindiği gibi, emekçinin toprak sahibine çeşitli feodal ve yarı-feodal yükümlülüklerle bağlı olması anlamına gelir ki, bizzat bu bile tarım işçisinin "işgücünü dilediği patrona satmakta özgür olması" kuralına uymaz.

İkincisi, bir emekçinin tarım işçisi sayılabilmesi için, demografik bakımdan köy denilebilecek yerleşim alanlarında herhangi bir işte çalışması değil, özel olarak tarımda ya da bununla yakından bağlantılı bir faaliyet alanında (ormancılık, hayvancılık, vb.) çalışması gerekir.

1968 yılında yapılan Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması (TKMEA) verilerine göre, köydeki esas meşguliyet alanı olarak % 88,6 ile çiftçilik ve % 99 ile çiftçilik ve bununla yakından bağlantılı işler (hayvancılık, bağcılık, meyvecilik, ormancılık) başta gelmektedir.

Aynı araştırmada, ekonomik faaliyet dallarına göre erkeklerin yaptığı esas işler arasında tarım ve bununla yakından bağlantılı işlerin (% 81,4 ile çiftçilik, % 1,6 ile çobanlık % 0,3 ile hayvancılık, % 0,3 ile bağcılık-bostancılık, % 0,1 ile balıkçılık ve % 1,7 ile de tarım işçiliği ve ırgathk) belirleyici bir yer tutmakla birlikte, % 3,1 ile zanaatkârlık, % 3,1 ile esnaflık, % 2,6 ile memurluk, % 1,6 ile tarım-dışı işçilik gibi tarım-dışı faaliyetlerin de belli bir yer tuttuğu gözlenmiştir¹⁰.

Kırsal alanlara kapitalizmin girmesiyle beraber ortaya çıkan kimi mesleklerin (demircilik, makinistlik, marangozluk, vb.) üyelerinin de işçi olmakla birlikte, tarım işçisi sayılmaları —bunların, tarımsal üretimle bağlı olan büyük işletmelerde görev almaları ayrı bir sorundur— pek doğru olmayacaktır.

⁸ Kırsal Refah Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Destekleme Politikaları Alt Komisyon Raporu, Ankara 1976, s. 8.

⁹ Cumhuriyet Gazetesi, 30.10.1975

¹⁰ TKMEA, Ankara 1970, s. 53.

Bu meslekler dışarda bırakıldığı zaman, esas ve ikinci iş olarak erkekler arasında tarım işçiliği yapanların yaklaşık % 2,5; kadınlar arasında ise % 1 oranında olduğu görülmüştür. Bu araştırmaya göre, esas iş olarak tarım işçiliğinin en yüksek oranda olduğu (% 5,8) bölge, kapitalizmin tarımda en fazla geliştiği bölgelerden biri olan Akdeniz Bölgesi'dir.

Tarım işçilerinin nitel kapsamı böylelikle saptandıktan sonra, bunların nicel kapsamı üzerinde durmak gerekir. Ancak bu konudaki istatistik veriler çelişkili ve tutarsızdır. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'nin verilerine göre, tarım ve orman kesiminde 464.244 ücretli bulunmaktadır. Bunun dışında, aynı kesimde 3.071.292 kişi kendi hesabına, 7.362. 582 kişi aile işçisi olarak çalışmakta ve 8.565 de işveren bulunmaktadır (4.186 kişi de "bilinmeyen")¹¹.

DPT verilerine göre ise, tarım alanında 342.000'i özel, 400.000'i kamu kesiminde olmak üzere toplam 742 bin kişi çalışmaktadır.

Tarım Bakanlığı kaynakları da, tarımda çalışan ücretli sayısını 400 bin olarak belirtmektedir. Oysa, TKMEA'nın saptadığı tarım işçiliği oranını, yani % 3,5 oranını 1970 yılında tarım alanındaki iktisaden faal nüfusa (9.281.024) uygularsak, 325 bini aşan bir sayıyla karşılaşırız. Kaldı ki, geçen onyılda, kapitalizmin gelişimine koşut olarak, bu oranın epey artmış olması gerekir.

Öte yandan, 1960'larda yapılmış olan KİBKKE'nin 64 il için çıkarılmış sonuçlarına dayanarak, daha o yıllarda 1.182.645 ocağın tarım işçiliği ile geçindiğini söyleyebiliriz. Buna, 1970 yılında 0-30 dönüm toprağa sahip olan toplam 1.860.911 ocağı da eklersek, (bunların aile işletmesi olduğu varsayımıyla) yaklaşık 3 milyon köylü ocağının tarım işçiliği ile geçindiğini belirtebiliriz.

Tarım işçilerinin nicel boyutlarının hesaplanışındaki bu uyumsuzluklar, aslında, nitel kapsamın sınırlarının iyi çizilememesinden ileri gelmektedir. Kimi durumlarda, yalnızca topraksız ocakların üyeleri işçi sayılmakta, geçimlik düzeyin altında toprağa sahip olup, ücret karşılığı çalışmak zorunda olan ocaklar hesap dışı tutulmaktadır. Kimi durumlarda da, ortakçı, vb. gibi, geri ilişkiler içinde bulunan etmenlerin de işçi sayılmasıyla, çerçeve fazla genişletilmektedir. Özellikle egemen çevrelerin sözcülerinde gözlendiği gibi, tarım işçilerinin boyutlarını "daraltma" eğiliminin, onların sorunlarını küçümsemelerinden ileri geldiği söylenebilir. Ayrıca, bizim sarsayımımızda olduğu gibi, az topraklı ocak üyelerinin yine tarım alanında (esnafılık, zanaat-kârlık, tarım-dışı işçilik, vb. değil) ve ücret karşılığında çalıştığı gibi teorik bir yaklaşımın kabullenilmesi de, bu çerçeveyi ge-

¹¹ Akt. E. Atabek, "Güvenlik Arayanlar", Cumhuriyet, 29.10.1975

nişletme eğilimi gösterebilir. Bununla birlikte, KİBKKE verilerine göre, topraksızların ancak % 6'sının ortakçı, % 1'inin de kiracı olduğu ve TKMEA'na göre de, erkeklerin esas işlerinde tarım-dışı faaliyetlerin hayli küçük bir oran tuttuğu anımsanır ve bu eğilimin gelecekte geçmiştekinden daha büyük bir ağırlık kazanacağı düşünülürse, bu varsayımın pek de büyük bir şişirmeye yol açmayacağı iddia edilebilir.

b) Tarım İşçilerinin Özellikleri

Tarım işçileri, işçi sınıfının kırsal alandaki uzantısı olmakla birlikte, sanayi işçilerinden kendilerini ayıran belirli özellikler taşırlar. Bunların kimi nesnel, kimi de öznel niteliktedir. Söz konusu özelliklerin başlıcaları şunlardır :

1) Tarım işçileri, doğal olarak, genellikle köylü kökenlidirler. Topraksız ya da az topraklı köylüler, tarım işçilerini besleyen başlıca kaynaklardır. TKMEA'na göre, kente yerleşen ocak üyelerinin köyden ayrılış nedenleri arasında % 47 ile kentte iş bulmak ve % 22 ile fakirlik - topraksızlık başta gelmektedir. Aynı araştırma, son beş yılda köy dışına giden ailelerin % 12'sinin başka bir köye gittiğini belirtmektedir. Bunlar, büyük çoğunlukla tarım işçilerinden oluşmaktadır (ortakçı ve kiracılar da bu kategoride yer alırlar). Hatta, ilçeye ya da kasabaya giden % 27'nin içinde bile gezici tarım işçilerinin belli bir ağırlığı olduğu düşünülebilir. Geçici olarak köy dışında yaşayan köylü ailelerin % 71'inin geçici işçilik yaptığı saptanmıştır.

2) Tarım işçileri kesintili bir üretim sürecinde yer alırlar. Bu, tarımsal üretimin doğal niteliğinden ileri gelen bir özelliktir. Yukarda adı geçen araştırmaya göre, köylünün her zaman yapacak işi olduğunu söyleyen köylülerin oranı ancak % 16 olup, kimi mevsimlerde boş zamanı olduğunu söyleyenlerin oranı % 80'dir. Bu boş zamanlarda başka yere çalışmaya gidenlerin oranı % 2,3, hayvancılıkla uğraşanların oranı da % 16,5 gibi düşük bir düzeydedir.

Tarımda faydalanılmayan işgücünün mevsimlere göre dağılımı incelendiğinde şöyle bir tablo ile karşılaşmak mümkündür :

TARIMDA FAYDALANILMAYAN İŞGÜCÜNÜN
MEVSİMLERE GÖRE DAĞILIMI¹²

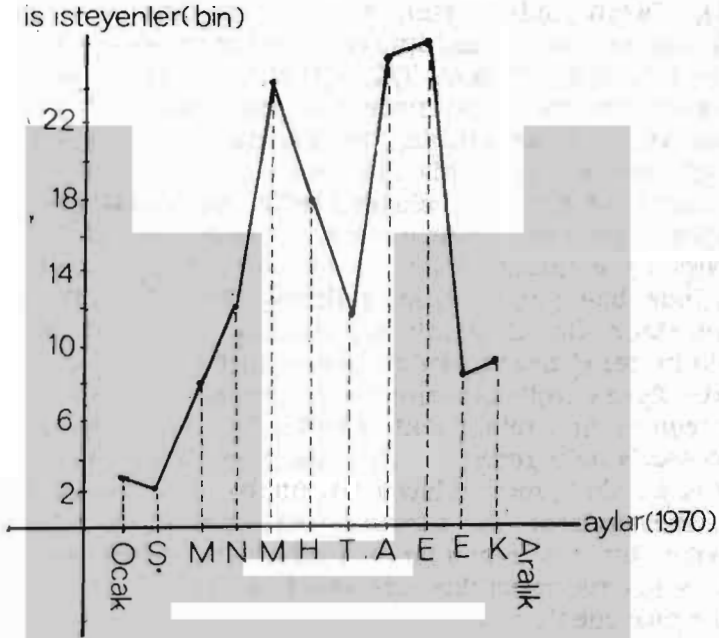
İş periyotları	Faydalanılmayan İşgücü (bin)	
	1977	1972
Aralık - Şubat	6.271	6.614
Mart - Mayıs	924	937
Haziran - Ağustos	—	—
Eylül - Kasım	219	246

¹² Ö. Y. Hamurdan, *Surplus Labor In Turkish Agriculture, 1970*, teksir, s. 5.

Aradaki 5 yıla karşın hemen hiç değişmemiş olduğu görülen bu dağılıma göre, Aralık - Şubat aylarında en yüksek olan işsizlik düzeyi, bahara doğru düşmekte, yazın ise en düşük düzeyine ulaşmaktadır.

Bu durum, mevsimlik işçiler diye özel bir tarım işçisi kategorisinin doğmasına yol açmıştır. Bunlar yaz aylarında iş seferlerine çıkmaktadırlar. Ancak sonbaharda iş bulma olanakları daralmakta ve bu daralma, tarım işçilerinin İş ve İşçi Bulma Kurumu'na bu aylarda yaptıkları başvuruların artmasından gözlenebilmektedir.

TARIM İŞÇİLERİNİN İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU'NA YAPTIKLARI BAŞVURULAR ¹³

Çukurova yöresinde, Aralık ayında arz-talep (sunu-istem) farkının 365 bin, oysa Mayıs ayında —126 bin (yani 126 bin işçiye daha gereksinim vardır) olduğu görülmüştür. Bunun anlamı, bölgedeki tarımsal üretim sürecinin kışın 365 bin işçiyi dışladığı, açıkta bıraktığı, kışın ise 100 binden fazla işçiye gereksinim doğurduğudur ¹⁴.

Doğu Anadolu bölgesinde ise, kışın tarımsal faaliyetlerin çok azaldığı görülmekte ve tarımsal üretim süreci önemli bir kesikliğe uğramaktadır. Bölgede yıllık "tarımsal işçi başına işgünü"

¹³ M. Karayalçın, "Türkiye'de Tarım İşçisi, Çalışma Koşulları ve Ücretler", Tarımsal İşgücü Sorunları Semineri, 1971, s. 144.

¹⁴ Agy, s. 148

toplama 177 olup, bunun 122 günü bahar ve yaz aylarına aittir¹⁵. Kışın, tarımsal işçi başına ancak 22 işgünü düşmektedir. Elazığ-Keban yöresinde bu sayının 17'ye değin düştüğü kaydedilmiştir.

3) Tarım işçilerinin önemli bir kesimi kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Tarım işçileri arasında kadın işçilerin oranı Rize ve Trabzon'da % 57, Zonguldak'ta % 52, Artvin'de % 50, Kastamonu'da % 48, Ordu'da % 46, Sinop'ta % 45'dir. 28 ilimizde, tarım işçileri arasında kadın işçi oranı % 30 ya da daha fazladır. Özellikle Karadeniz, Ege, Marmara ve Doğu Anadolu bölgelerinde kadın ve erkek nüfus tarım alanında en azından başa-baş çalışmaktadır¹⁶. Oysa, günümüzde, kadınlar arasında bilgi ve bilinç düzeyinin (ülkemizde ve tüm kapitalist ülkelerde) görece daha düşük olduğu bilinmektedir. 1968 TKMEA'na göre, köyde kadınların % 51'i hiç radyo dinlememekte (erkekler için % 20), % 44'ü hiç gazete okumamakta (erkekler için % 14), gazete okumayan ya da okuyamayan kadınların % 61'i de gazete okuyan birini dinlememekteler (erkekler için % 32)¹⁷.

4) Genel olarak tarım işçilerinin eğitim, bilgi ve bilinç düzeyi sanayi işçilerinininkinden daha düşüktür. Adı geçen araştırmaya göre, köylerin ancak % 26'sında 30 yıldan fazla bir zamandır okul bulunmaktadır. Bu durum, kapitalizmin görece az geliştiği yörelerde daha da kötüleşmektedir. Gelişmiş bölgelerde (Ege ve Marmara) hiç gazete okumama oranı % 16, az gelişmiş bölgelerde (D. Kuzey, D. Güney ve O. Doğu bölgeleri) ise % 25'tir. Aynı gruplarda, hiç radyo dinlememe oranı, sırasıyla, % 40 ve % 47'dir. Görüldüğü gibi, kapitalizm geliştikçe nitelikli işgücüne gereksinim artmakta ve bu da belli bir eğitim düzeyini gerektirmektedir¹⁸. Ancak, zamanla, en bilgili tarım işçilerinin sanayiye kayması, kente göç etmesi de bu durumu olumsuz yönde etkilemektedir. «Tarımın en güçlü, en enerjik ve en bilgili işçilerinin sanayiye kayması»¹⁹ tarım işçilerinin bilgi ve bilinç düzeyinin görece az gelişmişliğini koruma yolunda belli bir eğilimi besler. Bu eğilim, kapitalizmin gelişimine koşut olarak, ters yönlü başka eğilimlerle de karşılaşır ve sonunda, kuşkusuz, egemenliğini ayakta tutamaz.

5) Çok önemli bir başka özellik de, tarım işçilerinin büyük bir kesiminin sözün tam anlamıyla «proleter» olmayışındır. «Mutlak anlamıyla mülksüz bir tarım emekçisi nadirdir, çünkü tarım-daki kırsal, ekonomi, tam anlamıyla, ev ekonomisiyle bağlantılı-

¹⁵ Agy, s. 147

¹⁶ E. Tümertekin, Türkiye Ziraatindeki Kadın Gücünün Dağılışı, İstanbul 1959, s. 11

¹⁷ TKMEA, s. 191-2 ve 194.

¹⁸ Bu ilişki için bkz. K. Aksu, «Türkiye'de Tarımsal Makinalaşma (II)», Ürün, S. 45, s. 48-51.

¹⁹ V. İ. Lenin, Toplu Yapıtlar, C. 4, s. 152.

dır. Bütün ücretli tarım işçileri kategorileri toprak sahibidirler ya da bunu kiralamışlardır. Küçük üretim çok büyük ölçüde ortadan kalktığı zaman, **büyük toprak sahipleri, toprak satışıyla ya da kiralayarak, onu güçlendirmeye ya da canlandırmaya çalışırlar.**»²⁰ Gerçekten de, geri bir üretim ilişkisi olmakla birlikte tarım işçiliğine çok yakın olan marabacılık ile uğraşan emekçilere bizzat toprak sahibi tarafından ortalama 100 dönümlük bir alanın kullanım hakkı verilir²¹. Böylelikle, marabanın mutlak yoksullaşması (elbette öznel planda) frenlenmiş olacaktı.

Zaten anımsanacağı gibi, 30 dönüm toprağın altında bir araziye sahip olup da, dışarı işlerde çalışmak zorunda kalan ve bizim tarım işçileri kategorisine dahil ettiğimiz grup da, aslında, tam anlamıyla “proleter” değildir; daha doğrusu, öznel planda onun proleter bir zihniyet kazanması çok güç olacaktır. Onun, şimdiki aşamada, birinci özlemi, üretim araçlarının özel mülkiyetini ortadan kaldırmak değil, özel mülkiyeti, özellikle de toprağın özel mülkiyetini yaygınlaştırmak ve hakça bir duruma getirmektir. Ve bunların, toplam tarım işçilerinin % 62’sini bulduğu eklenmelidir.

6) Tarım işçileri, daha dağınık ve küçük birimler halinde çalışmak durumundadır. En büyük kapitalist tarım işletmelerinde bile, büyük bir fabrikayla ölçülemeyecek kadar az sayıda daimi işçi çalışır. Tarım işçisinin çalışması da genellikle rasyonel olmaktan uzaktır. İşletmeler çok parçalıdır, dağınıktır. Bu dağınıklığın öznel plandaki yankıları da olumsuz sonuçlar doğurur. Bu işçilerin örgütlenebilmesi görece daha zordur. Çoğunlukla gelenekçi ve dindardırlar. «...Tarım işçilerinde umumiyetle geleneklerin hâkim olması, dünya görüşüne kadercilik, kanaatkârlık, ihtiyaçsızlık gibi meta-ekonomik unsurun şekil vermekte bulunması,» çeşitli yazarlarca belirtilen özelliklerden biridir. “Kendisi için sınıf” olma sürecini olumsuz yönde etkileyen örgütsüzlük, dağınıklık ve bireysellik bu kesimin sendikalaşma faaliyetlerini de zorlaştırmaktadır.

*
**

Gelecek yazılarımızda, tarım işçilerinin çeşitlerini, çalışma ve yaşam koşullarını, ücretlerini ve sendikalaşma faaliyetlerini incelerken, bu özelliklerin belirli yankılarıyla karşılaşacağız.

²⁰ Agy, s. 136.

²¹ Ö. L. Barkan, “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu”, İÜİF Mecmuası, Ekim 1944/Ocak 1945.

Kapitalist Toplumda İşçi Sınıfı ve Ulusal Sorun (5)

Kapitalizmin Genel Bunalımının Birinci Döneminde Ulusal ve Sömürge Sorunu

Kadri ŞİMŞEK

Birinci Dünya Savaşı ve Büyük Ekim Sosyalist Devrimi ile başlayan kapitalizmin genel bunalımının birinci döneminde, dünya çapında bu olayların yol açtığı büyük değişiklikler, ulusal ve sömürgeler sorununa da yeni boyutlar verdi.

Birinci olarak, Ekim devrimi ile Sovyetler ülkesi kapitalist sömürü alanının dışına çıktı. Dünya tarihinde ilk kez kapitalizmin dünya çapındaki kesin egemenliğine son verilmiş olması büyük önem taşıyordu. Artık dünya topraklarının, üzerinde dünya nüfusunun % 16'sının yaşadığı yüzde sekizi üzerinde kapitalizmin karşıtı olan bir düzenin, sosyalizmin temelleri atılmıştı.

İkinci olarak, savaş sonrasında dünya, emperyalist güçler arasında yeni bir paylaşım uğramıştı. Osmanlı İmparatorluğu'nun, İran'ın, Mezopotamya'nın, Çin'in paylaşılması için emperyalist devletler arasında yürütülen savaşımın yolaçtığı toprak dağılımının bu yeni biçiminde ezilen ülkeler yararına bir değişiklik olmuş değildi, ama, kimi emperyalist ülkelerin birçok sömürgelerini yitirmeleri önem taşıyordu.

Üçüncü olarak, emperyalist devletler arasındaki karşılıklı güçler dengesi büyük değişikliklere uğramıştı. ABD borçlu bir ülke olma durumundan çıkıp dünyadaki diğer ülkelerin en çok borçlandığı emperyalist ülke durumuna geldi. İngiltere, Fransa ve İtalya'nın borçları ulusal zenginliklerinin % 50-70'ine kadar yükseldi. Savaşın sonuçları tüm ülkelerde yoksulluğun alabildiğine artmasına neden oldu. Emekçi kitlelerin yaşam koşulları daha da kötüleşti. Burjuvazi buna karşılık, yoksulluğun sorumluluğunu diğer ülkelerin üzerine atarak, milliyetçiliği ve şovenizmi körükleyerek, kitlelerin bilincini köreltmeye çalışıyordu.

Emperyalist ülkeler arasındaki yeni ilişkilerin bir başka olgusu da savaşta yenilenlerin yenenlere karşı antlaşmalarla belirlenmiş bir bağlanma içine girmesi oldu. Örnek olarak gösterebileceğimiz Versailles antlaşmasıyla, Almanya diğer emperyalist ülkelere korkunç bir borçlanma içine girmişti. 1963'e kadar toplam 226 altın mark ödemek zorundaydı. Almanya zaten tüm sömürgelerini, buralardaki mülklerini ve ticaret donanmasını yitirmişti. Almanya'nın savaştaki müttefiklerinin durumu da daha iyi değildi.

Bütün bunların sonucu, tüm kapitalist ülkelerde gericiliğin tüm alanlarda güçlenmesi oldu. Burjuvazi yeni koşulların getirdiği sıkıntıları, emekçi kitlelere yüklemek için baskıları ve anti-

demokratik uygulamaları yoğunlaştırmaktan başka bir yola sahip değildi. Ulusal sorun açısından bu durum, halkların emperyalizme bağımlılığının yeni biçimlerde daha da artması oldu. Örneğin birçok yerde emperyalizm bazı ülkelere biçimsel bir siyasal bağımsızlık tanıdı, ama ekonomik bağımlılık ve sömürü sürüyordu.

Aynı gelişmeler bazı olumlu eğilimlerin de güç kazanmasına yol açmıştı. Emperyalist sömürü ve baskının artması, Büyük Ok-tobr'ın getirdiği yeni perspektifler, halkların ulusal bilincinin gelişmesine büyük bir ivme kazandırdı. Ulusal bir devlet kurma, ulusal bağımsızlığı kazanma ve pekiştirme ülkeleri tüm sömürge ülkelerde güç kazanıyordu. Anti-emperyalist savaşım yeni koşullarda hızlanıyordu. İkinci olarak farklı ulusların emekçileri arasında artan bir yakınlaşma oluşuyordu. Proletarya enternasyonalizmi tarihte görülmedik ölçüde tüm ülkelerin emekçilerini ulusal ve sosyal kurtuluş savaşımında emperyalizme ve gericiliğe karşı birleştirici bir rol oynuyordu.

Bu koşullarda bir dizi yeni ulusal devlet kuruldu. Avusturya, Macaristan, Çekoslovakya, Polonya, Finlandiya, gibi çöken imparatorlukların toprakları üzerinde kurulan bu yeni ulusal devletlerin oluşması için devrimci güçler önemli görevler üstlendiler. Ne var ki, güçler dengesi bu yeni ulusal devletlerin burjuva devletleri olmasına yol açtı. Ama gene de bu devletlerin her birinin kurulması Antant devletlerine karşı yürütülen bir savaşım sonucunda gerçekleşti ve bunların bazıları genç Sovyet devletiyle dostluk ilişkileri içine girdi.

Öte yandan Ok-tobr'ın açtığı yolda devrimci dalga hızlı bir yükselme gösteriyordu. 1918-19'da Almanya'da, 1919'da Macaristan'da, 1920'de Polonya'da proleter devrim nihai utkunun eşiğine kadar geldi. Devrimci dalganın yükselişi karşısında milliyetçiliğe sarılmaktan başka bir yol bulamayan burjuvazinin şovenizmi körüklemesi, proletaryayı, sömürenlerle sömürülenler arasındaki ulusal bağlanmanın getirdiği engeli aşmaktan alıko-yarken, bu ülkeler proletaryasının henüz çağın gereğine uygun, yeni tipte Leninci partilere sahip olmamaları da, devrimin utkusunu engelliyordu.

Kapitalizmin genel bunalımının birinci döneminde, ezilen ulusların burjuva nitelikteki kurtuluş hareketleri ile ezen uluslardaki proleter nitelikteki kurtuluş hareketleri arasındaki karşılıklı ilişkiler önem kazandı. Bağımlı ve sömürge ülkeler halklarının yaşam ve gelişmelerinde bu dönemde, bu halkların kendi iç gelişmelerinin, uluslararası işçi hareketinin bu halklar üzerindeki etkisinin ve Ok-tobr devrimi ile Sovyet ülkesinde gerçekleşen devrimci dönüşümlerin etkisinin yolaçtığı önemli değişiklikler meydana geldi.

Ezilen halkların kurtuluş savaşımı, elbette toplumsal düzeyin köklü devrimci değişikliğini amaçlamak zorundaydı, ama bu

savaşımın ilk hedefi gene de ulusal kurtuluşun sağlanmasıydı. Çünkü ezen ulusların sömürge ve bağımlı ülkeler üzerindeki baskı ve sömürsü yeni dönemde alabildiğine yoğunlaşıyordu. Öte yandan bu ülkelerde kapitalist üretim ilişkilerinin gelişmekte olması zorunlu olarak ulusal bütünleşmeyi ve ulusal bilinci pekiştiriyordu. Bütün bunlar son çözümlemede halkların ulusal bağımsızlık için savaşımını öne çıkarıyordu.

Bu durumda ulusal kurtuluş hareketinde yeni olgular ortaya çıkıyordu : Bir kere tek tek ülkelerdeki hareketlerin birbirinden yalıtılmış olması giderek ortadan kalkıyordu. Tüm halkların savaşımalarının aynı anti-emperyalist sel yatağında birleşmesi eğilimi güç kazanıyordu. Bu birliğin gelişmesinde uluslararası işçi sınıfı hareketi başı çekiyordu. İrlanda, Türkiye, Afganistan, Moğolistan'da ulusal kurtuluş savaşlarının büyük başarılar elde etmesi, birçok Latin Amerika ülkesinde önemli ilerlemeler sağlanması gerçekleşti.

İkinci olarak kurtuluş savaşımalarında sosyal olan ile ulusal olan arasındaki ilişkide, sosyal olanın etkisi artıyordu. Salt ulusal kurtuluş için savaşım ile yetinmeme, bunu sosyal kurtuluş ile tamamlama isteği halkların bilincinde güç kazanıyordu. Çin, Endonezya, Kore ve Hindistan'daki gelişmeler buna açık bir örnekti.

Üçüncü olarak genç Sovyetler Birliği'nin rolü ezilen halkların savaşımalarına yeni boyutlar kazandırıyor. Sovyet devletin daha kurulur kurulmaz, daha önceden Çarlık Rusyası'nın İran, Çin, Afganistan gibi ülkelere zorla dayattığı köleleştirici antlaşmaları iptal etmesi, bu ülkelerdeki mal varlığını terketmesi kadar, ulusal kurtuluş savaşımı içindeki halklara somut maddi yardım sağlaması da büyük önem taşıyordu. Örneğin Sovyetler Birliği Türkiye'ye 11 milyon altın ruble, sayısız silah ve cephaneye, kurtuluştan sonra da bir dizi sanayi tesisi ve uzman sağlamıştı. İran halkına 620 bin altın ruble verilmişti. Bütün bunlar bir yana, Sovyet ülkesindeki gelişmeler, hem sömürü ve tahakküme, emperyalist yağmaya son vermenin, hem de tüm emekçilerin mutlu bir yaşam sürdürecekleri yeni bir düzeni kurmanın olanaklı olduğunu tüm dünyaya kanıtlayarak, ulusal ve sosyal kurtuluş savaşımalarına güç katıyordu.

Öte yandan III. Enternasyonal'de örgütsel ifadesini bulan komünist ve işçi partilerinin proletarya enternasyonalizmi politikaları, tüm anti-emperyalist güçlerin birliğinin sağlanmasında başı çekiyordu.

Buna göre, yeni dönemde ulusal sorunun içeriğinde oluşan yeni olguları şöyle sıralayabiliriz : Sınıfsal olan ile ulusal olan arasındaki karşılıklı ilişkide birincinin rolü artıyordu. Öte yandan ulusal ve uluslararası süreçler kendi başlarına gelişmeler olarak değil, halkların yaşamında toplam toplumsal yapının bir unsuru olarak ortaya çıkıyordu. Örneğin genç Sovyet devletine kar-

şı uluslararası emperyalizm toplu bir saldırıya geçtiğinde tüm ülkelerde başlatılan kitlesel "Ellerinizi Sovyet Rusya'dan çekin!" kampanyası, yalnızca emekçilerin sınıf bilincinde değil, halklar arasındaki ulusal ilişkilerde de derin izler bıraktı.

Büyük Ekim Devrimi'nden sonra proleter enternasyonalizminin etkinliği de arttı. Bu devrimci ideoloji, yalnızca ilk sosyalist ülkenin kazanımlarının korunmasına, kapitalist ülkeler proleterleri arasında sağlam savaşım bağlarının kurulmasına değil, ulusal kurtuluş hareketine de büyük katkılarda bulundu.

Aynı şekilde ulusal kurtuluş hareketinin önünde yeni perspektifler açıldı. Bunu sosyal kurtuluşa dönüştürme, kapitalist olmayan yoldan sosyalizme geçme olanakları belirdi. Böylece ulusal kurtuluş hareketi ile sosyalist dünya devrimi arasında yeni bağlar oluştu.

Kapitalizmin genel bunalımının birinci döneminde ulusal sorun üzerinde iki karşıt gelişme de büyük etkide bulundu.

Kapitalist dünyada toplumsal kurtuluş hareketinin güçlenmesine karşı tekeli burjuvazinin son çare olarak başvurduğu faşizm, ulusal ayrıcalığı, ulusların birbirine düşman edilmesini, ırkçılığı ve şovenizmi alabildiğine yoğunlaştıran bir hareket olarak ortaya çıktı. Örneğin Hitler, açık açık «halkların dost olması, dünya barışı, halklar arası birlik, uluslararası dayanışma gibi ülküleri yok edeceğiz,» diyordu. Faşizmin bu şovenizmi bir yandan Yahudi katliamları ve benzeri eylemlerle ulusal sorunu yoğunlaştırırken, bir yandan da halkların bilincine yerleştirdiği sapık fikirlerle halklar arasına onyıllarca sürecek düşmanlıklar sokuyordu.

Faşizmin yoğunlaştırdığı şovenizme karşıt olarak, genç Sovyet ülkesinde ulusal sorunun örnek bir biçimde çözülmesi büyük önem taşıyordu. Sayısız farklı ulus ve milliyet arasına Çarlık Rusyası'nın ektiği düşmanlık tohumlarını yok etmekle yetinmeyen, aynı zamanda sınırları içindeki tüm ulusal gruplara eşit haklar ve özgürce gelişme olanakları sağlayan Sovyet düzeni, bu eylemiyle ulusal sorunun dünya çapında çözülmesine büyük katkılarda bulunuyordu.

1935'de toplanan Komintern'in VII. Kongresi'nde ulusal sorun konusunda önemli kararlar alındı. Bütün bir döneme ışık tutan bu kararlarda, bir kere ezilen halkların emperyalizme karşı savaşımına eskiye oranla daha büyük önem veriliyordu. İkinci olarak ulusal kurtuluş savaşımının halkların yaşamında ön plana çıktığı mevcut koşullarda, bu savaşım etrafında farklı toplumsal güçleri birleştirmenin, örneğin aydınları ve ulusal burjuvaziyi işçi sınıfı ve diğer halk kesimleri ile birlikte anti-emperyalist ulusal bir cepheye birleştirmenin mümkün olduğu saptanıyordu. Üçüncü olarak geri kalmış, az gelişmiş ülkelerin sosyalizm yolunda belli aşamaları yaşamalarının zorunlu olmadığı, kapitalist olmayan yoldan sosyalizme ulaşmanın olanaklı olduğu belirleniyordu.

Komintern'in VII. Kongresi'nin çağın koşullarının bilimsel çözümlemesinden çıkarak vardığı bu saptamaları ulusal kurtuluş hareketine büyük katkılarda bulundu.

BÜTÜN ÜLKELERİN PROLETERLERİ, BİRLEŞİNİZ!

**TKP MK
Genel Sekreteri
İ. Bilen Yoldaşın
Merkez Komitesi
Plenumu'nda
okuduğu
Politik Büro
Raporu**

1978

ürün
yayınları

10 lira

20 lira